Giorgio Bassani

Altın Gözlük

ROMAN

Çeviren: Yelda Gürlek

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

ALTIN GOZLUK

Giorgio Bassani (Bologna, 1916-Roma, 2000) İtalyan şair, romancı, senaryo yazarı ve çevirmen. Varlıklı Ferrara Yahudilerinden bir ailenin üç evladından ilkidir. Çocukluğunu ve ilkgençliğini Ferrara'da geçirdi. Bologna Üniversitesi Edebiyat Fakultesi'nden 1939'da mezun olmayı başardı. Ancak ertesi yıl, savaş başlamışken yayımlanan ilk yapıtı *Una città di pianura*'ya [Bir Ova Kenti] kendi adını koyamadı. O arada resmî okullara gitmeleri yasaklanan Yahudi öğrencilere özel İtalyanca ve tarih öğretmeni olarak çalışmaya başlamışken, 1943'te faşizme karşıt gizli siyasal etkinliklerinden ötürü tutuklanarak birkaç ay süreyle hapsedildi. Ecelin elinden kıl payı kurtulup özgurlüğüne kavuştuktan sonra hayatının yeni bir dönemi başladı. Evlendi, Ferrara'dan uzaklaştı, kısa bir süre Floransa'da kaldıktan sonra, ordularıyla yarımadaya çıkarma yapan müttefiklerin zaferi üzerine Roma'ya yerleşti, ömrünün sonuna değin orada etkın bir aydın ve yazar olarak çeşitli çalışmalar yaptı. 1944 ve 1947'de şiirleri, 1953'te *Passeggiata prima di cena* [Akşam Yemeğinden Önce Gezinti], 1955'te *Gli ultimi anni di Clelia Trotti* [Clelia Trotti'nin Son Yılları] romanları yayımlandı; İtalya'nın savaş sonrası kulturüne büyük katkıları olan ünlu *Botteghe Oscure* dergisinin yayın yönetmenliğini ustlendi, aralarında Antonioni de bulunan yönetmenlerin filmlerinin senaryolarında çalıştı. 1955'te İtalya'nın tarihsel ve kültürel mirasını korumayı amaçlayan "Italia Nostra" derneğini kurdu, ertesi yıl yayımladığı *Cinque storie ferraresi* [Beş Ferrara Öykusu] ile Strega Ödülü'nü kazandı. 1957'de "Silvio D'Amico Ulusal Dram Sanatı Akademisi"nde on yıl surdüreceği tıyatro tarihi hocalığına başladı. 1958'de sonradan Ferrara Çevrimi'nde yer alacak ve beyazperdeye aktarılacak olan *Gli occhiali d'oro* [Altın Gözlük] romanı yayımlandı. Bassani o arada Italya'nın önde gelen Feltrinelli Yayınevi'nin danışmanlığını ve yayın yönetmenliğini yapmakta, yanı sıra ülkenin en nitelikli dergi ve gazetelerinde yazıları basılmaktadır. 1962'de *Finzi Contini'lerin Bahçesi* ile yazarlığının doruk noktasına erişti. Büyük beğeni toplayan roman 1971'de Vittorio de Sica'nın yönetiminde beyazperdeye aktarıldı. Film, ülkesinde Davide di Donatello, Berlin'de Altın Ayı ödülleriyle, ertesi yıl ABD'de Yabancı Film Oscarı'nı almışsa da, Bassani –beğendiği, ancak kitapta yer almaksızın eklenen son sahneler dışında– çekinceli karşıladı, mesafesini hep korudu. Daha sonraki yıllarda Bassani yurtdışında, özellikle de Fransa'da ün kazandı, 1971'de Legion d'Honneur nışanına layık görüldü. Bazı ABD ve Kanada universitelerinde dersler verdi. 1968'de Campiello, 1987'de Pirandello odullerinden sonra, 1992'de Feltrinelli Ödülü ile bütün uğraşı değerlendirildi.

Yelda Gürlek (15 Eylül 1967, Ankara) Ankara Universitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakultesi Italyan Dili ve Edebiyatı Bolümü'nden mezun oldu ve aynı fakültede yüksek lisansını tamamladı. ODTU, Yeditepe ve Bahçeşehir üniversitelerinde okutman olarak Italyanca dersleri, Galileo Galilei ve IMI Italyan liselerinde ayrıca İtalyan edebiyatı dersleri verdi. Niccolò Ammaniti, Stefano D'Anna, Sveva Casati Modignani, Patrizia Gucci, Maria Venturi, Umberto Eco, Gianni Rodari ve Guido Sgardoli'nin kitaplarını İtalyancadan Turkçeye çevirdi.

Giorgio Bassani'nin
YKY'deki kitapları

Finzi-Contini'lerin Bahçesi *(2015)*
Altın Gözlük *(2016)*

GIORGIO BASSANI

Altın Gözlük

Roman

Çeviren
Yelda Gürlek

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4557
Edebiyat - 1291

Altın Gözlük / Giorgio Bassani
Özgün adı **Gli occhiali d'oro**
Çeviren **Yelda Gürlek**

Kitap editörü **Filiz Özdem**
Düzelti: **Cennet Türker**

Kapak tasarımı **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

Çevriye temel alınan baskı: Feltrinelli, 2013, Milano
1. baskı: İstanbul, Şubat 2016
ISBN 978-975-08-3584-1

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2014
Sertifika No: 12334
Copyright © 1958, 1970, 1974, 1980, Giorgio Bassani

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir

Altın Gözlük

1

Ferrara'da Doktor Fadigati'yi anımsayanlar giderek seyrelmeye başladıysa da, bugün bile sayılarının az olduğunu söylemek olanaksızdır. (Evi ve muayenehanesi Erbe Meydanı'na iki adım uzaklıktaki Gorgadello Sokağı'nda bulunan ve sonu içler acısı olan bu zavallı adam gençliğinde, doğduğu Venedik'ten kalkıp kentimize yerleşmeye geldiğinde fazlasıyla düzenli, sakin ve de bu özellikleri yüzünden –anımsayanlar bilir– mesleğinde fazlasıyla kıskanılan kulak-burun-boğaz doktoru Athos Fadigati'den başkası değildir...)

Sene 1919 idi, öteki savaştan hemen sonra. Bunları yazan benim, yaşım gereği zihnimde o günlere dair size sunabileceğim muğlak ve karmakarışık bir fotoğraftan başka hiçbir şey yok. Şehrin merkezindeki kafeler üniformalı subaylardan geçilmiyordu; Giovecca Caddesi ile (şimdilerde adını Martiri della Libertà olarak kutsadıkları) Roma Caddesi boyunca kızıl bayrakların dalgalandığı kamyonlar aralıksız olarak geçmekteydi; Ferrara Kalesi'nin kuzey kanadının tam karşısında inşa edilmekte olan Generali Sigorta binasının ön cephesini kaplayan iskelenin üstüne sosyalizmin uyum içindeki dostlarını ve karşıtlarını LENİN APERİTİFİ içmeye davet eden devasa boyutlarda kırmızı bir reklam afişi asılıydı; bir yandan gözü yükseklerdeki işçiler, köylüler ve öte yandan savaştan dönenler arasında hemen her gün bir çatışma yaşanmaktaydı... Sonraki yirmi yıl içinde aklı başında birer insana dönüşecek herkesin, çocukluğunun ilk döneminin geçtiği ateşli, hareketli, dikkatlerin dağıldığı bu iklim, Venedikli Fadigati'yi bir şekilde yüreklendirmiş olmalıydı. İyi aile çocuklarının savaştan sonra herhangi başka bir yerden ziyade, serbest mesleklerine geri dönmek için ayak diredikleri bizimki gibi bir kente, onun gibi birinin neredeyse hiç kimseye hissettirmeden ve ne şekilde kök salabilmiş olduğu anlaşılıyor. Alevlerin bizde de sönmeye yüz tuttuğu ve büyük bir ulusal parti olarak teşkilatlanan faşizmin geç kalan herkese uygun fiyatla yerleşim yeri sunduğu 1925 senesinde, muhteşem özel bir kliniğin sahibi ve ayrıca yeni Arcispedale Sant'Anna Hastanesi'nin kulak-burun-boğaz

bölüm başkanı olarak Athos Fadigati'nin, Ferrara'ya çoktan sağlam bir şekilde yerleşmiş olduğu bir gerçekti.

Denir ya, öyle denk gelmişti. Çok genç olmadığı ve daha o zamanlar sanki hiç genç olmamış biri gibi Venedik'ten ayrılmış olduğuna memnundu (bunu bir zamanlar kendi ağzıyla söyledi); ne var ki bu ayrılığın nedeni, ait olmadığı bir kentte şansını denemek için ya da annesinin, babasının ve de çok sevdiği kız kardeşinin birkaç yıl arayla, peş peşe ölümlerine tanık olduğu Büyük Kanal'ın üstündeki ferah evlerinin kederli ortamından uzaklaşmak için de değildi. Herkes onun nazik, güven veren tavırlarını, dışarıya karşı bariz ilgisizliğini, daha yoksul hastalara merhamet duyan anlayışlı ruhunu sevdi. Ancak bu nedenlerden de önce, onun tavsiye edilmesini gerektiren, tüysüz yanaklarının solgun teninde parlayan ve onu sempatik kılan altın çerçeveli gözlükleri gibi, ergenlik çağında mucize eseri krizden kurtulan ve her zaman hatta yazın bile yumuşak İngiliz yünlerine sarmak zorunda kaldığı doğuştan kalp hastası iri cüssesinin (hastalık yüzünden savaş sırasında asker mektuplarını sansürlemek dışında bir görev yapmamıştı) hiç de hoş olmayan şişmanlığı gibi, onu farklı kılan özelliklere sahipti. Onda, daha ilk görüşte insanı çabucak kendine çekiveren ve güven uyandıran bir şey vardı.

Her gün öğleden sonra, saat dörtten yediye kadar hastalarını kabul ettiği Gorgadello Sokağı'ndaki muayenehanesi, ilerleyen zamanda başarısını kanıtladı.

Onunki gerçekten, Ferrara'da o zamana kadar hiçbir doktorun sahip olmadığı kadar modern bir klinikti. Temiz olması, sunduğu imkânlar ve büyüklüğü bakımından, ancak *Sant'Anna*'dakilerle karşılaştırılabilen böylesine kusursuz bir doktor muayenehanesi, bitişik dairenin tam sekiz odasından başka aynı sayıdaki bekleme salonlarıyla da övünç vericiydi. Bizim hemşerilerin özellikle de zenginlerin bundan gözleri kamaştı. Ne var ki fazlasıyla aşina oldukları ve aslına bakılırsa manasını çözemedikleri öteki üç ya da dört yaşlı uzmanın kendi hastalarını kabul etmeyi sürdürdüğü muayenehanelerin bütünüyle karmaşık görüntüsünden yakınır hale geldiklerinde, çok özel bir armağan gibi sunulan Fadigati'nin muayenehanesinden etkilenmeden edemediler. Bütün bir akademik kurul karşısında hastalara büyük lavmanların uygulandığı görüntülerden ya da cerrah kılığındaki ÖLÜMÜN sırıtarak yaptığı açık

karın ameliyatları gibi daha iç karartıcı ve uğursuz fotoğraflardan başka, yirmi mumluk bir lambanın soluk ışığında, kiminde seramikten YERE TÜKÜRMEYİN! yazısı, kiminde üniversite hocasının ya da bir meslektaşın karikatürü bulunan hüzünlü duvarlarda gezinen bakışları takılacak bir şey bulamazken ve incecik panellerle bölünen duvarların arkasından neredeyse her zaman kalabalık ve neşeli bir ailenin çok uzaktan seslerini dinlerken, hayvanlar gibi üst üste yığılmış halde bir türlü gelmeyen sıra bekleyişleri –bunları tekrar etmekten asla yorulmuyorlardı– Fadigati'nin muayenehanesinde neredeydi? Ortaçağ'a özgü böyle bir muameleye o zamana kadar nasıl olmuştu da katlanabilmişlerdi, nasıl?

Fadigati'nin muayenehanesi, kısa sürede gitmesi moda olan bir yerden ziyade tam anlamıyla bir buluşma yeri olup çıktı. Özellikle kışın öğleden sonraları, buz gibi rüzgâr ıslığını çalarak Katedral Meydanı'ndan aşağı, Gorgadello Sokağı'na süzüldüğünde, aralık duran küçük kapıdan davetsizce içeri girmek, iki kat merdiven çıkmak ve camlı kapının zilini çalmak için kürk mantosuna sıkıca sarınmış kentsoylu zenginin çok basit bir boğaz ağrısını bahane etmesi, kendisi için haz dolu bir mutluluktu. Yukarı çıktığında, kapısını her daim genç ve her daim gülümseyen yüzüyle beyaz önlüklü bir hemşirenin açtığı o ışıl ışıl büyüleyici manzaradan başka, kendi evinde demiyorum, hatta belki *Esnaf* ya da *Sendikacılar Odası*'nda bile görmediği, harıl harıl yanan kaloriferleri bulurdu Çok sayıda koltuk ve kanepeyi, günlük dergi ve gazetelerin sunulduğu sehpaları ve güçlü beyaz bir ışığı, üstelik cömertçe yayan abajurları yine orada bulurdu. Birileri sıcağın etkisiyle uyuklamaktan ya da resimli bir dergının sayfalarını çevirmekten yorulduğunda, duvarlarında dip dibe asılı modern ve antika tablolara, posterlere bakmak için bir salondan ötekine geçme konusunda yürüme isteği uyandıran halıları orada bulurdu. Boğazını muayene etmek için bizzat yanına gelerek kendisini "öteki tarafa" götürürken, doğuştan kusursuz olan beyefendi tavrıyla, hastasının bir gece önce Bologna Belediyesi ndeki *Lohengrin* operasında Aureliano Pertile'yi dinleme şansını bulup bulamadığını ya da, ne bileyim, bulunduğu salonun ona bakan duvarlarında asılı De Chirico'nun ya da "Casorati'ciğinin" tablolarını iyice görüp görmediğini ve bir diğerini, De Pisis'in tablosunu beğenip beğenmediğini öğrenmek konusunda son derece heyecanlı görünen, ancak sonuncu bahse dair hastası De Pisis'i

sadece tanıdığını, fakat Filippo De Pisis'in hayli gelecek vaat eden Ferraralı genç bir ressam olduğunu o zamana kadar hiç bilmediğini itiraf ettiğinde ise, bunu büyük bir şaşkınlıkla karşılayan, nihayet iyi kalpli ve konuşkan bir doktoru da orada bulmuştu. Sonuçta, kentin hemen her yerinde ve sürekli büyük sorun olan zamanın, o kahrolası zamanın bir keyfe dönüşerek su gibi aktığı konforlu, zevkli, zarif, hatta insan beynini canlı tutan bir mekândı orası.

2

Iyi niyetli küçük toplulukların manasızca ilgisini çeken herkesin bildiği yaşamından özelini ayrı tutmaktan başka hiçbir iddiası yoktu Fadigati'nin. Hemşire kliniğin camlı kapısını, sonuncu hastanın arkasından kapattıktan sonra, acaba Athos Fadigati cephesinde neler olmaktaydı? Anlaşılmayan ya da en azından gizemli görünen gece yaşantısı ona dair merakın sürekli tetiklenmesine yol açıyordu. Evet, işte Fadigati'de hiç şüphesiz anlaşılmayan bir şey vardı. Ne var ki, onun bu hali de hoşlarına gidiyor, onları cezbediyordu.

Sabah saatlerini nasıl geçirdiğini bildiklerinden, hiç kimsenin bu konuda söyleyecek bir şeyi yoktu.

Saat dokuzda çoktan hastanede olurdu ve saat bire kadar ameliyatlarla (çünkü aynı zamanda ameliyat da yapıyordu: Alınacak birkaç bademciğin ya da yontulacak şakak kemiği çıkıntısının olmadığı gün yoktu) hasta viziteleri arasında koşturup dururdu. Derken, öğlen bir ile iki arasında küçük parmağının ucunda sallanan ton balığı ya da salam poşetiyle ve pardösüsünün cebinden sarkan *Corriere della Sera* gazetesiyle Giovecca Caddesi'ni yürüyerek çıktığı sırada ona rastlamak hiç de nadir bir durum değildi. Öğle yemeklerini evinde yerdi. Aşçısı olmadığından, evinde ve muayenehanesinde temizlik için yarım gün çalışan kadın, hemşireden bir saat önce, üçe doğru gelirdi, zaten hikâyenin asıl tuhaf olan yanı da, vazgeçemediği bir tabak makarnayı kendisinin hazırlamak zorunda olmasıydı.

O dönemde *Vizcenzo*'nun yerinden, *Sandrina*'ya, Tre Galletti'ye kadar ve hatta orta yaşlı pek çok bekâr erkeğe mutfağıyla ev yemeklerini çağrıştırdığı Granchio Çıkmazı ndaki *Roveraro'nun* yerinde onur meselesi edilen, kentin belli başlı restoranlarında akşam yemeği için bile onu boşuna bekleyeceklerdi. Ne var ki bu durum, onun gündüzleri yaptığı gibi, akşam yemeklerini hiç de evinde yediği anlamına gelmiyordu. Akşamlarını asla evinde geçirmesi gerekmiyordu. Akşam sekiz ile sekizi çeyrek geçe arası, onu Gorgadello Sokağı'ndan çıkarken görmek mümkündü. Havanın duru-

muna ve ne yöne gideceğine karar vermek için bir yukarı, bir sağa, bir sola bakarak, kapının eşiğinde bir süreliğine duraksardı. Kışın olduğu gibi yaz akşamları da aynı saatlerde, dükkânların boylu boyunca uzandığı Venedik'teki Mercerie Çarşısı gibi, Bersaglieri del Po Sokağı'nın ışıklı vitrinleri önünde toplanan insan kalabalığına karışmak için sonunda yola koyulurdu.

Nereye giderdi? Belli bir amacı olmadan, açıkçası orada burada boş boş etrafı seyrederek dolaşırdı.

Yoğun geçen bir iş gününün ardından kendisini kalabalığın arasında hissetmek hoşuna giderdi; bu neşeli, gürültücü, hiçbir şeye aldırış etmeyen bir kalabalıktı. Uzun boyu, şişman bedeni, başında fötr şapkası ve kış mevsimindeyse, içi kürk astarlı sarı eldivenleri, sapından sağ cebine yerleştirdiği bastonuyla akşam saat sekiz ile dokuz arasında kentin herhangi bir noktasında görülebilirdi. Kimi zaman Mazzini ve Saraceno Sokağı'ndaki bazı dükkân vitrinlerinin önünde birinin, karşısında duran kişiyi siper ederek kendisine dikkatlice baktığını şaşkınlıkla fark ederdi. Katedralin güney cephesi boyunca ya da Travaglio Meydanı'nda veya Garibaldi Sokağı'nda onlarca dizili, incik boncuk ve şekerleme tezgâhlarının yanında durup sergilenen basit eşyalara tek söz etmeden gözlerini dikmek için gezintisine ara verirdi. Fadigati'nin tercihi, her zaman San Romano Sokağı'nın dar ve kalabalık kaldırımlarıydı. Üç kuruşluk balık kızartmalarının, domuz salamlarının, şarapların ve peynirlerin buruk kokusunun çöreklendiği, özellikle genç kadınlar, askerler, delikanlılar, çalışkan köylüler ve daha nice kalabalıkla dolup taşan o alçak kemerlerin altında onunla göz göze gelmek, doktorun canlı, neşeli ve haz dolu bakışlarını, yüzüne yayılmış belli belirsiz tebessümü hayrete çevirirdi.

Biri arkasından seslenirdi, "İyi akşamlar, doktor!"

İnsan seline kapılıp çoktan uzaklara sürüklendiğinden, bunu işitmesi de arkasına dönüp selam vermesi de bir mucize olurdu.

Akşam saat ondan sonra, kentin *Excelsior*, *Salvini*, *Rex*, *Diana* gibi dört sinemasından birinde yeniden ortaya çıkardı. Ancak seçkin kişilerin bir davet ortamı gibi her zaman bir araya geldikleri bu yerde de o, salonun orta yerinden çok sahnenin altındaki son koltukları tercih ederdi. Onun gibi, böyle iyi giyimli birini aşağıda, berbat "ayaktakımının" arasına karışmış görmek, seçkin kişiler için ne hayret vericiydi! O zevk sahibi biriydi, –bakışlarını hüzünle

başka tarafa çevirirken, iç çekiyorlardı– bohem ruhunu bu denli sergilemesi de neyin nesiydi? 1930'lara yaklaşırken Fadigati çoktan kırk yaşına geldiğinden, birçok kişinin onun bir an önce evlenmesi gerektiğini düşünmeye başlaması oldukça anlaşılabilir bir durumdur. Gorgadello Sokağı'ndaki kliniğinin bekleme salonlarında, her şeyden habersiz doktorun düzenli aralıklarla ortaya çıktığı kendisine ayrılan küçük kapıda belirmesini ve kendilerini "öteki tarafa" davet etmesini bekleyen hastalar, yan yana oturdukları koltuklarında hep bunu fısıldaşmaktaydılar. Derken, akşam sofralarında, burunları çorba kâsesinin içinde, kulakları dikkat kesilen çocuklarının kimden söz edildiğini anlamayacakları şekilde aynı konuyu konuşuyorlardı. Ve daha geç bir saatte, yatakta –ama burada sakınmadan konuştuklarından– bu konu, eşlerin âdetten birbirlerini öpmesi ve "iyi geceler" dilemesinden önce, kutsal mahremiyetlerine ve giderek daha da uzayan esnemelerine ayrılan o çok değerli yarım saatlerinin beş on dakikasını çalar olmuştu.

Böyle değerli bir adamın artık bekârlığına son vererek aile kurmayı düşünmüyor olması, kadınların olduğu kadar kocalarının da tuhafına gidiyordu

Belki bir parça "sanatçı" görünen, ama kendi içinde gayet ciddi ve sakin olmasının yanı sıra, onun gibi ellisine merdiven dayamış hangi üniversite diplomalı Ferraralı ondan daha iyi bir konumda olduğunu iddia edebilirdi? Herkesin beğendiği, zengin (eh, tabii ya, paraysa isteği parayı kazanıyordu!), kentin en büyük iki derneğinin asalet arması olsun ya da olmasın etkin üyesi, bu nedenle malvarlığı ve arazilerden gelen aristokratlığına, meslek ve dükkân sahiplerinin orta ve küçük ölçekli kentsoyluluğu da eşdeğer görülen, "doğası gereği apolitik" olduğunu açıkça belirttiği halde Parti Genel Sekreteri'nin ne pahasına olursa olsun kendisine eliyle verdiği Nazi partisi kimliği de olduğuna göre, pazar sabahları San Carlo'ya ya da katedrale, akşamları sinemaya yanında götüreceği ve elbette kürklü, mücevherli, güzel bir kadından başka neyi eksikti? Peki, kendisine bir eş bulmak için neden ortaya çıkmıyordu? Belki de, evet evet belki de terzisi, evin kâhyası, hizmetçisi gibi açıkça dile getiremeyeceği türden bazı kadınlarla gizliden ilişkisi vardı? Birçok doktor gibi, belki o da hemşirelerden hoşlanıyordu ve kim bilir senelerce muayenehanesinden tatlı ve çekici kaç tanesi geçmişti! O halde diyelim ki durum gerçekten de bu merkezdeydi (ve öte yan-

dan bu meseleye dair ortada kesinleşmiş bir durumun olmaması da ayrı bir merak konusuydu), öyleyse neden evlenmiyordu? Yoksa onun sonu da, uzun yıllar genç bir hemşireyle flört ettikten sonra, anlatılana göre, günün birinde kızın ailesi tarafından hayatının sonuna kadar kızla birlikte olmaya zorlanan, Ferrara'nın en tanınmış doktorlarından, hastanenin seksenlik başhekimi Corcos'un sonu gibi mi olacaktı?

Bayan Fadigati olmaya yaraşır nitelikteki kız arayışları kentte hummalı bir şekilde sürerken (ancak biri bir nedenden, öteki bir başka nedenden ikna edici gelmezken, hiçbir genç kızın yeteri kadar uygun görülmediği ve her zaman bir başına evine döndüğü sanılan bu yalnız adamın, bazı geceler *Excelsior*'dan ya da *Salvini*'den kalabalıkla birlikte Erbe Meydanı'na çıktıktan sonra Bersaglieri del Po Sokağı'nın yanındaki karanlığın içinde kaybolmasından bir dakika önce, Listone Pazarı'nın sonuna doğru bir yerlerde yeniden ortaya çıktığı söylenirdi...): Kimin ortaya attığı bilinmez, ama işte tuhaf, hem de çok tuhaf bazı dedikodular duyulmaya başlamıştı. "Bilmiyor musun? Bana öyle geliyor ki, bu doktor Fadigati..." "Sen asıl haberi dinle! Bersaglieri del Po ile Gorgadello Sokağı'nın köşesinde oturan Doktor Fadigati'nin aslında kim olduğunu biliyor musun? Ben de başkası söylerken duydum, o var ya..."

3

Bir el kol hareketi, bir yüz buruşturması yetiyordu.

Fadigati'nin "o biçim", "onlardan" olduğunu söylemek de yeterdi.

Ancak sözün yakışıksız konulara, özellikle de cinsel sapkınlıklara geldiği bazı durumlarda ona dair, üst tabakanın diline karşılık bizde her zaman o kadar da kaba bulunmayan halk lehçesinin birkaç sözcüğüne başvurarak, pis pis sırıtan birileri mutlaka çıkardı. Sonra da melankolik bir havada eklerdi:

"Tabii ya!"

"Aslında, o biçimmiş!"

"Bu bizim aklımıza daha önce nasıl gelmedi?"

Ancak, Fadigati'nin kötü alışkanlığını anlamakta gecikmiş olmaktan (aslına bakılırsa, bunu anlamaları on yıldan uzun sürmüştü!) genel olarak fazlasıyla üzgün, diğer yandan da aslında bir meraktan kurtulmuş olsalar da, genelde hepsinin yüzü gülüyordu.

Sonuçta, –omuzlarını yukarı çekerek haykırıyorlardı– yüz kızartıcı ayıbı olan bu adamın yaşam biçimini nasıl olurdu da anlayamazlardı?

Fadigati'ye karşı büyük ölçüde hoşgörülü olmalarını, hatta hayranlık duymalarını gerektiren şey aslında onun tarzıydı; tarzı derken öncelikle, dehşet uyandıran ilk panik dalgasından sonra, her zaman hayatında yer verdiği ve de vermeyi sürdürdüğü bu zevklerini bir skandala dönüştürmemek için ortada gün gibi parlayan gizemli kişiliğiyle kendisini çevreye karşı sakınma çabasıydı. Evet –diyorlardı–: Artık sırrı sır olmaktan çıktığına göre, ona nasıl davranacakları da belli olmuştu. Gündüzleri, gün ışığında saygı gösterilecek; akşamları, San Romano Sokağı'nda onunla burun buruna gelindiğinde tanımazdan gelinecekti. *Doktor Jekyll* filmindeki Fredric March gibi, Doktor Fadigati'nin de iki farklı yaşamı vardı. Kimin yoktu ki?

Fazla meraklı olmamayı, "vazgeçmeyi" bilmek, anlamakla eşdeğerdi.

Bunu anlayıncaya kadar geçen süre içinde, onları canlarından bezdiren yegâne şey, sinemadan içeri girdikleri anda onun her za-

man olduğu gibi son koltuklarda oturup oturmadığını doğrulamak olmuştu. Alışkanlıklarını iyi biliyorlardı, asla oraya oturmadığını da fark etmişlerdi. Salonun balkon katından bakışlarını karanlığın içine dikerek, alt katta, ayakyolunun ve acil çıkış kapılarının yer aldığı kirli yan duvarlar boyunca, sigara dumanı ve karanlığın içinde altın çerçeveli gözlüğünün arada bir yaydığı o tipik ışıltıyı: Olağanüstü, sahiden sonsuz bir uzaklıktan gelen o küçücük, huzursuz kıvılcımları fark edinceye kadar gözleri hiç durmadan onu arıyordu. Ama şimdi! İçeri girdikleri anda orada bulunduğundan emin olmanın artık ne önemi vardı? Bir zamanların huzursuzluğuyla, şimdi ne diye salonda ışıkların yeniden yanmasını bekleyeceklerdi? Ferrara'da, sürekli ayaktakımının oturduğu koltuklarda oturmasına ve kendi isteğiyle aralarına dalarak, bir lira yirmi kuruşluk "şeref tribününün" seviyesiz alt dünyasına, üstelik herkesin gözü önünde karışmasına itiraz edilmeyen bir kentsoylu varsa, bu kişi Doktor Fadigati'den başkası olamazdı. Fadigati'nin yılda iki ya da üç kez uğradığı *Esnaf* ve *Sendikacılar Odası*'ndaki (önceden söylediğim gibi, 1927 yılından beri her iki derneğin de üyesi idi) tavır da birebir aynıydı.

Onu, bilardo salonlarında, poker ve batak masalarının önünde duraksamadan geçerken görenlerin yüzleri eskiden şaşkınlık ile dehşet arası bir ifadeye bürünürken, artık öyle değildi, kütüphanenin kapısına kadar onu izlemek için yeşil örtülerden kalkan bakışların sayısı pek azdı. İçinde asla bir canlının olmadığı, sahte deri koltukların üstünde şöminenin titrek ışıkları soluk bir şekilde yansıyan kütüphaneye gayet güzel kapanabilir, orada evinden getirdiği bilimsel kitapları gece yarısına ve daha geç saatlere kadar okumaya dalabilirdi. Bu noktadan sonra, bunun gibi tuhaf bir duruma kim itiraz edebilirdi?

İş bununla da kalmıyordu. Ara sıra seyahat ederdi, ya da onun ifadesiyle, "biraz kaçamak" yapmak için kendisine izin verirdi: Sanat Bienali için Venedik'e, Maggio Müzik Festivali için Floransa'ya giderdi. Artık herkes onun seyahat ettiğini biliyordu, bir gece yarısı ona trende rastlamak gayet olağandı, tıpkı 1934 yılının kışında bir futbol maçı için Floransa'nın *Berta* stadyumuna giden ve sınırları Ren Nehri ile Po Nehri'nin paralel kıyıları arasında kalan bu küçük kara parçasından uzaklaştıkları anda, hiç kimsenin "Ah, kimleri görüyorum!" türünde, Ferraralıların asla affetmeyeceği muzırlık-

lara yeltenmeyen, kentin küçük sporcu kafilesinin ona rastlaması gibi. Onu nazik bir şekilde kompartımanlarına buyur ettikten sonra, elbette müzik tutkunu olmayan (Wagner'in sadece adını duyduklarında bile hüzün dolu bir okyanusa daldıklarını hissediyorlardı) bizim akıllı sporcular, aynı gün akşamüzeri *Floransa Belediye Tiyatrosu*'nda Bruno Water'in yönettiği *Tristan* operası hakkında Fadigati'nin kendinden geçerek coşkuyla anlattıklarını uslu uslu dinlemeye koyuldular. Fadigati, *Tristan*'ın müziğinden, "Alman asıllı orkestra şefının" ona kattığı hayranlık uyandırıcı yorumundan ve özellikle ikinci perdeden söz etmiş ve "o" –demişti– "uzun bir aşk ağıtından başka bir şey değildir." Büyük bir gül ağacının çiçekli dallarıyla sarmalanmış, bu durumda besbelli düğün yatağını simgeleyen bir bankta sere serpe oturan Tristan ile Isolde, ölüm kadar sonsuz, şehvetle dolu bir geceye dalmadan önce birbirlerine sıkıca sarılarak on beş dakika boyunca hiç durmadan şarkı söylerler; Fadigati zihnindeki sahneyi tebessümle anımsarken, gözlük camlarının ardındaki gözkapaklarını hafifçe kısıyordu. Ötekiler de konuşmasına izin veriyorlar, hatta nefes bile almıyorlardı. Sadece ara sıra, ona fark ettirmeden birbirlerinin gözlerine bakıyorlardı. Kusursuz tavrıyla etrafındakilere büyük bir hoşgörüyle yaklaşan, bu durumda yine Fadigati oluyordu. Bunca sözden sonra onun için gözle görülür, elle tutulur ne söylenebilirdi? Bizim şehrin en yüksek aristokrasinin yetmiş yaşını geçkin soylu hanımefendisinin, bir isim vermek gerekirse, Bayan Maria Grillanzoni'nin sabahları evine gelen şarküteri ve kasap çıraklarını baştan çıkarmak için ondan beklenir ateşli halleri, doğal olarak herkesin ağzına sakız olan basmakalıp konuların aksine (anlaşılan o ki, arada bir şehir halkı onun hakkında yeni bir hikâyeyi kahkahalarla gülerek, ama aynı zamanda da içi acıyarak öğrenirdi), Fadigati'nin erotizmi, ne olursa olsun ağırbaşlı üslubunu daima koruyacağına garanti vermekteydi.

Dostları ve hayranları bundan emin olmaktan çok daha fazlasını söylüyorlardı. Üniformalı askerlere karşı "zayıf" olduğu suçlamasına dayanak oluşturan görüntüsü doğruydu, öyle ki sinemalarda her zaman grup halindeki askerlerin –bunu kabul etmeye mecbur oldular– yakınında bir yere oturmaktaydı. Zavallı adamın belli ölçüleri aşarak onlardan birine yaklaşmış ya da içlerinden biriyle yolda yürürken birlikte görülmemiş olması, hatta kuşku çekecek bir saatte, tüylü kalpağı gözlerinin üstüne düşmüş, kolunun altında

ağır, gürültülü kılıcıyla Pinerolo Atlı Birliği'nden genç bir süvariyle hiçbir zaman birlikte evinin eşiğinden geçerken bile asla, ama asla görülmemiş olması –ateşli yandaşları üstüne basa basa söylüyorlardı– kesinlikle doğrudur. Sürekli ve gizliden bir telaşla hatları gerilmiş, şişman, ama hep solgun olan yüzü... Tabii hatırlanan sadece onun bu *arayış içindeki* yüzüydü. Bulduğu zamana dair (nasıl ve nerede), kim sağlam verilerle konuşabilirdi? Bazen bundan da söz edildiği olmuyor değildi. Üstünden uzun yıllar geçmiş olsa da, tıpkı bazı bataklıkların dibinden tek tük hava kabarcıklarının yukarı çıkarak yüzeyde belirivermesi ve sonra da sessizce patlaması gibi, işte aynı uyuşukluk hatta isteksizlikle, ara sıra bazı isimler söylenir, bazı kişilere işaret edilir, bazı ortamlardan ayrıntıyla söz edilirdi.

Aşağı yukarı 1935 yılıydı, iyi hatırlarım, o zamanlar Fadigati'nin adı genellikle, Manservigi ismindeki mavi gözlü, sert bakışlı bir trafik polisiyle anılırdı; bu adam, Roma Caddesi ile Giovecca Caddesi arasındaki kavşakta bisiklet ve taşıt trafiğini kutsal bir ayin gibi yönetmediği zamanlarda, biz gençler ona, ağzında kürdanı, üstünde sivil giysileriyle neredeyse tanınmaz bir halde Montagnone sırtlarında, genellikle akşam karanlığına kadar süren futbol maçlarımızı izlerken birkaç kez rastlamış, hayrete düşmüştük. Daha sonra, 1936 yılına doğru, adı bir başkasıyla anılır oldu: Belediyede kapıcılık yapan, dinine aşırı bağlılığı ve operalara olan tutkusuyla kentte nam salmış, tatlı dilli, güler yüzlü, ayrıca evli, çoluk çocuk sahibi olan bu adam Trapolini isminde biriydi. Ondan daha sonra, İspanya Savaşı'nın ilk aylarında, Fadigati'nin mütevazı "arkadaş" listesine bir de S.P.A.L. takımının eski bir futbolcusu eklendi. Bu kişi de, onu kim tanımazdı ki, 1920 ile 1930 yılları arasında on yıl süresince Ferraralı genç taraftarların gözünde idole dönüşmüş, birkaç yıl gibi kısa bir sürede yaşamı feci kötüleşmiş, koyu tenli, hımbıl, şakakları iyice ağarmış Baüsi idi, Olao Baüsi.

Kısacası, askerler bitmişti. Halkın gözüne batacak şekilde, hatta ilk temasın kurulduğu o yakınlaşma aşamasında bile bir skandala asla meydan vermezdi. Ve tabii, özenle gizli tuttuğu bu ilişkileri orta yaşlı, mütevazı koşullardaki ve kendinden seviyece aşağı adamlarla yaşamaktaydı. Sözün kısası, vasat kişilerle olurdu ya da en azından vasat saydığı kişilerle.

---

* 1907 yılında kurulan, Ferrara, Emilia-Romagna merkezli spor kulübü. (ç. n.)

Gecenin üçüne, dördüne doğru Fadigati'nin dairesinin panjurlarından neredeyse her zaman dışarı bir parça ışık sızardı. Katedralin gözle görülemeyecek kadar baş döndürücü yükseklikteki kirişlerine tünemiş baykuşların çıkardıkları tuhaf sesler yüzünden sessizliğin kesintiye uğradığı sokakta Bach'ın, Mozart'ın, Beethoven'in, Wagner'in ve belki, özellikle de belli ortamları yaratmaya en uygunu olduğu için Wagner'in İlahî müziklerinin hüzünlü notaları uçuşurdu. O saatte hafifleyen yüreğiyle hiç kuşkusuz transa geçmiş olan doktorun Gorgadello Sokağı'ndaki evinde, aynı saatte polis Manservigi'nin ya da kapıcı Trapolini'nin ya da eski futbolcu Baüsi'nin konuk olabileceği düşüncesine kargalar bile gülerdi.

4

1936 yılında, yani bundan yirmi iki sene önce, her sabah yediye bir iki dakika kala Ferrara'dan hareket eden Ferrara-Bologna bölgesel treni, hattın kırk beş kilometresini en az bir saat yirmi dakikada katederdi.

Bir aksilik yaşanmadığında, tren saat sekiz ya da sekizi çeyrek geçe sularında yolun yarısını almış olurdu. Ancak, Corticella'dan sonraki demiryolu hattında büyük bir atağa geçse de, vagon konvoyu Bologna istasyonuna uzanan geniş dönemeci çoğu kez on, on beş dakikalık bir gecikmeyle alırdı (hele bir de istasyonun girişindeki trafik ışığında durmak zorunda kalmışsa, bu yarım saati bulurdu). Bir zamanlar, bazı trenler istasyona vardıklarında, sabırsız adımlarla peronu arşınlayan ve istasyon şefi edasıyla, yeleğinin küçük cebinden sürekli çıkardığı köstekli saatinin kadranında zamanı homurdanarak kontrol eden, hararetli teatral tavırlar içindeki Ulaştırma Bakanı'nı şahsen kendilerini beklerken bulurlardı; yaşlı Ciano'nun devri geçeli, elbette çok oluyordu. Bu arada, altı elli Ferrara-Bologna hızlı treninin de her zaman kafasına göre hareket ettiği aslında doğrudur. Hükümeti yok sayardı ve saatlere sıkı sıkıya uyulması konusunda Devlet Demir Yolları'na bile kafa tutmaktan duyduğu gururu son derece umursamazlıkla sergilerdi. Öte yandan, onun işine kim burnunu sokabilirdi, bu tavrı yüzünden kim tasalanırdı? İstasyonda kendisine ayrılmış on altıncı son peronun, üstü çatısız, yarısı otlarla kaplı platformu Porta Galliera'nın dışındaki kırlara sınır komşusuydu.

Tren, çoğunlukla sadece altı vagondan oluşmaktaydı: Beşi üçüncü sınıf, biri ikinci sınıf. Bologna Üniversitesi'nde öğrenci olan bizlerin çalar saatin sesiyle uyanmak zorunda olduğumuz o yılların karanlık sabahlarını, Po Vadisi'nin o aralık ayı sabahlarını titreyerek anımsarım. Cavour Caddesi'ndeki gümrük noktasının bulunduğu yere doğru tıngır mıngır ilerleyen tramvayın içinde biz, henüz ortalıkta görünmeyen uzaktaki trenin peşe peşe çalan düdüğünü duyardık. Tehdit savurur gibiydi, "Bakın, hareket ediyorum,

ona göre!" Ya da doğrudan, "Boşu boşuna acele etmeyin gençler, ben çoktan hareket ettim bile!" Genel olarak, hızlanması için tramvay kondüktörünün etrafında huzursuzluk çıkaranlar, üniversiteye yeni kayıt olmuş kızlı erkekli öğrencilerden başkası olmazdı. Aynı yıl Uluslararası İlişkiler bölümüne kayıt olan, ancak yaşlı bir adam gibi çekincesiz ve umursamaz davranan Eraldo Deliliers de dahil olmak üzere hepimiz, altı elli hızlı treninin bizi almadan yola çıkmayacağını iyi bilirdik. Tramvay, sonunda istasyonun önünde dururdu; paldır küldür kendimizi dışarı atardık; iki saniye sonra trene binmiş olurduk, ama her yerinden buhar fışkırarak homurdanan tren her zamanki yerinde hareket etmeden bir süre daha beklerdi.

Deliliers'e gelince, arkamızdan ağır adımlarla ve esneye esneye yürüdüğünden her zaman trene en son o binerdi. Dahası uyuyakaldığından, çoğunlukla onu tramvaydan yaka paça indirmek zorunda kalırdık.

Üçüncü sınıf vagonların tamamı bizimdi diyebiliriz. Birkaç seyyar satıcı ile yolculuk boyunca trende biraz dostluk kurmaya çalışan dansçı kızlarıyla birlikte geceyi istasyonun bekleme salonunda geçiren bazı küçük varyete toplulukları dışında, o saatte Ferrara'dan hiç kimse yola çıkmazdı. Ne olursa olsun bu durum, altı elli treninin, aman yanlış anlaşılmasın, Bologna'ya her zaman yarı boş seyahat ettiği anlamına gelmez. Tren, Ferrara'nın zifiri karanlığından bazen ışıklı Bologna sabahlarına doğru tembel tembel ilerlerken, yol üstündeki küçücük istasyonlardan her zaman yeni yolcular alırdı.

Bunlar, kızlı erkekli lise öğrencileri; kadınlı erkekli ilkokul öğretmenleri ile üzerlerine giydikleri geniş pelerinleri ve burunlarının üstüne düşen keçeleşmiş saçlarından ve dudaklarının arasına sıkıştırdıkları kürdan ya da sarma tütünlerinden kolayca tanınan, zaten kaba saba bir Bologna lehçesiyle konuşan ve peş peşe iki ya da üç kompartımanı kendimize barikat yaparak temasından kaçındığımız köylü takımı küçük toprak sahibi çiftçiler, ortakçılar ve çeşitli hayvan tüccarları idi. Ren Nehri'nin sol kıyısına bir kilometre mesafedeki Poggio Renatico'da başlardı *köylülerin* saldırısı, sonra demir köprüyü geçer geçmez Galliera'da ikinci bir saldırıya uğrardı tren; derken sırasıyla, San Giorgio'da, San Pietro in Casale'de, Castelmaggiore'de, Corticella'da. Bologna'ya vardığında trenin açı-

lan kapılarından, yüzlerce kişilik bu uğultulu kalabalık on altıncı peronun platformuna neredeyse şiddetli bir patlamayla dökülürdü.

En azından belli bir tarihe kadar, yani tam olarak söylersek, 1936-37 yıllarının kışına kadar hiçbir canlının binmediği, yalnız ve tek bir vagon kalıyordu: İkinci sınıf vagonu. Ferrara ile Bologna arasını bir aşağı bir yukarı günde beş ya da altı sefer hızlı trenle gidip gelen yedek personel, yani trenin şaşmaz dörtlüsü her sabah orada pişti ve king akademisini kurardı. Ve biz, bu ikinci sınıf vagonunun kondüktöre, kontrolöre, frenciye ve de istasyon güvenlik şefine ayrılmış (canı istediğinde özellikle de, Faşist Üniversite Topluluğu öğrencilerinin kokusunu aldığında dördü birden muzipçe ve samimi, ama kötü emelleri için kullandıkları vagona her türlü geçişi yasaklamakta son derece kararlı) olmasını öylesine kabullenmiştik ki, o vagonun tıpkı bir çeşit Demiryolu Lokali olarak kullanıldığını görmek, kendi açımızdan söylersek, bize nasıl doğal geliyorduysa, haftada iki kez Bologna'ya gelmeye başlayan ve ilk andan itibaren her seferinde ikinci sınıf bileti alan Doktor Fadigati'ye de, prensip gereği, aldırış etmediğimiz gibi, onu fark etmedik bile.

Ne olursa olsun bu mesele kısa sürdü.

Gözlerimi kapatıyorum. Kaleden resmî personele ait bariyerli tramvay durağına kadar yaklaşık birbirine elli metre arayla sıralanmış ve hepsi birden hâlâ yanan sokak lambalarıyla, baştan sona bomboş Cavour Caddesi'nin asfalt düzlüğü geliyor gözlerimin önüne. Huzursuz kambur sırtı tramvayın içinde fark edilmeyen kondüktör Aldrovandi, yaşlı vagonunu son sürat ilerletmekte. Vagon bariyere varmadan kısa bir süre önce Lancia motoru aşina olduğumuz boğuk gürültüsüyle bizi hızlıca sollarken, arkamızda aniden bir araba, bir taksi belirir. İşte, yine aynı yeşil Astura. Her salı ve cuma sabahı, Cavour Caddesi'nin hemen hemen aynı noktasında bizi sollar. Ve öyle hızlıdır ki, biz son atağında korku içinde yalpalayan tramvayımızla istasyon meydanına daldığımızda, o yalnızca yolcusunu (beyaz kenarlı fötr şapkası, altın çerçeveli gözlükleri ve yakası kürklü mantosuyla iri cüsseli bir beyi) indirmekle kalmaz, çoktan arabanın burnunu geri çevirmiş ve hatta bizim aksi yönümüzde, şehrin merkezine doğru yeniden yola koyulmuş olurdu.

Taksinin şoförünü değil de daha çok bu taksinin müşterisini, içimizde olsa olsa ilk önce kim merak ederdi? Deliliers'in yine tahta sırtlığa yaslandığı sarı kıvırcık başıyla her zaman olduğu gibi tram-

vayda uyuyor olması kaçınılmaz bir gerçektir. Ancak ben yine de kesinlikle onun olduğunu düşünüyorum, çünkü 1937 Şubat'ının ortalarına doğru bir sabah, her seferinde binmesine yardım etmek için trenin kapısından gereğinden fazlaca elin ona doğru uzandığı ve onun da neredeyse bütün ağırlığını bu ellere bıraktığı sırada, şaşmaz Astura'nın, şaşmaz paralı müşterisi olan o adamı daha önce ikinci sınıf vagonda gördüğünü ve de onun hiç şüphesiz Doktor Fadigati olduğunu ilan edenin Deliliers olduğuna yemin edebilirim.

"Fadigati mi? O da kimmiş?" Kızlardan biri, Bianca Sgarbi, açıkça söylemek gerekirse iki Sgarbi kız kardeşten (öteki, ondan üç yaş küçük olan Attlia, 1937 yılının başında hâlâ lisedeydi ve ben henüz onu tanımıyordum) abla olanı şaşkın şaşkın sordu

Onun bu sorusuna herkes kahkahalarla güldü. Deliliers oturduğu yerde, Nazionali sigarasını yakıyordu. Sigarayı tersinden yakmak gibi bir huyu olduğundan, şaşırmamak için her seferinde dikkat kesilirdi.

Edebiyat Fakültesi'nin üçüncü sınıfında ve de isteksiz okuyan Bianca Sgarbi o dönemde, sosyalist parti eski milletvekilinin yeğeni Nino Bottecchiari ile çıkıyordu. Birlikte takıldıkları halde, çok iyi anlaştıkları söylenemezdi. Onun taşkın ruhu ve aynı zamanda bizim kuşağın gençlerini bekleyen, özellikle de ona pek az mutluluk vaat eden (uçağı 1942 yılında Malta'da düşmüş bir havacı pilottan kucağında iki oğluyla dul kaldıktan sonra, zavallıcık Roma'da, geçici memur olarak Havacılık Bakanlığı'nda işe girdi) bir gelecek hakkında neredeyse kâhin kesilen Bianca, işine gelenle cilveleşip eğlendiği ve sonuçta da sürekli sevgili değiştirdiğinden, hemen her ilişkisinde hoşgörüsüz davranırdı.

"E kimmiş o, söylemeyecek misin?" Karşısında oturan Deliliers'e doğru eğilerek cilveli bir şekilde ısrar etti.

Çıkış kapısının köşesinde, Deliliers'in yanında iki büklüm oturan zavallı Nino içten içe acı çekmekteydi

Deliliers sonunda başını yerden kaldırdı ve bakışlarını kız arkadaşımızın gözlerinin ta içine dikerek, sakince açıkladı. "Of, yaşlı ibnenin teki işte."

5

Ikinci sınıf vagondaki yolculuk bir süre daha gizli kalmaya devam etti.

Trenin San Giorgio di Piano'da ya da San Pietro in Casale'de durmasından yararlanarak, küçük istasyonun barından henüz paketlenmiş salamlı sandviçler, sabun tadındaki bademli çikolatalar ve yarısı küflenmiş Osvega bisküvileri gibi yiyecekleri satın almak için grubumuzda sırası gelen görevli trenden atlardı. Böyle zamanlarda, bakışlarımızı hareketsiz trende gezdirerek, vagondan vagona ilerlediğimiz bir anda Doktor Fadıgati'yi kompartımanının kalın kristal camının arkasından, peronları geçerek, üçüncü sınıfın vagonuna doğru aceleyle koşturan insanları izlerken görebilirdik. Hüzünlü bir hayranlığın yüzüne yerleşen ifadesi ve bizim için o denli katlanılmaz olan küçük köylü kalabalığı izleyişindeki üzgün bakışları ile o, ne kadar kalacağını bilmediği Ponza'ya ya da Tremiti'ye sürgüne giden bir mahkûm, saygın bir siyasetçi gibiydi. Iki ya da üç kompartıman ötede ise, kondüktör ile üç arkadaşı, yine aynı kalınlıktaki bir başka kristal camın arkasından belli belirsiz görülmekteydiler. Gülerek ellerini kollarını sallıyor, daldıkları sıkı sohbet eşliğinde pervasızca kâğıt oynamayı sürdürüyorlardı.

Bu arada tahmin edileceği gibi, onu bir zaman sonra üçüncü sınıf vagonlarının arasında dolaşırken görmeye başladık.

Bağlantı kapısı kilitli tutulduğundan, onu açtırmak için, ilk zamanlar, (bunu daha sonra kendisi anlattı) sürekli kontrolörün karşısına dikilirmiş.

Kumarhane vagonundan başını içeri uzatırmış.

"Affedersiniz beyler, sakıncası yoksa, üçüncü sınıf tarafına geçebilir miyim?"

Onları bunalttığını kısa sürede anlamıştı. Koridor boyunca elinde anahtarla ve gardiyan adımlarıyla önünde yürüyen kontrolör, saygısızca uflayıp puflayarak Fadigati'ye homurdanıyordu. Bir zaman sonra bu işi kendi başına çözmeye karar vermişti. İlk durak Poggio Renatico'ya kadar beklerdi. Hızlı tren üç beş dakika mola

verirdi. Trenden inmek ve derhal arkadaki vagona binmek için bol bol zamanı vardı. Onunla aramızda kurulan ilk samimiyet trende olmadı, kesinlikle böyle olmadığını söyleyebilirim. Ayrıca, devamında göreceğiniz gibi, bunun Bologna'da olduğu kanısındayım, her ne kadar hangi sokakta olduğunu tam olarak söyleyemiyor olsam da. (Acaba o günlerde okuldan kaçmıştım da, bunu başkaları bana farklı şekillerde mi anlatmıştı? Yoksa geçen onca yılın ardından ben mi bunu kararlılıkla ayırt edemez oldum?)

Istasyondan çıktıktan sonra, Mascarella tramvayını beklerken olmuş olabilir. Taksilerle vagonlara ayrılan park alanının hemen önündeki tramvay hattının büyük bir bölümünü kaplayarak bir arada duran on kişi kadardık. Geniş meydanı düzenli aralıklarla beneklendiren kirli kar yığınlarının üstüne güneşin ışıltıları vuruyordu. Canlı ışıklarıyla üstümüzdeki gök, alabildiğine mavi.

Ve bizimle aynı platformda tramvay bekleyen Fadigati (sonuncu olarak, bir dakika önce geldi), aniden bir sohbet başlatmak için, "İlkbahardan kalma nefis bir gün," ve de "yürümek belki daha uygun olacak, öylesine ağırdan alıyor ki" dediği Mascarella tramvayı hakkında birtakım görüşlerini ortaya atmaktan başka bir çıkış yolu bulamıyor. Bunlar belirsiz, sıradan ve yarım ağızla, bizi tanımazmış, hatta bizi görünüşte bile tanıdığını kabul etmeye cüret etmezmiş gibi, özellikle içimizden birilerine değil, ama topluca herkese ve de hiç kimseye söylenmiş sözlerdi. Onun mevsime ve tramvaya dair belli belirsiz değerlendirmelerine eşlik eden kararsız halinden ve sinir sinir gülmesinden huzursuzlanan biri sonunda, küçücük bir medeniyet kırıntısıyla, ona "Doktor" diye seslenerek karşılık verir. Işte o zaman, birkaç sene içinde birer delikanlı olmamıza rağmen, onun aslında çocukluğumuzdan beri hepimizi adımızla, soyadımızla gayet iyi tanıdığı gerçeği bütün çıplaklığıyla ortaya çıkar. Ailelerimizi bile hiç hatasız bilir. "O yaştaki iyi aile çocuklarının her zaman mücadele edecek bir boğaz ya da kulak ağrısı olduğundan" –ve güler–, kimimiz çok kimimiz az, ama hepimiz çocukken onun muayenehanesinden geçtiğimize göre, tabii ya, bunu nasıl bilmez, bizi nasıl hatırlamaz?

Tramvaya binmek ve doğruca Zamboni Sokağı'ndaki üniversiteye yollanmak yerine, sık olmamakla birlikte, Indipendenza Sokağı'ndaki revakların altından yürüyerek meydana kadar çıkmayı tercih ederdik. Deliliers bize pek nadir katılırdı. Istasyondan dışarı

çıktığı gibi tüyerdi ve genellikle ertesi sabaha kadar hiç kimse onu bir daha görmezdi, ne üniversitede, ne lokantada ne de başka bir yerde. Sgranati kaldırım boyunca bir başına serbest adım ilerlerken, diğerleri hep bir arada olurdu. Nino Barchetti Hukuk'ta okuyordu, ancak Bianca Sgarbi yüzünden Latince grameri ve kütüphanecilik gibi yutulması zor derslere sabırla katlanmak için Edebiyat Fakültesi'nin koridorlarını arşınlardı. Bianca, mavi beresi ve kısa tavşan kürküyle, kollarını başka erkeklere dolarken, Nino'nun yanına kavga etmek dışında neredeyse hiç uğramazdı. Bundan başka, Sergio Pavani, Otello Forti, Giovanni Piazza, Enrico Sangiuliano, Vittorio Molon gibi ziraat, tıp ve ekonomi öğrencileri vardı. Ve bir de, grubun edebiyat fakültesindeki (Bianca Sgarbi'den başka) yegâne erkek öğrencisi ben vardım. Neyse, o sabahların birinde, Nazionale Sokağı'nın, kiliselerin yüksek ve karanlık yan geçitleri gibi, sonu gelmeyen kemerleri boyunca, arada bir gazete bayiinin yanında, spor malzemeleri satan bir vitrinin önünde duraksayarak ve tramvay hattındaki demiryolunu bir bölümünü tamir etmeye niyetli bir işçi grubunun çevresinde sessizce toplanan ve hipnotize olmuş gibi bir lehim lambasının cazibesine kapılan insanlara şaşırarak yolumuza devam ediyor, sınıfa hapsolma ânını ertelemek için her türlü itirazın kulağa hoş geldiği, kış mevsimindeki o sabahların birinde, uzun zamandan beri bize takılan Doktor Fadigati'nin içimizden, örneğin kısa bir süredir ayrı olan, ama her zamanki gibi duyulmasına aldırış etmeden tartışma ve kavgalarına bir an olsun ara vermeyen Nino Bottecchiari ve Bianca Sgarbi gibi birilerine yanaşarak aniden ortaya çıkıvermesinin hiç de olanaksız olmadığını söylüyordum.

Sürekli etrafımızda olan Fadigati, deyim yerindeyse, peşimize takılarak bizi adım adım takip etti. Biz ise, en başından beri bunun farkındaydık. Pis pis sırıtarak ve hatta birbirimize dirsek atarak aramızda işaretleşiyorduk.

İşte bir anda, Nino ile Bianca'ya yanaşıyor ve dikkat çekmek için boğazını temizler gibi hafifçe öksürüyor.

Tanımadığı kişilerin yanına yaklaştığında onların kendisini nasıl karşılayacaklarını bilmez bir hali var, duygusuz sesi ve her zaman kullandığı ruhsuz tonlamasıyla bir şeyler söylediği duyuluyor.

"Uslu durun, çocuklar." Bu kez de yine belli birine değil, daha çok havaya konuşurmuş gibi uyarıyor.

Ama sonra ürkek, kararsız bir bakışla, bir biçimde onun suç ortağı, işbirlikçi bir suç ortağı gibi, Bianca'ya hınzırca bakarak "Siz de biraz uslu olun, küçük hanım, bir parça alttan alın. Bu iş kadına düşer, bilmez misiniz?"

Niyeti şaka yapmaktır, sadece bir şaka. Bianca kahkahalarla gülüyor. Nino da ona katılıyor. Oradan buradan çene çalarak, Nettuno Meydanı'na kadar hep birlikte geliyoruz. Bununla da kalmıyor. Ayrılmadan önce onun, ısrarla birlikte bir kahve içelim teklifini kabul etmek zorunda kalıyoruz.

Kısacası, arkadaş oluyoruz: Bu andan itibaren, yani 1937 yılının nisan ayından itibaren içinde kendimize barikat kurduğumuz üçüncü sınıf vagonlarının iki ya da üç kompartımanında salı ve cuma sabahları Doktor Fadigati için de bir yer olacaktı.

6

Üniversitelerde ders verebilmek için yeterlilik belgesini almayı aklına koymuştu ve "başka bir sebepten değil", bu yüzden –dedi– haftanın iki günü Bologna'ya geliyordu. Yol arkadaşı da edindiğine göre, on beş günde bir gidip gelmek kendisine hiç külfet gelmiyordu.

Yerinde sakince otururdu. Bizim, spordan siyasete, edebiyattan, sanattan felsefeye ve kimi zaman ortaya bir laf atarak, duygulara ya da doğrudan "erotizmi kapsamayan" ilişkilere değinen günlük konuşmalarımızı oturduğu yerden anlayışlı bir baba edasıyla bizi süzerek, sessizce dinlemekle yetinirdi. Pek çoğumuz için o aslında bir aile dostuydu, ailelerimiz yirmi yıldan beri onun Gorgadello Sokağı'ndaki muayenehanesine gitmekteydi. Gözleriyle bizi incelerken, aklından ailelerimizi geçirdiği kesindi

"*Bildiğimizi* biliyor muydu? Belki hayır, belki bu konuda henüz yanılıyordu. Şehirde hakkında söylenen hiçbir şey yokmuş gibi davranma kararlılığını onun tavırlarında, ne olursa olsun korumaya çabaladığı terbiyeli ve telaşlı sakınganlığında görmek fazlasıyla basitti. Bizim için, özellikle bizim için, çocukluğumuzda yüzümüze doğru eğilirken ve bizi muayene ederken, yarısı alnındaki yuvarlak aynanın arkasında saklı geniş yüzünü gördüğümüz o bir zamanların Doktor Fadigati'si olarak kalmalıydı. Günün birinde göğüslemeye mecbur kalacağı bir duruma düştüğünde bu dünyada kendisine destek olabilecek birileri varsa, o kişiler bizden başkası olmayacaktı.

Yakından bakıldığında, aslında yüzü o denli değişmiş gibi durmuyordu. Bademcik iltihaplarının, orta kulak ağrısının ve geniz eti gibi hastalıkların çocukluk çağından bizi ayıran on-on iki yıllık süre, onun yüzünde sadece hafif izler bırakmıştı. Şakakları ağarmıştı, hepsi bu, ama yeterli. Belki biraz daha tombullaşmıştı, ama sarkık yanaklarının kara sarı rengi aynı idi. Sakalsız, yağlı ve gözenekli cildi, her zaman aynı, iyi tabaklanmış deri bir kösele izlenimi uyandırıyordu. Bir zamanlar, yabancısı olmadığımız o suratta, tuhaf bir şekilde (paltosunun cebinden söz gelimi, *Corriere della Sera* gazetesini çıkarmış, köşesinde sessiz sakin okumaya koyulduğu sırada), göz

ucuyla belli başlı kanıtları, izleri, daha doğrusu, onun uygunsuz yaşamına, günahına dair yüzünde gözle görülür lekeleri aramaya çalıştığımız o günlerin aksine, şimdi hayır, bu konuda çok değişmiştik.

Zamanla samimiyeti arttı, bizimle eskisinden biraz daha fazla konuşur oldu. Kısa süren bir ilkbaharın ardından, yaz mevsimi aniden bastırmıştı. Sabahın erken saatinde bile hava çok sıcaktı. Bologna'nın dışındaki kırların yeşili daha belirgin ve canlıydı. Dut ağaçlarının alabildiğine uzandığı uçsuz bucaksız tarlalarda, kenevirler boy atmış, başaklar sararmaya yüz tutmuştu.

Trenin penceresinden manzaraya bakan Fadigati, "Yeniden öğrenciliğime dönmüş gibiyim" diye sık sık tekrarlıyordu. "Venedik ile Padova arasında her gün gidip geldiğim zamanki o günlere geri döndüm sanki."

Savaştan önceydi, diye anlattı, 1910-1915 yılları arasında.

Padova'da tıp okuyordu ve iki yıl boyunca her gün bu iki şehir arasında mekik dokumuştu, tıpkı şimdi bizim Ferrara ile Bologna arasında yaptığımız gibi. Çektiği kalp rahatsızlığı yüzünden sürekli endişe duyan ebeveyni, üniversitenin üçüncü yılından itibaren Padova'da kiralık bir odaya geçmesi konusunda ısrar etmişti. Böylece, öncekine karşılık, sonraki üç yıl (1915 yılında, tam notla: 110 takdir alarak mezun olmuştu) oldukça yerleşik bir hayat sürdürmüştü. Haftanın sadece iki gününü ailesinin yanında geçiriyordu: Cumartesi ve pazar. O zamanlar Venedik, pazar günleri, özellikle de kış aylarında, öyle neşeli bir kent değildi. Her daim haşlanmış sığır eti kokan, iç karartıcı karanlık sütunlu kemerleriyle Padova'ya ne demeliydi!.. Pazar akşamları trenle Padova'ya dönmek, ona her defasında katlanmak zorunda kaldığı büyük bir külfet gibi geliyordu.

"Doktor, siz kim bilir ne kadar da inektiniz!" Herkesle fingirdeşmeyi huy edinen Bianca, bunu şimdi de doktorla deniyordu.

Fadigati, nazikçe gülümsemek dışında, ona bir karşılık vermedi

Ama sonradan, "Boş zamanlarınızı geçirebileceğiniz maç, sinema gibi her türlü eğlenceye sahipsiniz" dedi. "Benim zamanımın gençleri için pazar günlerinin başlıca eğlencesi neydi, biliyor musunuz? Dans salonları!"

Zihninde büsbütün berbat bir yeri çağrıştırmışçasına, dudak büktü. Hemen peşinden de, Venedik'te hiç olmazsa bir evi, babası, annesi, özellikle de "sevgilerin" en kutsalı annesinin olduğunu ekleyerek.

Zavallı anneciğine, –iç çekiyordu– ah, ona nasıl da hayrandı!

Zekâ, kültür, güzellik, inanç: Bütün erdemler onun ruhunda mevcuttu. Öyle ki, bir sabah cüzdanından, elden ele dolaştırdığı bir fotoğraf çıkardığında duygulanarak gözleri doldu. Soluk, küçük, oval bir fotoğraf. 1800'lerin giysileriyle, orta yaşta bir kadın tasviriydi. İfadesinden, hiç şüphesiz uysal biriydi, ama resmin geneline yayılan manasız bir bakıştan ibaretti.

Ailesi Ferraralı olmayan içimizdeki yegâne kişi, Vittorio Molon idi. Frata Polesine tarım alanlarının sahipleri olan Molon'lar, Po bölgesine taşınalı sadece beş ya da altı yıl oluyordu. Ve bu da açıkça hissedilmekteydi, özellikle de Vittorio İtalyanca konuşurken, Venediklilere özgü vurgusunu korumaktaydı.

Bir gün Fadigati, Vittorio'ya "onların" tesadüfen Padovalı olup olamayacaklarını sordu

"Bunu size sormamın nedeni," diye açıkladı Fadigati, "Padova'da yaşadığım zamanlar, Molon, Elsa Moron ismindeki dul bir kadının evinde kalıyordum. Bayan Molon'un evi, üniversite yakınlarındaki San Francesco Sokağı'ndaydı ve evin arkası da bir bostana bakıyordu. Ah, ne hayattı benimki! Padova'da, akrabalarım yoktu, hatta okul arkadaşlarımın arasında doğru dürüst bir arkadaşım bile yoktu."

Derken, konuyu bariz bir şekilde değiştirerek (ne var ki, engin edebiyat bilgisini bize açması, bu konuda bile gizliliğini sürdürmekte kararlıymışçasına, sadece bir kez oldu), 1800'lerin İngiliz ya da Amerikalı hangi yazarın olduğunu bir türlü bilemediği, 16. yüzyılın sonuna doğru, üstelik de Padova'da geçen uzun bir öyküden söz etmeye başladı.

"Öykünün başkahramanı," dedi, "bir öğrencidir, tıpkı otuz yıl önce benim olduğum gibi, yalnız bir öğrencidir. Zehirli ağaçlarla dolu geniş bir bostana bakan kiralık bir odada yaşar, tıpkı bir zamanlar benim olduğum gibi."

"Zehirli mi?" Bianca, mavi gözlerini ardına kadar açarak, Fadigati'nin sözünü kesmişti.

"Evet, zehirli" diye onayladı.

"Ama penceremin baktığı bostanın zehirli olmadığına sizi temin ederim küçük hanım. Sırtını San Francesco Kilisesi'nin apsisine dayamış küçük bir kulübede yaşayan Scagnellato adındaki bir çiftçi ailesinin kusursuzca ekip biçtiği, gayet düzgün bir bostandı. Özellikle temmuz akşam üzerleri, sınav dönemleri elimde bir kitapla sık

sık dolaşmak için oraya inerdim. Beni içtenlikle sofralarına davet eden Scagnellato'lar, samimi dost olduğum yegâne Padovalılar idi. Iki çocukları vardı: Iki yakışıklı delikanlı, öylesine canlı ve sevimli, öylesine... Ağaçların ve ekinlerin arasında, göz gözü görmeyinceye kadar çalışırlardı. O saatte ise genellikle sulama yaparlardı. Ah, gübrelerin hoş kokusu!"

Kompartımanın havası bizim Nazionali'lerin dumanından grileşmişti. O ise, camların arkasındaki gözkapaklarını hafifçe kısarak ve iri burnunun deliklerini gevşeterek dumanı derin derin ciğerlerine çekiyordu.

Sözlerini, oldukça uzun ve bunaltıcı bir sessizlik izledi. Deliliers gürültülü bir şekilde esneyerek gözlerini açtı.

Bu arada Bianca, sinir sinir gülerek, "Gübrelerin hoş kokusu mu?" diyordu. "Ne acayip!"

Deliliers başını sallayarak, aşağılayıcı bir bakışla, yan yan Fadigati'ye baktı

"Gübreleri boş verin, doktor," diye pis pis sırıttı, "siz bize o pek beğendiğiniz iki bostancı delikanlıdan söz edin. Ne yapıyordunuz birlikte?"

Fadigati sarsıldı. Suratına şiddetli bir tokat yemiş gibi, kara sarı ablak suratı, gözlerimizin önünde acıyla buruşuverdi.

Kekeliyordu, "Ne?.. Nasıl..?"

Midesi bulanan Deliliers, ayağa kalktı. Bacaklarımızın arasından kendisine yol açarak, koridora çıktı.

Bianca bir elini dizine koyarak, "Her zamanki kabalığı!" diye hayıflandı.

Camlı kapının arkasında, kendisini ayakta dikilmeye mahkûm eden Deliliers'e ters bir bakış attı. Sonra Fadigati'ye dönerek, nazikçe önerdi:

"Neden başladığınız öykünün sonunu getirmiyorsunuz?"

Bianca'nın ısrarına rağmen o istemedi. Öykünün gidişatını tam olarak anımsamadığını söyleyerek itiraz etti. Ve ayrıca –kendisini özellikle zorladığı her halinden anlaşılan nezaketin hüzünlü bir ifadesiyle konuyu kapattı– hangi sebeple sonu öylesine kötü biten, size bunu açıkça garanti eden bir hikâyeyi dinlemeyi bu denli önemsiyorsunuz? Hikâyeden bir anlık uzaklaşmasının bedeli ağır olmuştu. Her şeyden çok, belli ki alay konusu olmaktan çekiniyordu.

7

Aslında küçük şeylerden mutlu olan biriydi, ya da en azından öyle görünüyordu. Güzel bir ateşin önünde sessizce ısınan eski havasıyla bizim üçüncü sınıf kompartımanda olmaktan başka bir isteği yoktu.

Bologna'da, örneğin, istasyonun karşısındaki meydana çıkar çıkmaz, bir taksiye atladığı gibi uzaklaşır olmuştu. Başlarda, bizimle üniversiteye kadar bir ya da iki kez gelmesinin dışında, bize ondan kurtulmanın yolunu düşündürecek, öyle beklenmedik bir karşılaşmamız hiç olmadı. Saat bire doğru, Maggiore Sokağı'ndaki *Stella del Nord* ya da İki Kule'nin dibindeki *Gigino* ya da San Vitale Sokağı'ndaki *Gallina Faraona* gibi ucuz lokantalarda bizi bulabileceğini biliyordu, çünkü bunu ona biz söylemiştik. Bir öğleden sonra, bilardo oynamak için Zamboni Sokağı'ndaki bir mekândan içeri girdiğimiz anda onu gördük: Önünde kahve fincanı ve bir bardak su bulunan, kenarda köşede kalmış küçük bir masada oturmuş, gazetesini okumaya dalmıştı. O da bizi kesinlikle hemen fark etti. Ama görmezlikten geldi, hatta birkaç dakika sonra elini kaldırarak garsonu çağırdı ve bir an önce kendisini dışarı atmak için hesabı ödedi.

Kısacası, ne yüzsüzdü ne de sıkıcı. Bu arada, üstelik o şişman haliyle, kompartımandaki tahta sırasının sekizde birinden bile daha küçük bir kısmına büzülerek oturmaya razı olduğu halde, hepimiz ona karşı istemeden de olsa biraz saygısızlık etmeye başladık.

Doğrusu, hataya düşen yine kendisi oldu: Bir sabah tren yine San Pietro in Casale'de beklerken, aniden, istasyonun barından bizim her zaman yaptığımız gibi sandviç ve bisküvi almak için trenden inmek istedi. "Sıra bende" diye atılmış ve onu tutmak mümkün olmamıştı.

Onun gülünç bir halde peronların arasından geçişini trenden izliyorduk. Kaç tane sandviç ve kaç paket bisküvi alması gerektiğini unutacağına bahse girecek kadar emindik. Birliğine teslim olmaya giden sarhoş askerler gibi trenin penceresinden sarkmış,

arkasından hiç utanmadan sıkılmadan gülerek ve uzaktan bağırarak ona çelişkili talimatlar vermemiz, onun ise aklının giderek karışması ve hareket etmesine az bir zaman kalan treni kıl payı kaçırma korkusuyla nefes nefese koşturması, tahminimizi doğrulamakta gecikmedi.

Eline her geçen fırsatta açık seçik imalar ve zalim sözcük oyunlarıyla onu üzmekten başka tek kelime etmeyen Deliliers'ten ayrıca söz edeceğim. Ancak çocukken bademciklerini aldığı ve içimizde ona tek, sen diye hitap eden Nino Bottecchiari de aynı şekilde soğuk davranıyordu. Peki, ya o? Nino ve Deliliers ona yönelik kabalıklarını artırdıkça, onun da buna karşılık boş yere daha sempatik davrandığını görmek tuhaftı. Bu iki kişiden gelebilecek iyi tek bir söz, sıcak bir bakış, içten bir gülüş için gerçekten her şeyi yapmaya hazırdı.

Önceki yıl Venedik'te faşist iktidarın düzenlediği Kültür ve Edebiyat Yarışmaları'na katılmış (Faşizm Öğretisi dalında beşinci ve Sinema Eleştirisinde ikinci olmuştu) ve oybirliğiyle grubun entelektüeli seçilen Nino ile sinema ve özellikle de, birçok defa pek anlamadığını söylediği, politika gibi arkadaşımızın bilgisini konuşturacağı konularda sohbetler açmaya çalışıyordu.

Ne var ki şans ondan yana değildi. Hiçbirinde tutturamıyordu.

Fadigati sinemadan sohbete başladığı anda (bu konuya çok hâkimdi; ne de olsa yıllardan beri akşamlarını sinemalarda geçiriyordu!), Nino ona bu konuda konuşma hakkı bile tanımazmış gibi ya da eskilerden, ne bileyim, örneğin Ridolini'nin kısa metrajlı filmlerini "olağanüstü" bulduğunu (öte yandan bunların "kült" filmler olduğunu pek çok defa Nino'nun kendisi söylemişti) söylerken işitmişçesine, bu konu hakkındaki "duruşunu" aniden değiştirmesine yol açacak histerik çığlıklarıyla adamın üstüne saldırıyordu.

Reddedilince, şansını bu defa da siyasette denedi. İspanya Savaşı, Franco'nun ve faşizmin zaferiyle artık sona ermek üzereydi. Bir sabah, *Corriere della Sera*'nın ilk sayfasına göz gezdirdikten sonra Fadigati, "bizim lejyonerlerin", o günlerde hiç de abartı sayılmayan, kaçınılmaz zaferinin büyük bir başarı olarak kabul edileceğine dair düşüncesini ifade ettiğinde, Nino'yu ya da içimizden herhangi birini üzebilecek bir şey söylemediğine ve zaten hepimizin onunla aynı görüşte olduğuna da gayet emindi. Ama, işte yine beklenmedik bir fırtınanın kopması an meselesi idi. Elektrik akımına tutulmuş gibi

ve Bianca'nın onun ağzını bir an eliyle kapatmayı düşünecek kadar yüksek bir sesle Nino, bunlar uydurma hikâyeler, demek yerine "belki" bir felaket, "belki de sonun başlangıcı," ama asıl önemlisi, onun yaşındaki birinin böyle kenarda, sorumsuz kalmaktan utanması gerektiğini öfkeyle haykırmaya başladı.

"Affedersin, evladım... bak... izin verirsen..." Fadigati, bir ölüyü aratmayan solgun yüzüyle, sürekli aynı sözleri canla başla tekrarlıyordu. Fırtınada yolunu kaybetmenin şaşkınlığı içinde, hiç anlamıyordu. Bir açıklama beklercesine gözlerini sırayla diğerlerine çeviriyordu. Ne var ki, biz de ona hak verme konusunda hayli kararsızdık; Nino –kendisi Gentile* yanlısı ve Devlet etiğinin ateşli bir savunucusu olduğundan) önceki sene, yine böyle bir tartışma sırasında, özellikle de beni, "Croce'nin** şüphecilik" anlayışını benimsemiş olmakla suçlamıştı. Buruk bir mutluluk, sahte çocuksu bir neşeyle dolan gözleri yuvarlak merceklerin arkasında anlaşılmaz bir ışıltıyla parlarken, doktor sahiden de korkudan sinmiş olabilir miydi?

Bir başka sefer hep birlikte spordan söz ediyorduk.

Kültürel konularda Nino Bottecchiari grubumuzun birincisi sayılıyorsa, sporda üstün gelen de, tartışmasız Deliliers idi. Vittorio Molon gibi, o da sadece annesi tarafından Ferraralı idi (sanırım Imperia ya da Venedik'te doğmuş, Ardito kâşif birliğine başkanlık eden babası, Grappa Dağı'nda 1918'de ölmüştü) ve liseyi yani fen lisesinin dört yılını Ferrara'da okumuştu. Orta sıklet öğrenci kategorisinde, 1935'te boks bölge şampiyonasını kazanmış ve ayrıca bir seksenlik boyu ve Yunan tanrılarını aratmayan fiziği sayesinde, o dört yıl onun her şekilde küçük Kral Eraldo olmasına fazlasıyla yetmişti. Kadınlar konusundaki üç dört sansasyonel başarısı etrafta konuşulur olduğunda, henüz yirmisinde bile değildi. Okuldan bir kız arkadaşı, onun Emiliano bölge şampiyonu olduğu sene intihar ettiğinde, herkes bunun Eraldo'ya duyduğu aşk yüzünden olduğunu söylüyordu. Eraldo bir gün aniden ona bakmaz olmuş ve zavallı kız gözünü bile kırpmadan kendisini Po Nehri'nin sularına bırakmıştı. Okul çevresinde de Eraldo Deliliers, sevilmekten çok elbette delicesine hayranlık duyulan biriydi. Annesinin özenle fır-

---

* Giovanni Gentile (1875-1944), İtalyan felsefe bilimcisi. (ç. n.)

** Benedetto Croce (1866-1952), İtalyan felsefe ve tarih bilimcisi. (ç. n.)

çaladığı, lekesini çıkardığı ve ütülediği kıyafetler sayesinde doğru düzgün giyiniyordu. Pazar sabahları *Caffe della Borsa*'nın kemerli sütunlarından birine dayanmış, yoldan geçen kızların bacaklarına bakarken, onunla yan yana olmak başlı başına ayrıcalık demekti.

Mayıs ayının sonlarına doğru bir gün, trende Deliliers'le spordan konuşuyorduk. Atletizm konusu bitmiş, boksa geçmiştik. Hiç kimseyle fazla samimi olmazdı Deliliers. O gün, nasıl olduysa yüreğini epeyce açtı. Öğrenciliğin işine gelmediğini, "iyi yaşamak" için çok paraya ihtiyacı olduğunu ve bu yüzden de ne zamandır aklındaki o "küçük darbeyi" becerebilirse, kendisini bütünüyle o "soylu sanata" adayacağını söyledi.

Fadigati ona sorma cesaretini gösterdi, "Profesyonel olarak mı?"

Deliliers bir hamamböceğine bakar gibi baktı ona.

"Elbette. Ne o, yüzümün dağılmasından mı korkuyorsunuz, Doktor?"

"Önemsediğim yüzünüz değil, kaşınızın üstündeki derin çizgilerden bunu zaten görüyorum. Ben sadece boksun, özellikle de profesyonel olarak uzun süre yapıldığında organizmaya vereceği zararlar konusunda sizi uyarmam gerektiğini hissediyorum. Hükümette görevli olsaydım, boks sporunu hatta eğlencesine yapılan amatör boksu bile yasaklardım. Boksu bir spor olmaktan çok, bir tür yasal intihar olarak görüyorum. Tam manasıyla düzenlenmiş bir vahşet..."

"Rica ederim, kesin şunu!" Delilers sözü ağzına tıkadı. "Siz yumruk atılırken hiç gördünüz mü?"

Fadigati, görmediğini kabul etmek zorunda kaldı. Ancak bir doktor olarak şiddetin ve kanın kendisine korkunç geldiğini söyledi.

"Eh, madem yumruk atılırken hiç görmediniz, ne diye konuşuyorsunuz? Size fikrinizi soran oldu mu?" Deliliers konuyu kısa kesti.

Deliliers bir kez daha, bu sözlerle onun arkasından haykırırken, bize de oldukça sakin bir tonda boksun "bazı aptalların sandığının aksine" bir bacak hâkimiyeti, zaman meselesi ve sonuçta gardını alma, özellikle de gardını alma olduğunu açıkladığı sırada, Fadigati'nin gözlerinde o tuhaf, ama içten içe hiç şüphesiz bir mutlulukla parlayan aynı ışıltıyı yeniden gördüm.

İçimizde, Deliliers'e itibar etmeyen tek kişi Nino Bottcchiari idi. Arkadaş değildiler ama birbirlerine saygı duyuyorlardı. Nino'nun

karşısında Deliliers, her zamanki gangster pozlarını pek takınmazdı ve Nino da onun yanında, daha az hocalık taslardı.

Bir sabah Nino ve Bianca yoktu (sanırım bir haziran ayıydı, sınav zamanı). Kompartımanda altı kişi, sadece biz erkekler vardık.

Biraz boğazım ağrıyordu ve bundan yakınmıştım. Fadigati, şişen bademciklerimi çocukluğumda çeşitli yollarla tedavi etmiş olduğunu anımsayarak, bana derhal "göz atmayı" teklif etti.

"Bir bakalım."

Gözlüklerini alnına yasladı, başımı ellerinin arasında aldı ve ağzımın içini incelemeye başladı.

Profesyonel bir ifadeyle buyurdu: "Aaa deyin!"

İsteğine uydum. Boğazımı incelerken sevgi dolu, babacan tavırlarla kendimi kollamamı, terlememi tembihlediği sırada, bademciklerimin "pek şişkin olmamasına rağmen", açıkçası benim için.. hâlâ aşil topuğu olduğunu söylerken, Deliliers aniden ortaya atıldı:

"Affedersiniz, doktor. Acaba işinizi bitirince, bana da bir göz atmanız mümkün mü?"

Onun bu isteğinden ve de isteğini dile getirirken Deliliers'in kullandığı tatlı ses tonundan besbelli aptallaşan Fadigati, yüzünü ona çevirdi ve sordu:

"Sizin sıkıntınız nedir? Yutkunmakta mı zorlanıyorsunuz?"

Deliliers, adamı mavi gözlerine hapsetmişti. Ön dişlerini ortaya çıkararak gülüyordu.

"Benim sıkıntım boğazımda değil" dedi.

"E, o zaman nerede?"

Deliliers elini kasıklarının hizasında tutarak, pantolonuna götürdü. "Burada."

Bomporto Sokağı'ndaki bakirelerin, kendisini Spor salonuna "bile" ara vermek zorunda bıraktığı, saçma sapan bir oyundan çok düpedüz bir kandırmaca olan bu hediyesi yüzünden yaklaşık bir aydır acı çektiğini sakin ve aldırmaz bir havada, ancak bundan gururlanmayı da ihmal etmeyerek anlattı. Doktor Manfredini –anlatmayı sürdürüyordu– kendisini metilen mavisiyle ve günlük permanganat karışımlı bir solüsyonla tedavi etmekteydi. Ancak tedavi uzun zamandır sürmekteydi, oysa onun bir an önce toparlanmaya ihtiyacı vardı.

"Anlarsınız ya, kadınlarım söylenmeye başlıyor... Bu durumda: Sakıncası yoksa, bana da bir göz atmanızı sizden rica edebilir miyim?"

Fadigati doğruca yerine oturmuştu.

"Fakat canım," diye kekeledi, "siz de biliyorsunuz ki bu tür rahatsızlıklardan ben anlamam. Ayrıca, Doktor Manfredini..."

Deliliers pis pis sırıttı. "Hadi oradan canım, anlamaz olur musunuz, hem de ne biçim anlarsınız!"

Fadigati korku içinde gözlerini koridora çevirirken, yeniden söze girdi: "Burada, trende demiyorsunuz herhalde... trende... bu nasıl olur?.."

Deliliers küçümser ifadeyle dudaklarını büktü. "Of, mesele bu ise, isterseniz tuvalette de olur."

Bir an sessizlik oldu.

Arkasından ilk kahkahayı Fadigati attı.

"Siz bana şaka yapıyorsunuz!" diye bağırdı. "Şaka yapmadan duramaz mısınız? Saf buldunuz, benimle düpedüz dalga geçiyorsunuz!"

Derken, hafifçe yana eğilerek bir eliyle dizine vurdu:

"Kendinize dikkat etmeniz gerekiyor!" dedi. "Dikkat etmediğiniz takdirde, günün birinde başınıza hiç iyi şeyler gelmeyecek!"

"O şeyleri yapmamaya siz dikkat edin, özellikle."

Bu olaydan birkaç gün sonra, akşamüstü altıya doğru Indipendenza Sokağı'ndaki *Majani*'ye düştü yolumuz. Hava çok sıcaktı. Bir dondurma teklifini ortaya atan Nino Bottecchiari olmuştu. Yemeyecek olursak –demişti– birazdan "hızlıda", pişmanlık duymak için bol bol zamanımız olacak.

Majani Pastanesi, 40'lardaki modernleştirilmesinden önce, daha o zamanlar Bologna'nın en büyüklerinden biriydi. Geniş bir alana yayılan loş salonun çok yüksek ve karanlık tavanında, Murano camından devasa bir avize sarkmaktaydı. İki ya da üç metre çapında, bir gül biçimindeydi. Onu saran çok sayıdaki tozlu ampule rağmen salona yaydığı ışık tuhaf bir şekilde kısıktı.

İçeri girer girmez, gözlerimiz bizi kahkaha seslerinin geldiği salonun arka tarafına yöneltti

Kimi oturmuş, kimi ayakta, bazısının elinde meyveli kuplar ya da külahta dondurmalar, büyük bir kısmı lacivert sporcu eşofmanlı gençlerin oluşturduğu yirmi kişilik bir grup olmalıydı. Bu arada Bologna, Emilia-Romagna, Venedik, Marche, Toscana gibi farklı yörelere ait lehçelerle aralarında sohbet etmekteydiler. Derslikleri ya da kütüphaneleri değil, stadyumları ve havuzları oldukça sık

kullanan farklı bir kategoriye ait üniversite öğrencileri oldukları ilk bakışta anlaşılmaktaydı.

Uzaktan bir kolunu havaya kaldırarak bizi dostça selamlayan Deliliers dışında, orada bulunanların arasında yüzü bize tanıdık gelen hiç kimse yoktu. Ancak kısa bir süre sonra, gözlerimiz ortamın loş ışığına alıştığında, grubun içinde, sırtını kapıya dönerek Deliliers'in yanında oturan ileri yaştaki adamı şaşkınlık içinde fark ettik. Başında şapkası, ellerini bastonunun sapında kavuşturmuş, hiçbir şey yemeden, içmeden öylece aralarında oturuyordu. Bekliyordu. Sürü halindeki haylaz çocuklarının ve torunlarının dondurma almalarına razı olmuş ve sevgili afacanları gönüllerince yesin, içsin diye sessizce ve biraz da utanarak bekleyen, birazdan onları alıp eve götürecek, yüreği merhametli bir baba gibi...

O adam, Doktor Fadigati'den başkası değildi elbette.

8

O yaz da, Adriyatik kıyısındaki bize en yakın yer olan Riccione'ye yazlığa gittik. Her yıl aynısı olurdu. Babam bizi Dolomitler'de askerliğini yaptığı yerlere, dağa sürüklemek için her yaz boş yere bir girişimde bulunur, ama sonunda Riccione'ye gitmeye ve Grand Hotel'in yanındaki aynı villayı kiralamaya razı olurdu. Çok iyi anımsıyorum. Ben, annem ve en küçük kız kardeşimiz Fanny, hizmetçimizle birlikte 10 Ağustos'ta Ferrara'dan hareket ettik (öteki kardeşim Ernesto, 10 Temmuz'dan beri, Ingilizcesini geliştirmek için Bath'lı bir ailenin yanında *au pair* olarak Ingiltere'de bulunuyordu). Babama gelince, o da şehirde kalmıştı, daha sonra, Masi Torello'nun kampanya çalışmalarından fırsat bulur bulmaz, bize katılacaktı.

Daha oraya vardığımız gün, Fadigati ile Deliliers'in haberini zaman geçirmeden öğrendim. Aileleriyle birlikte yazlıkçı Ferraralıların o zamanlar bile dolup taştığı bu sahilde, onlardan ve onların "sansasyonel arkadaşlığından" başka bir şey konuşulmuyordu.

Ağustosun ilk günlerinden itibaren bu ikili Porto Corsini ile Punta di Pesaro arasında uzanan kıyı şeridi boyunca çeşitli yerleşim yerlerindeki bir otelden ötekine geçerken görülmüşlerdi. İlk olarak Milano Marittima'da ortaya çıkmışlar, oradan Cervia liman-kanalında, Hotel Mare e Pineta'da güzel bir oda tutmuşlardı. Bir hafta sonra Cesenatico'da Hotel Britannia'ya geçmişlerdi. Ve derken, Viserba, Rimini, özellikle Riccione ve Cattolica gibi her gittikleri yerde büyük yankılara ve ardı arkası kesilmeyen söylentilere sebep olarak yollarına devam ettiler. Iki kişilik kırmızı, yarış otomobiline benzeyen bir Alfa Romeo 1750 marka arabayla yolculuk ediyorlardı.

20 Ağustos civarında, on gün öncesinde olduğu gibi, işte yeniden Riccione'de, beklenmedik bir şekilde, Grand Hotel'e yerleşmişlerdi.

Alfa Romeo yepyeniydi ve motoru değişik bir sesle kükrüyordu. Onunla yolculuk etmenin dışında, sayfiyecilerin deniz kıyısında kendilerine yer tutmak için yeniden kumsala indiği her akşamüstü

günbatımı saatinde, iki arkadaş dolaşmaya da yine otomobille çıkıyorlardı. Direksiyona her zaman Deliliers geçiyordu. Sarı saçları, bronz teni, son derece yakışıklı bedenini saran atletlerin ve krem rengi ince gabardin pantolonların içinde, (direksiyona kayıtsızca yasladığı ellerinde, pahasından şüphe edilmeyecek delikli süet eldivenleriyle gösteriş yapıyordu) otomobil, besbelli ona ve onun her türlü kaprisine boyun eğmekteydi. Öteki hiçbir şey yapmıyordu. Krem rengi düz İskoç beresi ve yedek şoför ya da tamirci modeli gözlükleriyle (otomobil Caffe Zanarini'nin önüne geldiğinde, yolun bu kısmında kalabalığın arasında güçlükle ilerlediğinden, hızını neredeyse bir yayanın adımlarına kadar düşürmeye mecbur olsa da, bunlar kolayca ayırt edilebilecek türden aksesuarlar değildi) gururlanarak, arkadaşının yanındaki koltuğa kurulmuş kendisini oradan oraya taşıtmakla yetiniyordu.

Aynı odada uyumaya, aynı sofrada yemek yemeye devam ediyorlardı.

Akşamları da, enstrümanları yemek salonundan alt kattaki terasa taşınarak, denizden esen ılık melteme karşı kurulan Grand Hotel'in orkestrası hafif müzik parçalarından yüksek ritimli müziğe geçerken, onlar yine aynı masada oturuyor oluyorlardı. Teras kısa sürede doluyordu (yeni yazlık arkadaşlarımla ben de oraya çok sık giderdim) ve Deliliers tango, vals, pasadoble ya da yavaş ritmli hiçbir dansı kaçırmıyordu. Fadigati, anlaşılan dans etmiyordu. Arada bir içki bardağındaki pipeti dudaklarıyla yakalarken bile, bardağın üst çeperinden uzaktaki erkek arkadaşının en şık, en gösterişli genç kızlara ve hanımlara sarılmasıyla gerçekleşen kusursuz ilerleyişini gözlerini bir an bile pistten ayırmadan takip ediyordu. Araba yarışından döner dönmez, smokinlerini giymek için doğruca odalarına koşmuşlardı. Fadigati'ninki, ağır başlı, kalın siyah kumaştandı, Deliliers'in beyaz smokini ise vücudunu sararak kalçasını açıkta bırakacak kadar kısa idi.

Plaj keyfini de birlikte yapıyorlardı, ancak sabahları otelden ilk çıkan genellikle Fadigati oluyordu.

Kendisini saygıyla selamlayan, bahşişlerini, onların söylediğine göre, her zaman bol bol verdiği cankurtaranların dışında, hiç kimsenin bulunmadığı sahile sekiz buçuk dokuz arasında iniyordu. Tepeden tırnağa normal şehir giysileriyle (sadece sıcaklığın arttığı daha geç saatlerde, kravatıyla ayakkabılarını çıkarmaya karar verir-

di, ama siyah gözlüklerinin üstüne sıkıca indirdiği beyaz Panama şapkasını başından asla çıkarmazdı) ve isteği üzerine kıyıya birkaç metre mesafede, diğerlerinin önünde açtırdığı tek kişilik plaj şemsiyesinin altında otururdu. Bir şezlonga uzanır, birbirine kenetlediği elleri ensesinin arkasında, dizlerinin üstüne yerleştirdiği bir polisiye romanla bu şekilde tam iki saat boyunca denizi izlemeye koyulurdu.

Deliliers saat on birden önce asla ona katılmazdı. Onu fazlasıyla şık gösteren tahta takunyaları yüzünden belli belirsiz zorlanan ve uyuşuk bir hayvanı anımsatan yürüyüşüyle, işte plaj kabinleriyle tentelerin arasındaki yakıcı kumsalı aheste aheste geçmekteydi. Fadigati'nin aksine, o neredeyse çıplaktı. Sol kasığının tam yerinde kesilen beyaz slip mayosu, boynundan hiç çıkarmadığı altın zinciri ile ucunda sallanan ve göğsünün üstüne düşen Meryem Ana figürlü kolyesi, bir biçimde çıplaklığını vurgulamaktaydı. Özellikle ilk günler, bizim tentenin kuytusunda beni gördüğünde, selam vermek ona zor gelse de; tentelerin ve şemsiyelerin yayıldığı boşlukta ilerlerken, sıkıntıyla alnını kırıştırıyor olsa da, bütün bunlar ona inanmak için yeterli değildi. Kendisini izleyen çoğunluğun, kadınlar kadar erkeklerin de hayran bakışlarını hissettiği ve de bunun ona büyük bir keyif verdiği apaçık ortadaydı.

Şüphesiz kadın, erkek, herkes ona hayrandı. Ne var ki Riccione sahilindeki Ferraralıların Deliliers'e olan ilgisini bir şekilde hoşgörüyle kabullenmek Fadigati'ye düşüyordu.

O yıl plaj komşumuz, bir avukatın karısı olan Bayan Lavezzoli idi. Ne var ki artık yitirmekte olduğu eski itibarından geriye kalan sadece yaşlı bir kadın görüntüsüydü. Kırklı yaşlarının göz kamaştırıcı olgunluk günlerinde, yanında kendisine saygıda kusur etmeyen ikisi erkek biri kız ergenlik çağındaki üç çocuğu ve en az onlar kadar saygılı, mevki sahibi, ünlü bir dava avukatı, üniversite hocası ve aynı zamanda Salandralı eski bir milletvekili olan kocası ile o, otoriterliğiyle herkese ilham veren, örnek şehirli kadınlarından biriydi. Pisa'da, Arno Nehri'nin kıyısında doğup büyüdüğünden, yatkın olduğu Toscana dilini olağanüstü bir akıcılıkla konuşan Bayan Lavezzoli, gözünü Deliliers'in yanaştığı şemsiyeye dikerek, orada olup bitenler konusunda bize kesintisiz bilgi aktarıyordu.

Örneğin, şezlongdan bir anda kalkan "yeni evliler" en yakın sandala doğru ilerlemekteler; belli ki genç beyimiz açıklarda suya

dalmak istediğini dile getirmiş, eh, o dönene kadar, yürek çarpıntısıyla bir başına kalmak istemeyen "Doktor Bey" de ona eşlik etmeyi uygun görmüş, şeklinde neredeyse radyoda spor haberleri sunan bir spikerin tekniğiyle anlatıp duruyordu. Ya da denizden çıktıktan sonra, hemen orada bir heykel gibi elinde havluyla dikilen "sevdiceğinin" onu kendi elleriyle kurulamaya, ona dokunmaya hazır beklediğini, buna karşılık Deliliers'in, güneşte kurulanırken yaptığı artistik jimnastik hareketlerini kendi yorumlarını da katarak bize tarif ediyordu.

Ah, şu Deliliers, –ayrıca, gözü sürekli tenteler arasında gidip gelirken, ama özellikle de anneme bakarak ve "evlatçıklarının" duyamayacağı şekilde alçalttığına inandığı, oysa her zamankinden daha yüksek bir sesle konuşarak, sözlerini sürdürüyordu– şu Deliliers aslında şımarık, "yoldan çıkmış" bir çocuktu ve zamanı geldiğinde askerlik onu yeniden adam edecekti. Ama Doktor Fadigati öyle miydi? Onun konumunda ve onun gibi yaşını başını almış bir beyefendinin bu konuda affedilir yanı yoktu. "O biçim" miydi? Neyse, boş verin! Şimdiye kadar, kim böyle ölçüsüz davranmıştı? Tek bir Ferraralı'yla karşılaşma tehlikesinin olmadığı İtalya'da onca sahil dururken, millete tiyatro izletir gibi kendisini afişe etmeye kalkıp yakalanmaktan asla kurtulamayacağı Riccione'ye gelmek! Yok, olacak şey değil! Böyle bir hareket, ancak koca bir "pislikten", (Bayan Lavezzoli bunları kendine özgü bir kızgınlıkla söylerken, cennet mavisi iri gözlerinden alevler saçıyordu) sadece onun gibi "dejenere olmuş ihtiyardan" beklenirdi.

Bayan Lavezzoli konuşup duruyordu ve ben sadece bir kez susması için neler vermezdim. Onu haksız buluyordum. Şüphesiz Fadigati'ye üzülüyordum, ama asıl zoruma giden o değildi. Deliliers'in karakterini her yönüyle iyi tanırdım. Ferrara'ya bu denli yakın, Emilia-Romagna sahillerini tercih etmeleri, tamamen onun kötülüğü ve pervasızlığı yüzündendi. Bunun Fadigati'yle bir ilgisi yoktu, emindim. Bana kalırsa o utanç içindeydi. Selam vermemesi, hatta beni tanımazdan gelmesi de işte bu yüzdendi.

Ağustos'un ilk günlerinden beri deniz kıyısında bulunan ve bu sebeple ötekiler gibi skandala bizzat tanık olan Avukat Lavezzoli'nin aksine (tentenin altında, karısı bir profesör edasıyla nutuk atarken, o sadece *Antonio Advers*'i okuyor, konuşulanlara kulak asmıyordu), babam Riccione'ye ancak 25'i sabahı, bir cumartesi günü gelebildi;

planlanandan daha geç ve elbette olan bitenden habersizdi. Apar topar trenden inmiş, evde hiç kimseyi, hatta aşçıyı bile bulamayınca doğruca sahile inmişti.

Neredeyse daha ilk anda fark ettiği Fadigati oldu. Annem ya da Lavezzoli'ler onu engellemeye fırsat bulamadan, babam gülen yüzüyle ilk iş onun yanına gitmişti.

Fadigati, irkilerek arkasına baktı. Şezlongundan doğrulmaya çalışırken, babam çoktan ona elini uzatmıştı.

Sonunda bunu başardı. Derken, en az beş dakika sonra onları şemsiyenin altında, ayakta, sırtları bize dönük konuşurken gördük. Birlikte çarşaf gibi dümdüz, hareketsiz, donuk renkli denize bakıyorlardı. "Dükkânı kapatmış" (Riccione'ye geldiğinde işler, boş ev, boğucu sıcaklar, *Roveraro*'daki hüzünlü öğle yemekleri, sivrisinekler, vs gibi hoşuna gitmeyen şeylerin tümünü şehirde bıraktığını ima etmek istediğinde böyle söylerdi) olmaktan bütünüyle mutlu olduğunu söyleyen babam havaya kaldırdığı koluyla, kıyıdan öyle çok fazla uzakta olmayan farklı mesafelere dağılmış yüzlerce tekneyle birlikte, neredeyse havada asılı kalmış gibi, ufukta belli belirsiz seçilebilen, kızıl yelkenleriyle, yuvarlak gövdeli Adriyatik'e özgü balıkçı teknelerini işaret ediyordu.

Yüzü ağlamaklı, keyifsiz ve de suçlu arası tuhaf bir ifadeye bürünen Fadigati, bir metre geriden takip ettiği babamla birlikte nihayet, bizim çadıra gelmekteydi.

Saat on bir sularıydı. Deliliers henüz ortalarda yoktu. Onlara doğru gitmek için ayağa kalktığım sırada, erkek arkadaşının her an ortaya çıkabileceği ümidi ya da korkusuyla doktorun, kabinlerin bulunduğu tarafı huzursuz ve aceleci gözlerle kolaçan ettiğini fark ettim.

9

Dudaklarının belli belirsiz temasıyla annemin elini öptü

Babam hiç zaman geçirmeden, yüksek sesle, "Avukat Lavezzoli'yi tanıyorsunuz, değil mi?" dedi.

Fadigati bir an kararsızlık yaşadı. Başıyla evet der gibi babama baktı, böylece diken üstünde Lavezzoli'lerin çadırına doğru döndü. Avukatın, *Antonio Advers*'i okumaktan bitkin düşmüş bir hali vardı. Bizden iki adım ötede, mavi plaj havlusunun etrafında bir daire oluşturarak yüzükoyun kumlara uzanmış üç "evlatçığı", hiç kımıldamadan sırtlarını yakmasına izin verdikleri güneşin, kertenkeleler gibi keyfini çıkarıyorlardı. Bayan Lavezzoli, uzun katlar halinde dizlerinden aşağı dökülen dantelden bir masa örtüsü örmekteydi. O haliyle, bulutlardan tahtına kurulmuş, Rönesans dönemi bir Madonna tablosuna benziyordu.

Saflığı dillere destan olan babam, boğazına kadar battığını anlayana kadar, söz konusu "meselenin" farkına bile varmazdı.

"Avukat Bey, bakın burada kim var!" diye seslendi.

Kocasının yanıtından önce, Bayan Lavezzoli araya girmeye dünden hazır, atılıverdi. Bir anda gözlerini dantel örtüsünden kaldırdı ve öfkeli bir ifadeyle, elinin tersini Fadigati'ye uzattı.

"Ah, tabii... tabii ya..." diye cıvıldadı.

Fadigati güneşin altında, korka korka bir iki adım attı, ayakkabıları ve kumlar yüzünden her zamankinden biraz daha fazla yalpalıyordu. Yine de Lavezzoli'lerin çadırına ulaşmayı başardı, aynı şekilde kadının da elini öptü ve o sırada ayağa kalkan avukatın ve üç çocuğun da teker teker ellerini sıktı. Daha sonra, babamın ona hazırladığı, annemin yanındaki şezlonga oturmak için bizim çadıra geri döndü. Zor bir sınavdan çıkmış öğrenci gibi, az önceye göre daha huzurlu görünüyordu.

Yerine oturur oturmaz, rahatlamış gibi ciğerlerindeki havayı boşalttı.

"Burası gerçekten de güzel, hoş bir esinti var!"

Benimle konuşmak için kırk beş derecelik bir dönüş yaptı

"Geçen ay Bologna'daki aşırı sıcakları hatırlıyor musunuz?"

O güne kadar onlara hiç söz etmediğim, sabah altı elli hızlı trenindeki düzenli karşılaşmalarımızı, son üç ayda nasıl "mükemmel yol arkadaşlığı" yapmış olduğumuzu, anneme ve babama anlattı. Yüksek sınıf insanının kaygısızlığıyla konuşuyordu. Oysa orada bizimle, hatta çekindiği Lavezzoli'lerle bile her zaman ait olduğu seçkin ve iyi eğitim görmüş insanlar topluluğuna yeniden kabul edilmiş, aniden eski muhitine geri dönmüş olması, açıkça anlaşılacağı gibi, ona hiç de gerçekmiş gibi görünmüyordu. Denizden esen ılık meltemi içine çekmek istercesine göğsünü şişirerek sürekli "Oooh!" diyordu. Kendisini mutlu, özgür hissettiği ve bununla birlikte böyle hissetmesini sağlayan herkese karşı minnet duyduğu doğruydu.

Bu arada babam sözü, Ferrara'daki boğucu ağustos sıcaklarına getirmişti.

Aynı sıkıntıyı hissetmesi için sanki şehrin sıcağını anımsaması bile kendisine yetiyormuşçasına, "Geceleri uyunmuyordu" diyordu. "İnanın doktor, insanın gözünü yumması bile olanaksızdı. Modern Çağı, Flit'in keşfedildiği yıldan başlatan insanlar da var tabii. Bunu tartışacak değilim. Ne var ki Flit, bütün pencereleri kapalı tutmak demek. Kapalı pencereler de terden insanın vücuduna yapışan çarşaflar demek. Ciddi söylüyorum. Düne kadar akşamın gelmesini korkuyla izliyordum. Kahrolası sivrisinekler!"

Heyecanla söze giren Fadigati, "Burada durum farklı" dedi. "En sıcak gecelerde bile burada nefes almak mümkün."

Derken, İtalya'nın öteki sahillerine karşılık Adriyatik kıyısının "üstün yanları" hakkında döktürmeye başladı. Kendisi Venedikli idi –hemen belirtti–, çocukluğunu ve ilkgençlik yıllarını Lido'da geçirmişti ve bu durumda taraf tutmakla belki de hata yapıyordu. Fakat Adriyatik her anlamda ona, Tiren'den daha dinlendirici geliyordu.

Bayan Lavezzoli konuşmalara kulak kabartmaktaydı. Art niyetini, memleketine duyduğu göstermelik bir gururun arkasına gizleyerek, Tiren kıyılarını hararetle savunmaya geçti: Tatil yöresi olarak Riccione ile Viareggio arasında bir tercih yapabilecek durumda olabilseymiş, bir an bile tereddüt etmezmiş.

"Bakın, bazı akşamlar" diye konuşmasını sürdürdü. "Caffe Zanarini'nin önünden geçerken, insan çoğunlukla Ferrara'dan bir kilometre bile uzaklaşmamış olduğu hissine kapılıyor. Samimi ko-

nuşalım, bir kez olsun bütün yıl boyunca gördüklerinden farklı, en azından yazın başka yüzler görmek istiyor insan. Sanki Giovecca Sokağı'nda ya da Roma Caddesi'nde, *Caffe della Borsa*'nın revaklı yolunda yürüyor gibiyiz. Sizce de öyle değil mi?"

Huzursuzlanan Fadigati şezlongunda kıpırdanmaya başladı. Gözlerini hızlıca kabinlerin bulunduğu tarafa yeniden kaçırdı Deliliers hâlâ ortalıkta görünmüyordu.

Sonra yeniden denize çevirirken, zoraki bir gülümsemeyle yanıtladı: "Olabilir, olabilir."

Her sabah olduğu gibi, saat on bir ile on iki arasında suyun rengi yine değişmişti. Denizin yarım saat önceki yağ gibi dümdüz ve yekpare görüntüsü artık yoktu. Açıktan gelen sert rüzgâr ve neredeyse zirveye çıkan güneş, göz alabildiğine ışıldayan kesintisiz maviliği başkalaştırmıştı. Sabahtan deniz sefasına gelenler plajda koşturmaya başladı. Lavezzoli'lerin üç çocuğu da annelerinden izin isteyerek, mayolarını değiştirmek için kabine gittiler.

Bir kez daha, "Olabilir" diye tekrarladı Fadigati. "Peki ama, sevgili hanımefendi, güneşin bize bu taraftа sunduğu böyle akşam üzerlerini siz başka nerede bulursunuz, hazırlandığında batmaya

San Marino'nun mavi manzarasının ardında?"

Giovanni Pascoli'nin, "Romagna" isimli şiirinden bir dizeyi, şiire yakışan bir tonlamayla, hafifçe burnundan konuşur gibi, her sözcüğü heceleyerek ve "manzara" sözcüğünü özellikle vurgulamak için bir parça duraksayarak seslendirmişti. Peşinden huzursuz edici bir sessizlik olduysa da doktor sohbetine kaldığı yerden devam etti.

"Farkındayım" dedi, "Riviera di Levante'nin günbatımları muhteşemdir. Bununla birlikte her zaman yüksek bedeller ödemeyi gerektirir: Bedel derken, kor aleve dönüşen deniziyle, evlerine kapanmak ya da en fazla çam ağaçlarının gölgesine sığınmak zorunda kalan insanlarıyla yakıcı öğle sonralarından söz ediyorum. Öğleden sonra, Adriyatik Denizi'nin saat iki ile üç arasında aldığı rengi fark etmiş olmalısınız. Hani, mavilikten çok, insanın gözüne mil çekilmiş gibi kapkara oluveren rengini. Denizin yüzeyi güneş ışınlarını emer, bir daha yansıtmaz olur. Aslında yansıtmaya devam eder, eder de başka bir yöne, Yugoslavya'ya doğru. Sözün kısası, ben burada yemek yedikten hemen sonra yeniden plaja inmek için sabırsızlanıyorum. Saat öğleden sonra iki. Kutsal Amarissimo sa-

hilinin huzurunu doyasıya yaşamak için bundan daha güzel bir zaman dilimi olamaz!"

Sivri dilli Bayan Lavezzoli, "Öyle sanıyorum ki, şu sizin... sizin yanınızdan hiç ayrılmayan erkek arkadaşınızla birlikte ineceksiniz yeniden, değil mi?" diye sordu.

Bir başkası tarafından, üstelik kaba bir biçimde kendi gerçeğiyle yüzleşmek Fadigati'yi afallatmış, suskunlaştırmıştı.

Birkaç yüz metre ötede, Rimini taraflarında insanların aniden kalabalık halinde toplanması babamın dikkatini çekti.

Daha iyi görebilmek için bir elini gözlerine siper ederken, "Ne oluyor?" diye sordu.

Alkış seslerine karışan yaşasın çığlıkları rüzgârla onlara kadar ulaştı.

Hazırcevap Bayan Lavezzoli açıkladı: "Duçe denize giriyor."

Babam ağzını büktü.

"Bize denizde bile rahat yok, bu olacak şey mi?" Dişlerini sıkarak söylendi.

Kendi kuşağından pek çok diğer Italyan Yahudi'si gibi romantik, vatansever, politik bakımdan saf ve deneyimsiz olan babam da 1919 yılında cepheden döndüğünde, Nazi kimliğini almıştı. Böylelikle, "ilk dakikasından" itibaren faşist olmuş ve öyle de kalmıştı; üstelik dürüst ve alçak gönüllü kişiliğine rağmen. İlk zamanların itiş kakışından sonra, Mussolini'nin gizliden gizliye Hitler ile anlaşmaya oturması, babamı bile huzursuz etmişti. İtalya'da da her an olası bir Yahudi aleyhtarlığının patlak vermesini düşünmekten kendini alamıyordu. Bundan üzüntü duymakla kalmıyor, zaman zaman ağzından rejim aleyhtarı acı sözler dökülürdü.

Bayan Lavezzoli kimseye aldırmadan konuşmasını sürdürdü. "Oyle sade, öyle insancıl, ayrıca her cumartesi sabahı arabasına atladığı gibi Roma'dan kalkıp Riccione'ye gelecek kadar da iyi bir koca."

Babam bıyık altından gülerek, "Sahiden de çok iyi, Rachele Hanım kim bilir nasıl da mutlu oluyordur!"

Onaylamasını beklercesine Avukat Lavezzoli'ye bakıyordu. Yoksa, Avukat Lavezzoli'nin parti kimliği yok muydu? Croce'nin o meşhur bildirgesini 1924'te ya da 1930'a kadar, en azından birkaç yıl boyunca "demokratik liberal" ve bozguncu olduğunu hesaba katarak imzalayanlardan biri değil miydi? Ne var ki, bütün

bu sorular boşunaydı. *Antonio Advers*'in yoğun sayfalarından nihayet uzaklaştığında bile avukatın gözleri, babamın bakışlarındaki sessiz çağrıya duyarsız kalmayı sürdürdü. Ünlü Prof. Av. Lavezzoli başını öne doğru uzatarak, gözkapaklarını ardına kadar açmış ısrarlı gözlerle denize bakıyordu. "Evlatçıkları" bir sandal kiralamış, denize açılmaktaydı.

Bayan Lavezzoli bu arada hâlâ konuşuyordu, "Geçen cumartesi, Filippo ile birlikte Mille Caddesi'nden kol kola girmiş eve dönüyorduk. Bir villanın giriş kapısından çıkarken oracıkta kimi göreyim dersiniz? Tepeden tırnağa beyazlar giymiş Duçe'nin ta kendisini. Hemen atıldım: 'İyi akşamlar, Ekselansları!' dedim. O da son derece nazik bir şekilde başından şapkasını çıkararak, 'Iyi akşamlar, hanımefendi!' dedi. Kocasına dönerek, 'Öyle değil mi Filippo, çok nazikti, öyle değil mi?'"

Avukat başıyla onayladı.

Babama bakarak, sert bir ifadeyle, "Belki de onun hakkında yanılmış olduğumuzu alçak gönüllülükle kabul etmek çok daha yerinde olacaktır. Bu adam, unutmayalım ki, bize Imparatorluk'u verdi."

Çok uzak bir sabah vaktinde söylenen bütün bu sözler, tek tek teybe kaydedilmiş gibi hâlâ zihnimde canlılığını korumaktaydı.

Avukat Lavezzoli hükmünü açıkça ifade ettikten sonra (bunları işittiğinde, babamın gözleri fal taşı gibi açılmıştı), yeniden okumaya dönmüştü. Böylelikle Bayan Lavezzoli'nin artık hiçbir çekincesi kalmamıştı. Kocasının, belki de daha önce onun sıkı ağzından hiç duymadığı o cümleden, özellikle de "Imparatorluk" sözcüğünden cesaretle, "iyi kalpli" Duçe'den ve onun asil Emilia-Romagnalı kanından söz etmek konusunda ısrarını sürdürüyordu.

"Ah, bu arada" dedi, "bundan tam üç yıl önce Riccione'de şahit olduğum bir olayı size anlatmak istiyorum. Bir sabah Komutan, iki büyük oğlu, Vittorio ve Bruno ile denizde yüzüyordu. Saat bire doğru denizden çıktığı sırada, kendisini neyin beklediğini gördü, dersiniz? Avusturya başbakanı Dollfuss'un öldürüldüğü haberini bildiren, ondan tam bir dakika önce gelen, üzücü bir telgraf. O seneki tentemiz Mussolini'lerin tentesine iki adım mesafedeydi, o yüzden anlatacaklarım tamamen gerçektir. Komutan telgrafı okur okumaz, kendi lehçesinde okkalı bir küfür savurdu (eh kim olsa bunu yapar!). Ama hemen sonra ağlamaya başladı. Yanaklarından

süzülen gözyaşlarını kendi gözlerimle gördüm. Mussolini'ler ile Dollfuss'lar yakın dosttular. Hatta, ufak tefek, sıska, mütevazı, çok şeker bir hanım olan Bayan Dollfuss o sene çocuklarıyla birlikte Mussolini'lerin villasında misafirdi. Birazdan olacakları düşünerek, haklı olarak ağlıyordu Duçe, öğle yemeği için eve girecek ve o talihsiz anneye mecburen acı haberi vermek zorunda kalacaktı..."

Fadigati bir anda ayaklandı. Bayan Lavezzoli'nin iğneleyici sözlerine alındığından beri ağzını bir daha hiç açmamıştı. Aklındaki düşünceyle, dudaklarını ısırıp duruyordu. Delilers'in bu denli gecikmesinin sebebi neydi? Başına bir şey mi gelmişti?

Huzursuzca kekeledi, "İzninizle."

"Ama daha çok erken!" diye itiraz etti Bayan Lavezzoli. "Erkek arkadaşınızı beklemeyecek misiniz? Saatin bir olmasına daha yirmi dakika var!"

Fadigati ağzının içinde, homurdanarak anlaşılmaz bir şeyler söyledi. Herkesin sıradan elini sıktı ve şemsiyesine doğru kumun içinde sekerek uzaklaştı.

Şezlonguna vardığında, yerden polisiye romanı ile havlusunu almak için eğildi. Bir süre sonra onu öğlen saatinin yakıcı güneşinde plajdan geçerken gördük, ama bu defa otele doğru ilerliyordu.

Bir kolunun altında polisiye kitabı, ötekinde deniz havlusu, terden ve telaştan gerilmiş yüzüyle yürümekte zorlanıyordu. Nihayet her konudan haberdar olan babam, onu bir süre acıyan gözlerle izledi ve sonra mırıldandı:

"*Puvràz*, zavallıcık!"

10

Yemeğimi yedikten hemen sonra tek başıma sahile döndüm.

Tentenin altına oturdum. Denizin rengi çoktan koyu lacivert olmuştu. Ancak o gün, kıyının hemen birkaç metre ötesinden başlayarak her bir dalganın tepesinde kardan daha beyaz bir sorguç yükselmekteydi. Rüzgâr her zaman açıktan eserdi ama şimdi tersten esiyordu. Babamın askerlik dürbünüyle, sağımda bir yay çizerek ilerleyen körfezin son noktası olan Pesaro Burnu'nun sivri çıkıntısını görecek şekilde bakacak olsaydım, saçaklı dallarını oradan oraya savururken gövdeleriyle iki büklüm eğilen çam ağaçlarını görebilirdim. Öğleden sonralarının Yunan rüzgârı denen rüzgârla hareketlenen yüksek dalgalar, gruplar halinde hızlı hızlı ve de peş peşe akın ediyordu. Son birkaç metrede neredeyse bütünüyle yok oluncaya kadar köpüklü sorguçlarının yüksekliği alçalmaya başlamadan önce, dalgalar kendilerini saldırırcasına karaya atıyorlardı. Şezlonga uzanmış, kıyıya sessizce çarpan dalgaların sesini dinliyordum. Balıkçı teknelerinin gözden kaybolduğu (ertesi gün olan pazar sabahı, çoğunlukla onları Rimini ile Cesenatico kanal-limanlarının rıhtımı boyunca toplanmış olarak görecekti) denizin ıssızlığı, sahilin ıssızlığına aynı şekilde karşılık veriyordu. Bizimkinden pek uzak olmayan bir başka tentenin altında birileri bir gramofon çalıştırıyordu. Bunun ne tür müzik olduğunu söylemem zor, belki caz. Deniz kıyısındaki ıslak kumlara en yakın yeri eliyle kazmakta olan ihtiyar bir istiridye avcısını sabit gözlerle izleyerek, hüzünlü ve de bıktırıcı olmadığını söyleyemeyeceğim o müziği dinleyerek orada öylece üç saat kaldım. Saat beşi biraz geçe ayağa kalktığımda, yaşlı adam istiridye aramaya, gramofonu çalıştırmaya hâlâ devam ediyordu. Güneş, kumların üstünde, tentelerle şemsiyelerin gölgesini hayli uzatmıştı. Fadigati'nin şemsiyesi, sulara değdi değecekti.

Grand Hotel'in önündeki teras, deniz tarafından kum tepeleriyle doğrudan bir sınır oluşturmaktaydı. Adımımı attığım anda, Fadigati'yi otelin dışındaki merdivenlerin hemen önünde duran beton bankların birinde otururken gördüm.

O da beni gördü.

Yaklaşırken, "Merhaba" dedim.

Bankı işaret etti.

"Neden oturmuyorsunuz? Oturun biraz."

Dediğini yaptım

Elini ceketinin iç cebine götürerek bir paket Nazionali çıkarıp ikram etti.

Pakette sadece iki tane kalmıştı. Almakta tereddüt ettiğimi fark etti.

Gözlerinde parlayan tuhaf bir heyecanın ışığıyla, "Nazionali bunlar!" diye vurguladı.

Derken benim kararsızlığımın nedenini anlayarak gülümsedi.

"Ah, lütfen buyurun, alın!.. Kardeş payı yapalım, biri size biri bana."

Asfalt dönemeçte bir araba cıyaklayarak meydana daldı. Fadigati onu görmek için gözlerini yola çevirdi, ama ümidi yoktu. Nitekim, Alfa değildi. Gri bir Fiat 1500 idi.

"Sanırım gitsem iyi olacak" dedim.

Bu arada sigaralardan birini aldım.

Takunyalarım dikkatini çekti

"Bakıyorum, plajdan geliyorsunuz. Deniz bugün ne güzeldi, kim bilir!"

"Evet, ama yüzmek için değildi."

"Belli bir saatten önce denize dalmayı aklınıza bile getirmeyin, sakın!" diye uyardı. "Siz henüz delikanlısınız, kuşkusuz kalbiniz de kusursuz çalışıyor olmalı, şanslısınız, ancak ani soğuk, sindirim sistemine şok etkisi yapar, en sağlam yapılı kişileri bile küt diye götürür."

Yaktığı kibriti bana uzattı.

"Yoksa şimdi bir randevunuz mu var?"

Saat altıda genç Lavezzoli'lerin beni beklediğini söyledim. Caffe Zannarini'nin arkasındaki kortta, o saatte tenis oynamak için sözleşmiştik. Saatin altı olmasına yirmi dakika kadar zaman vardı, fakat eve uğrayıp üstümü değiştirmem ve raketimle toplarımı almam gerekiyordu. Kısacası, tam vaktinde orada olamamaktan korkuyordum.

"Dua edelim de, Fanny de benimle gelmeyi aklına koymuş olmasın!" diye ekledim. "Annem de ayrıca saçlarını yeniden örmeden

onu asla bırakmayacağından, bu da benim için bir on dakika gecikeceğim anlamına gelir."

Ben konuşurken, onun tuhaf bir işle meşgul olduğunu gördüm. Tersinden, marka kısmından yakmak için, Nazionali'yi dudaklarının arasından çekip aldı. Durduğumuz yerin tam önünde ondan fazla sigaranın yakılıp atıldığını o zaman fark edebildi.

"Nasıl içtiğimi gördün mü?" dedi.

"Evet, ya."

Aklımda içimi yakan, "Deliliers'ten ne haber?" sorusu vardı. Ama cesaretim yoktu.

"Yanılmıyorsam, önceden içmezdiniz?"

"Ben de yayılmasına mütevazı bir katkı da bulunayım dedim... boğaz ağrısının." Kıs kıs güldü, gözüme zavallı göründü. "Bana uygun geldiğini düşündüm."

Birkaç adım uzaklaşmıştım.

Arkamdan seslendi. "Tenis kortu, Caffe Zannarini'ye yakın demiştiniz, değil mi? Bakarsınız daha sonra sizi izlemeye gelirim."

Ondan kısa bir süre sonra ortaya çıkan Deliliers'in başına gelen önemli bir şey yoktu. Meselenin aslı, Riccione'de denize girmek yerine, daha doğrusu Deliliers'in, Parmalı kız kardeşlerin kaldığı Rimini'deki Hotel Vittoria civarında yüzmek istemiş olmasıydı. Arabaya atladığı gibi yola koyulmuş ve oda arkadaşını bilgilendirmek için iki satır not yazmaya bile zahmet etmeden ortadan kaybolmuştu. Akşam sekiz civarında otele dönmüştü –o sırada tesadüfen kocasıyla birlikte bir şeyler içmek için Grand Hotel'in bahçesinde bulunan Bayan Lavezzoli anlattı–. Aniden, "şu Deliliers"i görmüşlerdi, öfke içindeydi ve geniş adımlarla bahçeden geçiyordu, peşinde de gözü yaşlı Fadigati.

Aynı akşam, Grand Hotel'in terasında yanıma gelen Deliliers oldu.

Oraya ailemle ve her zamanki Lavezzoli'ler, avukat ve eşiyle gelmiştik. Tenis fazlasıyla yorduğundan, canım dans etmek istemiyordu. Sessizce Bayan Lavezzoli'yi dinlemekteydim; söz konusu meselenin bizi ne denli yaralayabileceğini elbette görmezden gelemezdi, ama yine de ısrarla "yadsınamaz büyüklüğünü" kabul etmek zorunda olduğumuz Hitler Almanya'sının "yansızlığı" konusunda konuşmaya başlamıştı.

Pis pis sırıtarak, "Yalnız dikkat edin hanımefendi, *Dollfuss'cuğunun* hesabını gören de Hitler'in kendisi gibi duruyor" dedim.

Omuz silkti.

"Bu ne demek oluyor!" diye söylendi.

Sınıf birincisinin yaptığı bazı muziplikleri haklı çıkarmaya çalışan bir ilkokul öğretmeninin sabırlı, hoşgörülü ifadesine bürünüverdi.

"Bunlar maalesef siyasetin gerektirdiği şeylerdir" diye sürdürdü sözlerini. "Kişisel sempatimizi de antipatimizi de bir kenara bırakalım. Gerçek şu ki, bir Devlet başkanının, bu isme gerçekten layık olan Devletin tek adamının kritik durumlarda Halkının iyiliği ve yararı için sıradan insanların... bizim gibi küçük sıradan insanların kırılganlıklarına aldırmamayı da bilmesi gerektiğidir."

Yüzüne gururlu bir tebessüm yerleşti; bu tebessüm, onun son sözlerine açıkça ters düşmekteydi.

Hayal kırıklığına uğrayan babam bir şey söylemek için ağzını açtı. Ama her zaman olduğu gibi Bayan Lavezzoli ona bu fırsatı vermedi. Konuyu değiştirmek istercesine ve de doğrudan babama dönerek, *Civiltà Cattolica* dergisinin son sayısında çıkan, tanınmış Peder Gemelli'nin kaleme aldığı "ilgi çekici" bir makalenin içeriğinden söz etmeye başlamıştı bile. Makalenin konusu, son derece "eski ve can sıkıcı *question juive, Yahudi meselesi*" idi. Peder Gemelli'ye göre –hanımefendi böyle aktarıyordu–, yaklaşık iki binyıldır dünyanın her yerinde "İsraillilere" yönelik bu bitmeyen baskılar ancak ilahî bir öfkenin işaretleri olarak açıklanabilirmiş. Makale, ayrıca şiddet içeren her türlü düşünceden yüreğini uzak tutsa da, Tanrı'nın isteğini açıkça ortaya koyan bu tarihsel olaylar üzerinden bir Hıristiyanın yargıya varması uygun mudur? sorusuyla kapanıyormuş.

O dakikada hasır koltuğumdan kalktım ve teklifsizce oradan uzaklaştım.

Böylece terasla yemek salonunu birbirinden ayıran iki kanatlı büyük cam kapıya sırtımı yasladığım sırada, orkestra, yanılmıyorsam *Blue Moon* parçasına geçmişti.

Ma tuu.. pallida luna, perchee
Sei tanto triste, cos'ee...*

Şarkıyı, alıştığımız aynı detone ses söylüyordu. O sırada iki parmağın sertçe omzuma dokunduğunu hissettim.

* Sen, solgun ay, neden - böyle çok üzgünsün, neden... (ç. n.)

"Selam" dedi Deliliers

Riccione'de benimle ilk kez konuşuyordu.

"Selam" diye karşılık verdim. "Nasıl gidiyor?"

"Bugün biraz daha iyi" derken göz kırptı. "Sen neler yapıyorsun?"

Yalan söyledim. "Okuyorum... ders çalışıyorum... Ekimde iki sınavım var."

Deliliers küçük parmağıyla briyantinli saçlarını düşünceli bir ifadeyle kaşırken, içini çekti. "Tabii, ya!"

Aslında bunu umursadığı bile yoktu. Bir anda yüzünün şekli değişti. Bana çok önemli bir sırrını açıklayacakmış gibi sesini alçaltarak ve aniden birine yakalanmaktan korkar gibi sürekli arkasını kollayarak bir çırpıda, Rimini'de denize girdiğini ve Parmalı iki kız kardeşi anlattı.

"Yarın sabah arabayla, neden sen de gelmiyorsun? Ben gidiyorum! Hadi, gel sen de, bana yardım et! Bir seferde iki kızı birden idare edemiyorum. Hem, ders çalışmayı da kes artık!"

Smokinler içindeki Fadigati salonun sonunda beliriverdi. Gözlüklerinin arkasındaki gözlerini iyice kısarak etrafa bakıyordu. Deliliers'in beyaz ceketi de nerelerdeydi? Tam da ayın, *Blue Moon*'a uygun loş ışığı onun rahatça görmesini engelliyordu.

"Yani, bilmem ki gelebilir miyim." dedim.

"Seni otelde beklerim."

"Gelmeye çalışırım. Saat kaçta hareket ederiz?"

"Dokuz buçukta. Anlaştık mı?"

"Evet, ama sorumluluk almam."

Çenemle Fadigati'yi işaret ettim.

"Seni istiyorlar."

Deliliers, hummalı bir şekilde gözlüklerini mendiline silmekle uğraşan arkadaşına doğru ilerlemek üzere arkasını dönerken, "O halde anlaştık, ha?" dedi.

Bunun üstünden bir iki dakika geçmeden Alfa Romeo'nun o kendine özgü gümbürtüsü, "yeni evli çiftin" belki de aralarının düzelmiş olması şerefine bir kutlama yapmak için harikulade bir akşam geçirmeye karar verdiklerini herkese duyurur gibi otelin önündeki meydanı ayağa kaldırdı.

11

Ertesi sabah, kabul etmeliyim, Deliliers ile birlikte Rimini'ye gitmenin birkaç dakikalığına cazibesine kapıldım. Beni asıl cezbeden, arabayla sahil boyunca yolculuk etmekti. Ama sonra? –neredeyse aynı anda kendi kendime sormaya başladım–. O Parmalı kız kardeşler, ne tür insanlardı, gerçekten? Doğruca çam ormanına (en kolayından) götürebileceğimiz sıradan kızlar mıydı, yoksa Bayan Lavezzoli'yi aratmayacak birinin göz hapsinde, sahilde zaman geçirilecek iyi aile kızları mıydı? Her iki durumda da, (bu ikisinin ortası bir olasılık da imkânsız olmadığı halde....) davetini gönül rahatlığıyla kabul edecek kadar Deliliers'i arkadaşımmış gibi görmüyordum. Tuhaf. Deliliers bana asla ne çok yakınlık göstermiş ne de gerçekten değer vermişti, oysa şimdi, beni neredeyse hayrete düşüyor, kadınlarla birlikte takılmamızı istiyordu. Gerçekten tuhaf. Fadigati ile sadece kendisine tatil ısmarlaması için tesadüfen beraber olduğunu ve ne olursa olsun her zaman bir kızı tercih ettiğini, beni kullanarak, etrafta duyulmasını özellikle mi önemsiyordu?

Çoktan kalmaya karar verdiğimden, Emilia-Romagna lehçesiyle, "Hadi oradan aptal şey!" diye söylendim.

Kısa bir süre sonra sahilde, bana aniden derin ve tarifsiz görunen bir yalnızlığa terk edilmiş şemsiyesinin altındaki doktoru uzaktan fark ettiğimde, vazgeçmenin karşılığını içimde hissettim. En azından ben onu aptal yerine koymamıştım. Ona ihanet eden, ondan yararlanan kişiyle birlik olmak yerine, direnmeyi ve ona karşı bir saygı kırıntısını korumayı bilmiştim.

Ben tam şemsiyesine yaklaştığım sırada o arkasını döndü.

"Ah, siz" dedi, şaşırmış gibi durmuyordu. "Beni ziyarete gelmekle ne büyük bir incelik gösterdiniz."

Yeni yapılmış bir kavganın yorgunluğu ve üzüntüsü yüzünden okunuyordu Önceki akşam büyük olasılıkla verilen sözlere rağmen, Deliliers yine de Rimini'ye gitmişti.

Okumakta olduğu kitabı kapatıp yarı güneşte yarı gölgede kalan yanındaki sehpanın üstüne bıraktı. Çiçek baskılı eski bir

kâğıtla kaplanmış, incecik olmakla birlikte bu kitap, alışılmış bir polisiye değildi.

Gözümle kitabı işaret ederek, "Ne okuyordunuz?" diye sordum "Şiir mi?"

"Bakabilirsiniz."

Satır aralarında tercümesi yer alan öğrenciler için hazırlanmış, *İlyada Destanı*'nın ilk bölümüydü.

"*Menin aeide teà peleiàdeo Achilleos.*"* Buruk bir tebessümle ve hiç acele etmeden sahnedeymiş gibi okudu. "Onu valizimde buldum."

Babam ve annem tam o sırada, Fanny'nin elinden tutmuş geliyorlardı. Bulunduğum yeri bildirmek istercesine bir kolumu havaya kaldırdım ve aile arasında haberleşme ıslığımız olan Schubert'in bir *Lied*'inin** ara nağmesini çaldım.

Fadigati, o yana döndü, şezlongundan kalkar gibi yaptı, Panama şapkasını saygıyla hafifçe başından kaldırdı. Annem sıkkın bir ifadeyle başını eğerek, babamsa iki parmağıyla beyaz kumaş kasketinin siperliğine dokunarak, selamına birlikte karşılık verdiler. Beni Fadigati'nin yanında gördüklerine memnun olmadıklarını anlamakta gecikmedim. Beni görür görmez, Fanny bir şey istemek için anneme dönmüştü; bu, elbette yanıma gelmek için izindi.

Fakat annem gözle görülür biçimde ona engel olmuştu.

"Kız kardeşin ne kadar sevimli" dedi Fadigati. "Kaç yaşında?"

Utana sıkıla, "On iki, benden tam sekiz yaş küçük" diye yanıtladım.

"Fakat sizler, üç kardeşsiniz, sanıyorum."

"Öyle. İki erkek, bir kız: Dörder yaş arayla. Ortancamız, Ernesto, Ingiltere'de..."

Fanny'ye bakmayı sürdüren Fadigati, "Bakışları ne kadar da zeki!" dedi. "Pembe mayosu da nasıl yakışmış! Küçük bir kız için iki yetişkin abiye sahip olmak her zaman büyük şanstır."

"Henüz çocuk" dedim.

"Ah, tabii. Ben ona en fazla on yaşında derdim. Gerçi, pek farkı yok. Kız çocuklar bir anda gelişirler. Ne kadar şaşırtıcı olduğunu göreceksiniz... Ortaokula mı gidiyor?"

---

* Ey Tanrıça, şimdi sen Peleus'un oğlu Akhilleus'un öfke şarkısını söylüyorsun. (ç. n.)

** Lied'ler, kısa şiirler üzerine yazılmış ve genellikle piyano eşliğiyle söylenen şarkılardır. Alman geleneğinden gelen bu şarkıların, diğer ülkelerdeki benzerlerine *melodie* adı verilmektedir. (ç. n.)

"Evet, yedinci sınıf."

Her insanoğlunun büyürken ve olgunlaşırken karşılaşmak zorunda kalacağı bütün o zorlukları ve sancıları içinden hesap etmiş gibi, hüzünlü bir itirazla başını salladı.

Ama aklında zaten başka bir şey vardı.

"Peki, Bay ve Bayan Lavezzoli yok mu?" diye sordu.

"Bilmem. Sanırım onları öğlene kadar göremeyiz. Ayin yüzünden."

Bir anda irkilerek, "Ah, tabii ya, bugün pazar" dedi.

Kısa bir suskunluğun ardından, ayağa kalkarken, "Madem öyle, hadi o zaman ebeveyninize bir merhaba diyelim."

Isınmaya başlayan kumların üstünde yan yana yürüdük.

Bu arada bana, "Sanırım," diyordu, "sanırım Bayan Lavezzoli benden pek hoşlanmıyor."

"Yok canım, sanmam."

"Ama yine de onun olmadığı zamanı seçmek, her zaman daha iyidir."

Lavezzoli'ler yoktu, annem ve babam açıkça takındıkları kibirli hallerini sürdüremediler. Özellikle de babam, kısa sürede doktorla son derece nazik bir sohbete koyuldu.

Karadan hafif bir lodos esiyordu. Güneş henüz en tepeye ulaşmamış olsa da, yelkenlilerin görülmediği denizin rengi, kurşunî kalın bir örtü gibi çoktan kararmaya yüz tutmuştu. Fadigati, belki de ilk bölümünü okuduğu *İlyada Destanı*'ndan etkilendiği için, Yunan edebiyatındaki doğa anlayışından ve Homeros'un okyanus sularının rengini betimlemekte kullandığı "mor" ve "menekşe" gibi sıfatlara, kendince atıfta bulunmak gerektiğinin öneminden söz ediyordu. Babam da kendi açısından Horatius hakkında konuşuyor ve böylece, benimle neredeyse her gün tartıştığı, modern şiir alanında en yüce idealleri ifade eden *Odi barbare*'den* söz ediyordu. Güzel bir uyumla sohbet etmekteydiler (kulübelerin arasından Deliliers'in her an ortaya çıkabilecek olması, doktorun gerilmesine yol açıyordu), kısacası Lavezzoli ailesi ekip halinde ayinden hemen sonra oraya geldiklerinde, Fadigati, Bayan Lavezzoli'nin kaçınılmaz oklarına aldırış etmeden katlanmayı, hatta içlerinden etkisiz olan birkaçına aynen karşılık vermeyi başardı.

---

* İtalyan şairi Giosue Carducci'nin 1873-1893 yılları arasında kaleme aldığı, elli lirik şiirden oluşan derlemesinin adıdır. (ç. n.)

Deliliers'i sahilde hiç görmedik, ne o gün, ne de sonraki günlerde. Arabayla yaptığı kaçamaklarından asla gece yarısı saat ikiden önce dönmüyordu ve bir başına kalan Fadigati, kendisine gösterdiğimiz dostluğu her zaman mutlulukla kabul ediyordu.

Sabah saatlerinde bizim tenteyi sıklıkla ziyaret etmesinin dışında (sonuçta, Bayan Lavezzoli ile siyaset tartışmak yerine onunla müzikten, edebiyattan, sanattan konuşmak babama inanılmaz geliyordu), ayrıca öğleden sonraları, ben ve Lavezzoli'lerin çocukları hep birlikte Caffe Zanarini'nin arkasındaki tenis kortuna gideceğimizi öğrendiğinden beri bizimle gelmeyi âdet edinmişti.

İki erkeğin bir karma takıma karşı isteksiz çiftli mücadelesi elbette öyle heyecan verecek türden değildi. Ben şöyle böyle idare ediyor olsam da, Franco ve Gilberto Lavezzoli raket tutmayı yeni öğreniyorlardı. Sarı saçlı, pembe beyaz tenli, on beş yaşında narin bir kız olan kardeşleri Cristina'nın durumuna gelince (Floransa'daki bir rahibe manastırından yeni yeni dışarı çıktığından, bütün aile onu el üstünde tutuyordu), oyuncu olarak, onun durumu kardeşlerinden büsbütün beterdi. Saçlarını, başını bir taç gibi çevreleyecek kadar uzatmıştı, hatta bir defasında Fadigati, onu hayranlıkla izlerken, babacan bir ifadeyle "ressam Melozzo'nun müzisyen meleği" olarak tanımlamıştı. Saçlarının lülesi bozulacak diye, kortta yürümeyi bile reddediyordu. *Drive* atışa dikkat etmesinden ya da *forehand* vuruşa geçmesi gerektiğinden söz etmeye bile gerek yok!

Üstelik, aramızdaki karşılaşma hayli sıkıcı ve zevksiz geçse de, Fadigati çok önemsiyormuş gibi davranıyordu. "Güzel atış!", "Bir parmak dışarıda!", "Tüh!" gibi, o âna dek hiçbirimizin aslında hak etmediği, her bir atışımız için ayrı bir yoruma hazır, hepimizi bol kepçeden övüyor, yüceltiyordu.

Bundan başka, raketlerimiz kimi zaman kuvvetini hepten kaybettiğinde:

"Neden maç yapmıyorsunuz?" diye öneride bulunuyordu.

Cristina, yüzü alı al moru mor, kendisiyle alay ederdi. "Tanrı aşkına, yapmayın, ben daha topu tutamıyorum!"

O ise, bu sözlere hiç aldırış etmez, "İsteklilik ve çaba!" diye açıklardı. "Kazanan takımı Doktor Fadigati iki büyük şişe San Pellegrino meyve suyuyla ödüllendirecek!"

Doğruca bekçinin kulübesine koşuyor, her tarafını pire yemiş, iki metre yüksekliğindeki hakem sandalyesini kaptığı gibi, bileği-

nin gücüyle sürükleye sürükleye kortun kenarına kadar getiriyor, sonra da üstüne tırmanıyordu. Hava yavaş yavaş kararmaktaydı: Beyaz şapkası, ters ışıkta, etrafı küçük sineklerden bir haleyle çevrelenmiş gibi görünüyordu. Ama o, koltuk değneğine tünemiş iri bir kuş gibi, peş peşe sayıları kararlı, metalik ses tonuyla üstüne basa basa söyleyerek ve tarafsız hakem görevini sonuna kadar sürdürmek üzere, orada öylece oturuyordu. Çok açıktı, başka ne yapacağını, günlerin korkunç boşluğunu ne şekilde dolduracağını bilmiyordu.

12

Adriyatik sahilinde sık sık olduğu gibi, eylülün başında mevsim aniden dönüverdi. 31 Ağustos'ta bütün gün yağmur yağdı. Ancak ertesi gün havanın güzel olması kimseyi aldatmadı. Deniz, huzursuz ve orman yeşili renginde; gökyüzü ise, bir mücevher kadar göz kamaştırıcı saydamlıktaydı. Hava sıcaklığında bir nebze inatçı soğuk yavaş yavaş baş göstermişti.

Sayfiyecilerin sayısı giderek azalmaya başladı. Plajdaki üç ya da dört sıra halindeki tente veya şemsiyeler kısa zamanda iki hatta, yine yağmurla geçen bir günün ardından tek sıraya düştü. Büyük bir kısmı çoktan sökülmüş olan kulübelerin ötesindeki kum tepecikleri, birkaç gün öncesine kadar üstünde çalı çırpı yığınlarına bile kolayca rastlanamazken, şimdi zambaklar gibi, uzun dallarının üstünde çok sayıda açmış muhteşem çiçeklerle beneklenmiş görünüyordu. Bu çiçeklerin manasını doğru anlamak için, Emilia-Romagna kıyılarını tanımak gerekirdi. Yaz sona ermişti: O andan itibaren artık bir anıdan başka bir şey değildi.

Ders çalışmak için bu durumdan yararlandım. Ekimdeki Eskiçağ tarihi sınavından geçmek benim için önemliydi, en azından bunu yapmam lazımdı, bu nedenle ders notlarını okumak için öğlene kadar odamdan çıkmıyordum.

Akşamüstleri de tenis saatini beklerken aynı şeyi yapıyordum.

Bir gün öğle yemeğinden sonra, tam ders çalıştığım sırada (o sabah sahile inmemiştim; yatağımdan kalktığımda, denizden gelen uzak bir gürültü, o anda yüzmeye dair bendeki her türlü isteği alıp götürmüştü), Bayan Lavezzoli'nin bahçeden gelen tiz sesini işittim. Sözlerini anlayamıyordum. Sadece, sesinin tonundan bir şeylere kızdığı çok belliydi.

Sözcüklerin arasından tek yakalayabildiğim, "Eh, olmaz yani... dün akşamki skandal..." idi.

Kime kızgındı? Neden bizi görmeye gelmişti? –kendi kendime sorup durdum, gerilmiştim–. Hemen aklıma, içgüdüsel olarak Fadigati geldi.

Bahçeye açılan kapının arkasına geçip kulak kabartmak için yemek odasına insem mi inmesem mi diye direndim, üstünden bir saat geçtikten sonra baktığımda Bayan Lavezzoli gitmişti.

Babam her zamanki gibi çam ağacının gölgesinde oturmaktaydı. Adımlarımın çakıl taşlarının üstünde çıkardığı sesi duyar duymaz, katlı duran gazetesini dizlerinin üstüne indirdi

Üstümde tenis kıyafetleri vardı. Bir elimle bisikletimin gidonundan, ötekiyle tenis raketini tutuyordum. Buna rağmen sordu:

"Nereye gidiyorsun?"

İki yaz önce, yine Riccione'de, lise bitirme sınavının zaferinden bir on beş gün kadar sonra, annemin uzaktan tanıdığı, otuz yaşındaki Milanolu bir hanımla yatmıştım (bu benim hayatımda ilk kez başıma gelmişti!). Benim bu maceramdan gurur mu yoksa endişe mi duyduğunu bir türlü çözemediğim babam, tamı tamına iki ay boyunca her attığım adımı takip etmişti. Evden çıkmak için hazırlanmam ya da plajda tenteden bir an olsun uzaklaşmam ona yetiyordu, derhal gözlerini üstümde hissediyordum.

Gözlerinde o günleri hatırlatan çekingenlik ile ihtiyatsızlık arası, aynı bakış işte yeniden kendini gösteriyordu. Kanın beynime hücum ettiğini hissettim.

"Görmüyor musun?" diye sordum

Birkaç saniye sessiz kaldı. Huzursuz olmaktan çok, bitkin gibiydi. Besbelli Bayan Lavezzoli'nin beklenmedik ziyareti, öğle sonraları onun kestirme alışkanlığını altüst etmişti.

"Kimseyi bulacağını sanmam" dedi. "Bir dakika önce Bayan Lavezzoli buradaydı. Çocuklarının bugün oraya gitmeyeceğini bildirmeye gelmiş. İki oğlan ders çalışacakmış, Cristina'yı da tek başına yollamıyor."

Başını, bahçenin sonunda yere oturmuş, bebekleriyle oynayan Fanny'den yana çevirdi. Arkadan, tişörtünün altındaki küçük kürek kemiklerinin çıkıntısı ve güneşten sararmış örgüleriyle daha cılız ve çocuksu duruyordu.

İçten bir gülümsemeyle, "Otur bir dakika" dedi

Benimle konuşmak istiyordu, bunu görebiliyordum, diğer yandan onu üzen bir şey vardı. Bunu hiç hissetmemiş gibi yaptım.

"O bu zahmete girerek nezaket göstermiş, ama ben yine de gidiyorum" dedim.

Ona arkamı döndüm ve demir kapıya doğru ilerledim.

Sesini yükselterek sıkıntılı bir ifadeyle, arkamdan seslendi. "Ernesto mektup yazmış. Kardeşinin mektubunu okumak istemez misin?"

Kapının eşiğinden döndüğüm sırada, Fanny de başını kaldırdı. O kadar uzakta olmasına rağmen, gözlerindeki öfkeli bakışı fark ettim.

"Daha sonra, döndüğümde" dedim ve pedal çevirerek uzaklaştım.

Tenise gittim. Fadigati oradaydı. Önceki akşamüstünden beri orada kalan hakem sandalyesinin yanında ayakta durmuş, önüne bakıyordu. Sigara içiyordu.

Yüzünü döndü.

"Ah, yalnızsınız! Ya ötekiler?"

Tel örgüye yanaştırdığım bisikletimle, ona iyice yaklaştım

"Bugün gelmiyorlar" dedim.

Dudaklarını bükerken hafifçe gülümsedi. Üst dudağı oldukça şişmişti. Altın çerçeveli güzel gözlüğünün sol camında iki çatlak vardı.

"Sebebini anlamıyorum" diye söylendim. "Franco ile Gilberto'nun ders çalışmaları gerekiyormuş. Bana bahane gibi geliyor. Yine de, ümit ederim ki..."

Fadigati sert bir ifadeyle sözümü kesti: "Sana bunun nedenini ben söyleyeyim. Dün akşamki mesele yüzünden olmalı."

"Ne meselesi?"

"Lütfen, beni şaşırtmayın!" Ümitsizce, yandan güldü. "Tamam, bu sabah sizi deniz kıyısında görmedim. Ama daha sonra, ne bileyim, belki sofradayken ebeveyninizin size bu konudan söz etmemiş olması, mümkün mü?"

Onu bunun aksine inanmaya ikna etmek gerekiyordu. Ben, evet –dedim–, Bayan Lavezzoli'nin ağzından çıkan "skandal" sözcüğünü duymuştum –ona nasıl ve ne zaman olduğunu açıkladım–; ama başka bir şey bilmiyordum.

O zaman, yandan hızlı, tuhaf bir göz kırpmasının ardından, benim arkamda uzaktan ve belli belirsiz bir şey dikkatini çekmiş gibi gözkapaklarını iyice kısarak, önceki akşam Grand Hotel'in salonunda herkesin gözü önünde Deliliers ile nasıl bir "tartışma" yaşadığını anlatmaya başladı.

"Son zamanlarda içine düştüğü yaşam tarzı yüzünden, tahmin

edersiniz, ona çıkışıyordum, ama alçak sesle... sürekli bir orada bir burada... arabayla etrafta gezmesi... dahası, yüzünü bile doğru dürüst görmediğimi söyleyebilirim. O sırada birdenbire ne yaptı biliyor musunuz? Ayağa kalktı ve bam, var gücüyle suratıma bir yumruk attı!"

Eliyle şişen dudağını yokladı

"Tam burası, görüyor musunuz?"

"Canınız acıyor mu?"

Bir omzunu yukarı çekerek, "Ah, hayır" dedi. "O sırada belli ki ayaklarım yerden kesilmiş, o andan bu yana hiçbir şey anlamış değilim. Düşünün, sonuçta bir yumruğun ne önemi olabilir? Ya da bir skandalın, geriye... geriye kalan gerçeğin yanında, bir skandalın ne değeri olabilir?"

Sustu. Ben de mahcubiyet içinde sustum. O sözcükleri düşünüyordum: "geriye... geriye kalan". Küstah bir sevgiliye duyulan acının görüntüsüyle karşı karşıyaydım, o andaki bu görüntü, kabul etmeliyim, ona acımaktan çok midemi bulandırıyordu.

Anlattıklarının sadece yarısını anlamıştım.

"Bugün saat birde, otele geri döndüğümde," diyerek anlatmaya devam etti, "sürprizin en acısı beni bekliyordu. Odada bulduğum şeye bir bakın."

Ceketinin cebinden katlanmış küçük bir kâğıt çıkarıp bana uzattı.

"Okuyun, okuyabilirsiniz."

Okuyacak pek bir şey yoktu, ama olan da yeterliydi. Kâğıt parçasının ortasında, kurşunkalemle büyük harflerle yazılmış sadece iki satır:

ERALDO'DAN TEŞEKKÜRLER
VE ÇOK SELAMLAR

Kâğıdı yeniden dörde katlayıp ona geri verdim.

"Gitti, evet... çekip gitti" diye iç çekti. "Ama felaketin büyüğü" derken şişen dudağı da sesi gibi titriyordu. "Felaketin büyüğü her şeyimi alıp götürmüş olması."

"Her şeyi mi?" diye çığlık attım.

"Öyle. Arabanın dışında, ki o zaten onundu, onun için satın almıştım, bütün eşyalarımı, elbiselerimi, iç çamaşırlarımı, kravatlarımı, iki valizi, altın kol saatimi, çek defterimi ve komodinin çek-

mecesinde tuttuğum paralarımla birlikte her şeyi alıp gitmiş. Hiçbir şey bırakmamış. Adıma bastırdığım mektup kâğıtlarıma, hatta diş macunuma varıncaya kadar."

Sesini neredeyse yükselterek tuhaf bir çığlıkla bitirdi. Son olarak, Deliliers tarafından çalınan eşyalarını listelemek, sanki acısını daha güçlü bir gurura ve zevke dönüştürme gücüne sahipmiş gibiydi.

İnsanlar gelmekteydi: İki delikanlı ve iki genç kız, dördü de bisikletliydi.

Kızlardan biri bileğindeki saate bakarak, "Saat altıya çeyrek var!" diye neşeyle bağırdı. "Kortu saat altı için kiraladık, ama kimse olmadığına göre, yine de giremez miyiz?"

Tel örgülerin dışına çıktıktan sonra, Fadigati ile birlikte, Zanarini'nin sonunda kızıl duvarlarıyla kapanan, akasya ağaçlı dar yolda sessizce ilerledik. Oradan, bahçesinde sandalyeleri ve masaları taşırken beton dans pistinin içinden geçerek sürekli gidip gelen garsonları görebiliyorduk.

"Peki şimdi," diye sordum, "ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

"Bu akşam buradan ayrılmayı. Saat dokuzda Rimini'den hareket eden ve gece yarım sularında Ferrara'ya varan bir hızlı tren var. Umarım, otelin hesabını ödeyecek kadar param kalmıştır."

Onu, gözlerime hapsedecek şekilde karşısında hareketsizce durdum. Başında fötr şapkası ve diğer her şeyiyle, tamamen şehre göre giyinmişti. Bu durumda, Deliliers'in her şeyini alıp götürdüğü doğru değildi –aklımdan geçiriyordum– ve yine bu durumda biraz abartıyor olmalıydı.

Buz gibi bir ifadeyle, "Neden polise bildirmiyorsunuz?" diye sordum.

O da bana dik dik baktı.

Şaşkınlıkla homurdandı. "Ondan şikâyetçi olmak!"

Gözleri aniden alaycı bir ifadeyle parladı.

"Ondan şikâyetçi olmak mı?" diye tekrarlarken sanki bir parça gülünç, tuhaf bir şeye bakar gibi, gözlerimin içine bakıyordu. "Sizce bu mümkün mü?"

13

Bir cumartesi akşamüstü, 10 Ekim günü Riccione'den ayrıldık. Eylülün ortalarına doğru barometre iyice sabitlenmişti. Gökyüzünün bulutsuz ve denizin her zaman sakin olduğu güzel günler birbirini izlemişti. Bu güzellikleri fark edebilecek kim kalmıştı? Babamın en çok korktuğu şey, ne yazık ki, zaman sektirmeden gerçek olmuştu. Fadigati'nin ayrılmasının üstünden henüz bir hafta bile geçmeden, birdenbire bütün İtalyan gazeteleri, *Il Corriere padano* dahil olmak üzere, bir yıl içinde Irk Yasaları'nın yürürlüğe girmesine yol açacak şiddetli karalama kampanyası başlatmıştı.

Bir kâbusu aratmayan o ilk zamanları anımsıyorum. Hayal kırıklığı içindeki babam, her sabah erkenden gazete avına çıkardı; annemin gözleri sürekli ağlamaktan şişti; henüz aklı ermeyen Fanny, zavallı küçük kardeşim, buna rağmen durumların farkındaydı; bana gelince, ben de içimdeki acıyla kendimi inatçı bir sessizliğe kapatmıştım. Şezlonguna bir taht gibi kurulan Bayan Lavezzoli'nin en basitinden, hayaliyle bile karşılaşacak olmak, ortada hiçbir sorun yokmuş gibi onun Hıristiyanlık ve Musevilik hakkında, hatta İsa'nın çarmıha gerilmesinde (bizim açımızdan hükümetin yeni politikasına karşı olduğunu derhal açıklamıştı, bununla beraber zaten Papa da –şu anda bile sesini duyar gibi oluyorum– 1929 yılındaki bir konuşmasında...) "İsraillilerin" doğrudan parmağı olup olmadığına dair bilgiçlik taslamasını dinlemek zorunda kalmak istemiyordum, kısacası, kendimi yalnızlığa hapsetmiş, öfkenin hatta nefretin pençesine düştüğüm o günlerde onu kumsalda görmeye bile katlanamıyordum. Bütün gazetelerde ya da neredeyse hepsinde sürekli okuduğu zehir saçan makalelerle kavgaya tutuştuğunda, her zaman birer "iyimser faşist" olan İtalyan Yahudilerinin –mavi gözlerini sonuna kadar açarak tekrar tekrar söylüyordu– "vatansever üstünlüklerini" sıralamaktan vazgeçmeyen babamı yemek saatlerinde sofrada dinlemek bana yetiyor da artıyordu. Aslında ben de ümidimi yitirmiştim. Hazırlandığım sınav çalışmasıyla aklımı meşgul etmeye çalışıyordum. Ama en çok da bisikletle çevredeki

tepelere baskınlar yapıyordum. Eve döndüğümde annemi ve babamı ağlarken bulduğum, bir defasında hiç kimseye haber vermeden tek başıma üç gün geçirdiğim San Leo ve Caroegna'ya kadar gitmiştim. Aralıksız olarak, Ferrara'ya geri dönüşümüzü düşünüyordum. Bunu, her geçen gün büyüyen ve içimi parçalayan bir hisle, bir çeşit korkuyla düşünüyordum.

Son zamanlarda yağmur yeniden yağmaya başladı ve bizim de oradan ayrılmamız şart oldu.

Yine yazlıktan eve döndüğümüzde her zaman olduğu gibi, ben vardığımız andan itibaren şehirde dolaşma arzumu frenleyemedim. Daha odama bile girmeden, hatta Vittorio Molon'a, Nino Bottechhiari'ye telefon etmeden apartmanın kapıcısından eski Tubi marka bisikletini ödünç istedim ve amaçsız, aylakça dolaşmaya çıktım. Akşama doğru, çocukluğumda ve ilk gençlik yıllarımda öğleden sonralarımı geçirdiğim tarihî Angeli Surları'na ulaştım, kalenin üstündeki patika boyunca pedal çevirerek, kısa sürede Musevi Mezarlığı'na vardım.

Bisikletten indim, sırtımı bir ağacın gövdesine yasladım. Aşağıda ölülerimizin gömülü olduğu alana bakıyordum. Birbirlerine hayli yakın duran tek tük mezar taşlarının arasında, her ikisi de orta yaşta bir kadın ile bir adamın dolaştığını gördüm: Büyük olasılıkla bir trenden inmiş, ötekini beklemeye şehirde kalan iki misafir –kendi kendime düşünüyordum–, cumartesi günü mezarlığı ziyaret etmek için Doktor Levi'den gerekli izni almayı başarmış olmalıydı. Mezarların arasında, öteki ziyaretçilere, yabancılara yaklaşmadan, dikkatlice dolaşıyorlardı. Onlara ve hemen altımda gözlerimin önüne bütün açıklığıyla serilen şehrin geniş manzarasına bakarken, içimin aniden kocaman bir huzurla, sevecenlikle, hoşlukla dolu bir minnet duygusuyla dolduğunu hissettim. Batan güneş, ufuk çizgisindeki alçak bulutlardan koyu örtüsünü yırtarken, canlı ışıklarıyla her bir şeyi: Ayaklarımın dibindeki Musevi Mezarlığı'nı, az ötedeki San Cristoforo Kilisesi'nin kubbesini, çan kulesini ve arka fonda, koyu renkleriyle uzanan çatıların üstünden Estense Sarayı'nın ve Katedral'in uzaktaki yüksek binalarını aydınlatıyordu. Son günlerde bana azap çektiren acımasız dışlanma hissine kapıldığımdan, kentimin yaşlı anne çehresindeki unuttuklarımı yeniden hatırlamak, benim olan her şeye bir kez daha yeniden sahip olmak yetmişti. Belki bizi bekleyen işkence ve katliam

dolu bir gelecek (çocukken sürekli olarak, biz Museviler için bu olasılığın her zaman gündeme gelebileceğinden söz edildiğini duymuştum) artık beni korkutmuyordu.

Tabii, sonrasını kim bilebilir? –eve dönerken, içimden sürekli tekrarlıyordum–. Geleceği kim görebilirdi?

Bütün ümitlerim, hayallerim kısa sürede söndü.

Ertesi sabah Roma Caddesi'ndeki *Caffe della Borsa*'nın revaklarının altından geçerken, biri bana ismimle seslendi.

Nino Bottecchiari idi. Dışarıdaki masaların birinde tek başına oturuyordu, ayağa kalktığı sırada az kalsın kahve fincanını devirecekti.

Kollarını açmış bana doğru gelirken, "Hoş geldin!" diye bağırdı. "Ne zamandan beri seni aramızda görme mutluluğuna ve onuruna sahibiz acaba?"

Önceki gün akşamüstü saat beşten beri Ferrara'da olduğumu bildiğinden, ona telefon etmediğim için bana çıkıştı.

"Şimdi doğal olarak, bugün öğle yemeğinde seni arayacaktım, diyeceksin. Hadi, aksini söyle, söyleyebilirsen!" Güldü.

O beni aradığında, gerçekten düşünüyordum, ona telefon edecektim. Özellikle suskun kalmamın nedeni buydu, aklım karışmıştı.

Nino koluma girmiş beni çekiştirirken, "Gel hadi, sana bir kahve ısmarlayayım!" dedi.

Ben ise başka bir teklifte bulundum. "Eve kadar benimle yürü."

"Bu kadar erken mi? Daha öğlen bile olmadı!" diye söylendi. "*Ach bazòrla*, seni sersem, Ayin çıkışını kaçırmak istemezsin, tabii!"

Masaların sandalyelerin arasından, bana yol açarak ilerledi. Ancak bir iki adımdan sonra olduğum yerde çakılı kaldım. Her şey rahatsızlık veriyor, her şey canımı acıtıyordu.

Nino, çoktan eski yerine oturmuştu. "E, şimdi ne oldu?"

Hoşça kal der gibi, bir elimi havaya kaldırdım, "Gitmek zorundayım, kusura bakma" diye homurdandım.

"Dur, bekle!"

Arkamdan seslenişi ve hesabı ödemek için uzun uzadıya uğraşması (garson Giovanni'nin cebinde ellilik bir banknotun üstünü verecek kadar para yoktu: İhtiyar garsonun parayı bozdurmak için ayaklarını sürüyerek ve söylenerek yakındaki Barilari Eczanesi'ne gitmesi gerekti), oradaki herkesin dikkatini benim ve Nino'nun üs-

tüne çekti. Pek çok gözün ısrarla beni izlediğini hissettim. Ve o gün yan yana birleştirilen ve her zaman Aretusi-Sturla-Bellastracci üçlüsüne ayrılmış olan masada ayrıca Faşist Parti başkanı ile Üniversiteli Faşistler Grup başkanı Gino Cariani de bulunmaktaydı, sohbetleri bir anda kesiliverdi. Her zamanki ödlek Cariani, bana kaçamak gözlerle bakmak için arkasını döndükten sonra, Aretusi'nin kulağına bir şey fısıldamak için eğildi. Sciagura'nın yüzünü buruşturduğunu ve başını ağır ağır sallayarak onayladığını gördüm.

Nino'nun para üstünü almasını beklerken, birkaç adım ilerledim. Çok güzel bir gündü, Roma Caddesi hiç olmadığı kadar neşeli ve canlı görünüyordu. Çoğu lise öğrencisi olan çocukların bindiği, cilası ve kromu güneşin altında ışıl ışıl parlayan, yaklaşık on bisikletin pazar gününe özel kalabalığın içinde ilerlemekte olduğu yola doğru, revakların altından boş gözlerle bakıyordum. Gri Maio yarış bisikletine binmiş, henüz kısa pantolonlu on iki, on üç yaşlarındaki, sarışın bir çocuk hızlıca geçti. Bir kolunu havaya kaldırarak bağırdı. "Hey!" Yerimde sıçradım. Kim olduğunu görmek için döndüğümde, Giovecca'nın köşesinde çoktan gözden kaybolmuştu.

Nino sonunda yanıma gelebildi.

Nefes nefese, "Affedersin," dedi, "ama bu Giovanni salyangozuna sabır göstermek gerekiyor."

Kaldırım boyunca yan yana yürüyerek, Katedral yönünde ilerledik.

Her yıl olduğu gibi yine Val di Fassa'ya, Moena'daki yazlıklarına gitmişlerdi –aynı zamanda kendisinden ve ailesinden söz ediyordu–. Kırları, servi ağaçları, inekleri ve berbat çanlarıyla, hep aynı, bu arada âdet gereği bana bir kartpostal yollamanın gereksiz olduğunu düşünmüş, ancak şimdi bundan pişmanlık duyuyordu Özünde baştan sona sıkıcı. Bununla birlikte şans yüzüne gülmüş de, Sosyalist Parti'nin eski bir üyesi olan Mauro Amcası on beş günlüğüne onları ziyarete gelmiş ve geldiği andan itibaren, fazlasıyla enerjik karakteriyle bütün aileyi hizaya sokmuş. Bir an bile yerinde durmuyormuş. Kartal bakışları hep tepelerde geziniyormuş. Onun gibi birinin dostluğu olmasa, onu orada kim tutabilirmiş? Tek başına Dolomiti Dağları nın tepesinde dolaşmaya gitmekten gözü çok daha karaymış.

"Senin anlayacağın, benim yaşlı dost, her konuda oldukça yetenekli, sözüme inan." Nino imalı bir şekilde bana göz kırparken,

konuşmasını sürdürdü. "Ne sağlam adam! Boğazını yırtarcasına *Kızıl Bayrak* marşını söyleyerek dağlara tırmanmasını izlemek bile başlı başına bir zevkti. Birbirimize erkek sözü verdik. Diplomamı aldır almaz ofisinde staj yapmam için beni alacağına yemin etti..."

Arcivescovado'nun giriş kapısına varmıştık.

"Bu taraftan girelim" diye önerdi Nino.

Katedral'in karanlık ve serin holünden içeri ilk o girdi. Yolun sonundaki bahçe, güneşin altında hareketsiz parlıyordu. Roma Caddesi'nin gürültüsü artık uzaktaydı: İçinde bisiklet zillerinin az çok seçilebildiği kısık bir uğultuydu sadece.

Nino durdu.

"Bu arada, Deliliers'ten haberin var mı?" diye sordu.

Bir anda tuhaf bir suçluluk hissine kapıldım.

"Şey, evet..." diye anlamsızca kekeledim. "Onu geçen ay Riccione'de gördüm... Tabii sahilde birbirimizle takılmadığımız için, onunla yalnızca bir iki kez konuşmuş olabilirim..."

Nino sözümü kesti. "Yok artık, Tanrı aşkına yapma! Doktor Fadigati'nin o aşağılık mektepliyle Riccione'de balayı geçirdiği haberi Moena'ya yıldırım gibi düştü. Yanlış anlama, ben senin bir şey bilip bilmediğini anlamak istediğimden sormadım."

Bir hafta önce Deliliers'ten, üstelik de Paris'ten nasıl bir mektup aldığını anlatmaya koyuldu. Ne yazık ki yanında değilmiş. Mektubu bana göstermek istiyordu, ayrıca: Ne olursa olsun buna değermiş. Bu yüzsüz kâğıt parçası eline geçmemiş olsaydı, onun ne kadar aşağılık ya da ne kadar komik olduğunu söyleyemezdi.

"Ne iğrenç!" diye bağırdı.

Mektupta yazılanları üstüne basa basa anlatmaya başladı: Sesinin tonunda, Ferrara-Bologna arasını birlikte gidip geldiği eski yol arkadaşlarına, ben de dahil olmak üzere hepimiz, ettiği hakaretlerde oldukça ağır sözlerle ödüllendiriliyorduk. Doğrusu, bize hakaret etmekten çok –gülerek vurguladı– sersem şey, bizimle düpedüz alay etmeye çalışıyordu. Bize yakıştırdığı şey baba parası yiyen, kasabalı, küçük burjuvalar...

Konudan uzaklaşarak, "Onun aklındaki planı hatırlıyor musun?" diye sordu. "Günün birinde bir darbe yapacaktı, kim bilir ne idi ve sonra da hayatının yegâne amacı boks olacaktı. Hayal bile etmeyelim. Yeni bulduğu birkaç zengin ibnenin çoktan peşine düşmüş olsa gerek, hatta bu defa belki de farklı milletten birine

takılmıştır! Orada kalma konusuna gelince bu, sonu belli olmayan bir zamana kadar ya da en azından, ikimiz de iyi biliyoruz ki, o zenginin paralarını bir güzel yiyinceye kadar orada kalacaktır. Boksmuş, ne boksu!"

Sonra da sözü Fransa'ya getirdi, orası –diyordu– şimdi olduğu gibi durumu tam bir felakete dönüşmüş olmasaydı, (bütün kalbiyle buna inanıyordu: Faşizm, Fransa'ya maalesef kusursuz bir biçimde hükmediyordu), bu tür maceraperestlerin ülkelerine girmesini kesinkes engellerdi.

Derken bir anda ciddileşti, "Bize, yani İtalya'ya gelince, bu insanları ne yapmamız gerekecek, biliyor musun? Onları kurşuna dizmek için kararın uygulanmasına yönelik bütün güçlerden yararlanmak, sonrası tamam. Ne şimdi, bunlar İtalyan toplumu mu?.."

Bitirmişti.

Sakince, "Harika" diyebildim. "Bu durumda bana pis Yahudi diyeceğinizi tahmin ediyorum."

Bana bir şey söylemekte tereddüt etti. Holün loş ışığında yüzünün kızardığını gördüm.

Koluyla omzuma sarılırken, "Gidelim" dedi. "Ayin çoktan bitmiştir."

Beni, bir parça zorlayarak Arcivescovado'nun, Katedral meydanına açılan, Gorgadello Sokağı'nın tam köşesindeki yan çıkış kapısına doğru sürükledi.

14

Öğle ayini bitmek üzereydi. Çocukların, delikanlıların ve işsiz güçsüzlerin oluşturduğu bir kalabalık her zamanki gibi, rahiplerin hazırlandıkları salonda oyalanıyordu.

Onları izliyordum. Birkaç ay öncesine kadar saat yarımda San Carlo Kilisesi'nden ya da Katedral'den pazar ayinlerinin dağılmasını hiç kaçırmazdım ve işte, bugün de –aklımdan geçiriyordum–, kaçırmayacaktım. Peki, beni rahatlatmaya yetecek miydi? Bugün farklıydı. Dalga geçmekle sıkılmak arası her zamanki bekleyişte diğerlerine karışarak, onlardan biri gibi aralarında bulunmuyordum Piskoposluk Sarayı'nın anakapısına yaslanmış, meydanın bir köşesinde aramıza sınır çekilmiş (yanımda duran Nino Bottecchiari'nin varlığı, duyduğum acıyı hiç olmadığı kadar büyütüyordu), kendimi dönüşü olmayan bir sürgün gibi dışlanmış hissediyordum.

O anda bir gazete satıcısının boğuk sesi meydanda yankılandı.

Bu kişi, kolunun altındaki gazete tomarıyla her zaman kaldırımlarda gezen, bütün şehir halkının ve kimi zaman benim bile omzuna dostça dokunduğumuz, tatlı serzenişlerle takıldığımız, S.P.A.L.'in vesairenin geleceğine dair tahminlerini alaycı bir ifadeyle sorduğumuz, yaşı tahmin edilemeyen, aklı hafif geri, gözleri şaşı, tek ayağı aksayan Cenzo idi.

Cenzo, çivilenmiş kalın tabanlarını kaldırımda sürükleyerek ve katlanmış bir gazeteyi sağ eliyle havada tutarak meydanın ortasına doğru ilerliyordu.

Boğuk sesi ve kaba saba ifadesiyle bağırıyordu: "Ulusal Faşist Parti Konseyinde *Yahodilere* karşı alınacak önlemler!"

Nino huzursuzluk içinde susarken, ben de Hıristiyanlara, Katoliklere, kısacası *goi* olan her şeye karşı eskiden kalma tarifsiz bir tiksintinin, Yahudinin atalarına uzanan nefretin içimde büyüdüğünü hissediyordum. *Goi*, *goim*: Bu şekilde söylemem ne utanç verici, ne aşağılayıcı, ne mide bulandırıcı! Üstelik, bunu gayet kolay söylüyordum –kendi kendime–: Yahudi mahallesinden dışarı ayağını atmamış Doğu Avrupalı bir Yahudiye benzemiştim. Mazzini,

Vignatagliata sokaklarındaki ve köyden bozma Torcicoda'daki bizim gettoları düşünüyordum. Sonuçta, yetmiş seksen yıldan beri hiç dışına çıkmadığımız, Ortaçağ'dan kalma sefil mahallelerimizin daracık, tarihî, yılankavi sokaklarında, onlar, yani *goimler* oldukça yakın bir gelecekte yeniden karınca sürüleri gibi kaynayacaklardı. Ve bizler, korkuyla titreyen hayvanlar gibi, demir kapıların arkasında üst üste yığılarak bu işkenceden asla kurtulamayacaktık.

Nino hiç yüzüme bakmadan konuşmaya başladı. "Sana bundan söz etmek, canımı sıkıyor, ama sen içimi kaplayan hüznü, tıpkı şimdi olduğu gibi tahmin bile edemezsin. Mauro Amcam bu konuda çok kötümser, senden bunu saklayacak değilim, öte yandan zaten çok normal, o *her zaman* durumların olabildiğince kötüye gitmesini arzu etti. Ama ben böyle olacağını hiç sanmıyorum. Görünene bakılırsa, Italya'nın size karşı tutumunda, Almanya'nın yolunu izleyeceğine inanmıyorum. Göreceksin, her şey bir sabun köpüğü gibi uçup gidecek."

Bu konuyu ortaya getirdiği için ona minnettar olmam gerekirdi. Sonuçta, başka ne diyebilirdi? Hiçbir şey. Konuşurken, sözcüklerinin, sesinin, özellikle de hayal kırıklığına uğramış tonlamasının bana verdiği sıkıntıyı az çok örtbas edebildim. "Her şey bir sabun köpüğü gibi uçup gidecek." Bundan daha duyarsız, daha dar kafalı bir *goimlik* olabilir miydi?

Ona, neden amcasından farklı olarak, daha iyimser düşündüğünü sordum.

Sorumun altında yatan ironiyi fark ettiğini bana belli etmeden, "Şey, biz Italyanlar biraz mankafalıyız" diye karşılık verdi. "Biz, bu Almanların kaz adımı yürüyüşüne kadar her şeyini taklit ediyoruz, ama onların hayata bakışlarındaki trajik duyguyu değil. Biz çok eski, kuşkucu, yıpranmış bir milletiz."

Benim sessiz kalmamla birlikte o anda, bana söylemekte olduğu şeyin uygunsuzluğunu, çabalasa bile kurtaramayacağı ikiyüzlülüğü fark etti. Bir anda yüzünün ifadesi değişiverdi.

"Iyi ki de böyle, sence de öyle değil mi?" Zoraki bir neşelenmeyle, atıldı. "Her şeyden öte, yaşasın binlerce yıllık Latin bilgeliğimiz!"

Bizim ülkede, –konuşmaya devam etti– ırkçılık hareketinin *siyasi*, katı bir anlayış benimsemeyeceğinden, bu durumda fazla büyütülmeyeceğine emindi. Yahudi "unsurunun", "ari denilen"

meseleden kesinkes ayrı tutulduğu bizim Ülkemizde, bunun gerçekleşebilecek bir durum olmadığına kendisini inandırmak için, toplum profili bakımından oldukça iyi bir örnek oluşturan Ferrara şehrini göz önüne almak yeterli olacaktı. Ferrara'daki "İsrailli-lerin" tamamı, değilse de büyük bir çoğunluğu, bir anlamda ait oldukları orta sınıfın en büyük gücünü, yani belkemiğini oluşturmaktaydı. Ve yine, sayılarının az olmadığını iyi bildiğim bu topluluğun büyük bir kısmının en başından beri faşizmi benimsemiş olmaları, onların mükemmel bir dayanışma içinde olduklarını ve çevreyle kaynaştıklarını gösteriyordu. Koyu bir İsrailli ve aynı zamanda da Ferraralı olan, o sırada bir isim vermek için ağzından çıkan ve sınırlı sayıdaki kişilerin arasında (Carlo Aretusi, Vezio Sturla, Osvaldo Bellistracci, Başkan Bolognesi ve iki üç kişiyle birlikte) yer alarak 1919'da Mücadeleci Faşistler Birliği'nin Ferrara'daki ilk şubesini kuran Avukat Geremia Tabet'i düşünemez miyiz? Belediye armasına resmin eklenmesini, "bizim" yaşlı Doktor Corcos'tan, kliniğin ünlü doktoru Elia Corcos'tan başka, katı tutumuna rağmen, kusursuz bir şekilde kim katlanabilirdi? Ya babam? Bruno'nun babası, Avukat Lattes? Hayır, hayır: isimlerinin yanında üst düzey meslek sahipleri ve akademisyenler olarak belirtilen doktorların, avukatların, mühendislerin, küçük ve büyük ölçekli ticari şirket sahipleri ile daha nicesinin kayıtlı olduğu telefon rehberini karıştıran biri, daha ilk anda, başaracağını iddia eden ırkçı bir siyaseti Ferrara'da yatıştırmanın mümkün olamayacağı hissine kapılırdı. Ancak buna benzer bir siyasete, hayli kalabalık olmalarına rağmen, büyük soylu bir evde kendilerini soyutlamış olmanın keyfini süren Finzi-Contini'ler gibi (kendisi de, Alberto Finzi'yi gayet iyi tanıyor olmasına rağmen bir kez bile malikânelerinin o muhteşem kortlarında tenis oynamaya davet edilmemişti!) ailelerde "rastlanabilirdi". Ne var ki Finzi-Contini'ler Ferrara'da sıra dışı bir aileydi.

I. Ercole Caddesi'ndeki malikânelerinin ve topraklarının mülkiyetini ele geçirdikten ve tükenmeye yüz tutan Ferrara aristokrasisinin birkaç eski ailesinin yerini aldıktan ve hatta soyutlanmış yaşam biçimini benimsedikten sonra, bu karşı konulmaz "tarihî görevi" onlar da yerine getirmiyorlar mıydı?

Hatırladığı ne var ne yoksa, her şeyi söyledi. O konuşurken ben de onun yüzüne bakmıyordum. Meydanı saran gökyüzü ışıl ışıl-

dı. Arada bir oradan geçen güvercinlerden kendimi sakınmak için, gözlerimi kapamak zorunda kalmıştım.

Beklemediğim bir anda bir elin bana dokunduğunu hissettim.

"Bir tavsiyeye ihtiyacım olacak" dedi. "Dostça bir tavsiyeye."

"Buyur."

"Son derece samimi davranacağına söz verebilir misin?"

"Tabii ki."

Bunu bilmem gerekirmiş –sesinin tonunu alçaltarak başladı–, birkaç gün önce yanına yaklaşan Gino Cariani denilen sürüngen, sözü hiç uzatmadan, kendisine Kültür Ataşesi görevini teklif etmiş. O anda bunu ne kabul etmiş ne de reddetmiş. Sadece düşünmek için biraz zaman istemiş. Ve o sabah da, barda, ben gelmeden kısa bir süre önce Cariani konuyu yeniden açmış.

Kısa bir sessizliğin ardından, bu defa o bana sordu: "Ne yapacağım?"

Şaşkınlıkla dudaklarımı sıktım. O ise kaldığı yerden konuşmasına devam ediyordu.

"Senin de iyi bildiğin, geleneklerine bağlı, *tutucu* bir aileden geliyorum. Üstelik Cariani'nin teklifini kabul etmediğimi duyunca babamın ilk iş olarak saçını başını yolacağından emin olabilirsin. Bu arada, Mauro Amcamın tepkisinin de onunkinden farklı olacağını mı sanıyorsun? Babamın benim için, aramasını söyler misin, diye ona rica etmesi yeterli olacaktır ve o, bir düşüncenin kökten değiştirilmesi konusunda zaten her türlü suçlamayı kendisinden uzak tutmaya hazır olduğundan, bundan mutluluk duyacaktır. Bütün iyi niyetiyle, kararımı dikkatle düşünmem gerektiğini söylediği sırada, yüzünün alacağı ifadeyi şimdiden görebiliyorum. Beni çocuk gibi davranmam, iyi düşünmem konusunda cesaretlendirecek, çünkü bu hayatta..."

Güldü, keyfi kaçmıştı.

"Bak," dedi, "insan doğasına da, biz İtalyanların karakterine de hatta kendime bile güvenmeyecek kadar az saygı duyuyorum. Romalı olmanın, yani antik Roma anlamında, geriye sadece kolunu havaya kaldırarak selamlamanın kaldığı çok değerli bir ülkede yaşıyoruz. Bu yüzden ben de kendime soruyorum: *a quoi bon, iyi olan taraf nerede*? En sonunda, reddedecek olsam..."

"Çok kötü edersin" diyerek sakince sözünü kestim.

Gözlerine düşen farklı bir gölgeyle yüzüme baktı.

"Sen ciddi misin?"

"Elbette. Partinin içinde ya da Parti kanalıyla kariyer yapmayı istememen için bir neden göremiyorum Senin yerinde ben olsam... yani, eğer demek istiyorum, senin gibi bir hukuk öğrencisi olsam... bir an bile düşünmem..."

İçimde tuttuğum hiçbir şeyin dışarı sızmaması için özen göstermiştim. Nino'nun yüzündeki ifade aydınlandı. Bir sigara yaktı. Benim tarafsızlığım ve aldırmazlığım onu gözle görülür biçimde etkilemişti.

Verdiğim tavsiyeye teşekkür ediyordu –sigarasından çektiği ağız dolusu dumanı havaya savururken, söyledi–. Meselenin peşine düşmeye gelince, birkaç gün daha geçmesine karar verdi. Durumları da kendisini de iyice tartmak istiyordu. Faşizm hiç şüphesiz kriz yaşıyordu. Söz konusu, *sistemdeki* kriz miydi, yoksa *sistemin* krizi miydi? Harekete geçmek, tamam da. Nasıl? Meseleyi içeriden değiştirmeye çalışmak mı gerekiyordu, yoksa?..

Elini amaçsızca sallayarak konuyu kapattı.

Önümüzdeki günlerde, yine –yeniden başladı– beni görmeye gelecekti. Ben bir edebiyatçıydım... bir şair... –bana karşı her zamanki şefkatli ve babacan arası, politikacı ses tonunu takınmaya çalışarak, gülümsedi–. Her şekilde meseleyi baştan sona benimle birlikte ele almayı çok önemsiyordu. Birbirimize telefon etmeliydik, gidip gelmeliydik, aramızdaki bağı sıkı tutmalıydık... kısacası birlikte hareket etmeliydik!

Pufladı.

Alnını kırıştırarak, bir anda "Bu arada, aklıma gelmişken," diye soruverdi. "Bologna'daki ilk sınavın ne zaman? Tren aboneliğimizi yenilemek gerekecek, kahretsin..."

15

Fadigati'yi yeniden gördüm

Sokakta, bir gece vakti: Kasım ayının ortalarına doğru nemli, soğuk bir gecede. Bomporto Sokağı'ndaki randevuevinden çıkmış, her zamanki kokusu giysilerimde buram buram tüterken, eve gitmekle bir parça temiz hava almak için pek uzak sayılmayan kalenin surlarına çıkma arzusuyla kapının eşiğinde oyalanıyordum.

Etraf derin bir sessizliğe gömülmüştü. Arkamda duran randevuevinden ikisi erkek biri kadın olduğu belli olan üç kişinin cansız sohbeti dışarı sızıyordu. Futboldan konuşuyorlardı. İki adam, S.P.A.L.'in, ilk savaşın bitiminden sonrasındaki yıllarda kuzey İtalya'nın en güçlülerinden biri olduğunu (1923'te Birinci Lig'te şampiyon olmayı kıl payı kaçırmıştı: Bunu kazanması için, kendi sahasındaki son maçta *Pro Vercelli*'ye gol atması yeterli olacaktı...), büyük bir takım iken artık C grubuna düştüğünden ve orada kalabilmek için her yıl mücadele etmek zorunda olduğundan dert yanıyordu. Ah, orta saha oyuncusu Condorelli'nin, iki Banfi'nin, Beppe ve Ilario'nun, muhteşem Bausi'nin olduğu yıllar, tabii ki en güzel yıllardı! Kadın arada bir sözlerini kesiyordu. Şöyle diyordu: "Hadi, gidin şuradan, belli ki siz Ferraralılar sevişmeyi pek seviyorsunuz." Ya da "Sizin gibi Ferraralıların *fanfinfonla* işi yok, sizin derdiniz varsa yoksa büyük flamanızı sallamak!" İki adam onun konuşmasını dinledikten sonra yeniden kendi konularına dönüyorlardı. Yaşları kırk beş ile elli arasındaki yaşlı, sigara tiryakisi müşterilerden olmalıydılar. Fahişenin Ferraralı olmadığı besbelli ortada. Venediklıydi, belki Friuli taraflarından.

"Ne istediğini öğrenebilir miyim? Aç mısın, yoksa?"

Fadigati idi. Yoğun sisin içinde o henüz beni fark edemeden, ben onu sesinden tanımıştım.

"Seni gidi aptal şey, sen pislikten başka bir şey değilsin! Yok sana verilecek yemek, gör bakalım gününü!"

Kiminle konuşuyordu? Neden hassasiyet dolu, sözde yakınan ses tonuyla konuşuyor? Sonunda ortaya çıktı. Yegâne sokak lam-

basının sarımtırak ışık halesi, sis bulutlarının içinde onun iri gölgesini hatlarıyla çiziverdi. Ağır ağır ilerliyordu, yan tarafına doğru hafifçe kaykılmış ve sürekli konuşarak: Bir köpeğe doğru eğildiğini, o anda fark ettim.

Birkaç metre kala durdu.

"Ee, ne diyorsun, beni rahat bırakacak mısın?"

İşaretparmağını tehdit edercesine havaya kaldırarak, hayvana gözlerini dikmiş bakıyordu. Orta büyüklükte, beyaz renkli, aralarda kahverengi lekeleri bulunan bir sokak köpeği, o da aşağıdan aynı şekilde nemli, titrek bir bakışla gözlerini ona dikmiş, ümitsizce kuyruğunu sallıyordu. Arada bir doktorun ayaklarına doğru çakıl taşlarının üstünde sürünüyordu. Birazdan, şansını denemek ister gibi, karnını ve patilerini havaya dikerek sırt üstü yuvarlanacaktı.

"İyi akşamlar."

Gözlerini köpeğin gözlerinden çekti ve bana baktı.

Beni tanıyınca, "Nasılsınız?" dedi. "İyi misiniz?"

El sıkıştık. Randevuevinin çivili kapısında, karşı karşıya idik. Tanrım, ne kadar da yaşlanmış! Kirli, gri sakalın gölgelediği sarkık yanakları, onu altmış yaşında gösteriyordu. Kızarmış ve sulu gözkapaklarından yorgun olduğu, az uyuduğu belli oluyordu. Buna karşılık gözlük camlarının ardındaki bakışları hâlâ canlı, zindeydi...

"Siz de zayıflamışsınız, biliyor musunuz?" dedi. "Ama size yakışmış, sizi daha büyük bir adam yapmış. Bakın, hayatta bazen birkaç ay bile yeter. Bu birkaç ay, bazen bir yıla bedeldir."

Çivili kapı açıldı, dışarı dört ya da beş delikanlı çıktı: Varoş tiplerdi, değilse de basbayağı köylüydüler. Birlikte bir çember oluşturarak sigaralarını yaktılar. Biri kapının yanındaki duvara yanaştı ve işemeye başladı. Hepsi birden, kaçamak gözlerle, bu arada sonuncusu dahil, ısrarla bize bakıyordu.

Duvarın önünde hareketsizce duran delikanlının iki yana ayırdığı bacaklarının altından yılan gibi kıvrıla kıvrıla sokağın ortasına doğru küçük bir dere akıyordu. Köpeğin dikkatini çekti. Dikkatli adımlarla koklamak için yaklaştı.

Fadigati hafif titrek bir sesle fısıldadı: "Buradan gitsek iyi olacak."

Arkamızda kalan sokaktan kaba bağrışmalar ve gülüşmeler yükselirken, biz sessizce uzaklaştık. Bir an için o küçük haydut takımının peşimizden geleceğinden korktum. Neyse ki, sisin daha

yoğun olduğu Ripagrande Sokağı'ndaydık. Sokaktan geçtik, karşı kaldırıma çıktık, böylece izimizi kaybettirdiğimize emin oldum.

Montagnone'ye doğru ağır adımlarla yürüdük. Saatler gece yarısını geçeli epey olmuştu, caddelerde kimseye rastlamıyorduk. Sıra sıra kapalı ve ışıksız pencere kanatları, sürgülenmiş kapılar ve ara ara sualtı hissi veren sokak lambalarının ışıkları.

Öyle geç olmuştu ki, belki de, o saatte şehirde dolaşan sadece ikimiz kalmıştık, ben ve Fadigati. İçten, tatlı tatlı konuşuyordu. Yaşadığı talihsizlikleri anlatıyordu. Sıradan bir bahaneyle onu hastanedeki görevinden çıkarmışlardı. Artık tek bir hastanın bile gelmediği Gorgadello Sokağı'ndaki muayenehanesi bütün öğleden sonraları açıktı. Tamam, dünyada düşünmesi... bakması gereken kimsesi yoktu... bu beklenmedik zorluk, mali açıdan ona henüz kendisini göstermiyordu. Mutlak yalnızlık içinde, etrafındaki herkesin düşman kesildiği böyle bir yaşamın sonsuza kadar sürmesi mümkün müydü? Hemşiresini işten çıkarmak, muayenehanesini daha küçük bir kliniğe dönüştürmek ve tablolarını satmak zorunda kalacağı zaman, yakında gelecekti. Bu durumda kısa sürede buradan çekip gitmeyi, başka bir yere taşınmayı denemesine değerdi.

"Neden bunu yapmıyorsunuz?"

"Doğru söylüyorsunuz" diye iç çekti. "Ama benim yaşımda... Hem ayrıca, böyle bir adımı atmaya karar verecek cesaretim ve gücüm olsa bile, siz bunun bir işe yarayacağına inanıyor musunuz?"

Montognone yakınlarına geldiğimizde, hafiften bir pati sesinin peşimizden geldiğini duyduk. Arkamıza döndük. Nefes nefese bize yetişmeye çalışan az önceki sokak köpeğiydi.

Sis denizinin içinde koklaya koklaya bize ulaşmış olmanın mutluluğuyla olduğu yerde kalakaldı. Uzun ve sevimli kulaklarını boynunun üstüne düşürerek bir yandan da mutlulukla kuyruğunu sallayarak, Fadigati'nin onuruna, özellikle de onun dokunaklı itirazlarına saygısını tekrarlıyordu.

"Sizin mi?" diye sordum

"Yok, canım. Bu akşam onu sukemerlerinin orada buldum. Biraz başını okşadım, fakat beni fazla ciddiye aldı, hay Allah! O zamandan beridir de bir türlü onu etrafımdan uzaklaştıramadım. "

Memelerinin iri, sarkık, sütle dolu olduğunu fark ettim.

"Yavruları var, gördünüz mü?"

"Ah, doğru!" diye bağırdı Fadigati. "Hem de çok doğru!"

Sonra köpeğe yeniden döndü:

"Seni aylak seni, söyle bakalım, yavrularını nereye bıraktın? Bu saatte sokaklarda gezmeye utanmıyor musun? Zalim anne!"

Köpek, Fadigati'nin ayaklarına birkaç santim kala yeniden kendini boylu boyunca yere attı. "Döv beni, öldür, ne istersen!" der gibiydi. "Ne yalan söyleyeyim, ben de ondan hoşlandım!"

"Sakin, sakin dur..." diye tekrarlıyordu Fadigati.

Peşimizden ya da önümüzden hiç ayrılmayan köpekle birlikte yeniden yola koyulduk. Benim evime yaklaşmak üzereydik. Eğer önümüzden gidiyorsa, bizi yeniden kaybetme korkusuyla, her yol ayrımında duruyordu.

Fadigati arada bir bana onu işaret ederek, "Şuna bakın" diyordu. "Belki de onun gibi olmak lazım, kendi doğasını kabullenmeyi bilmek. Iyi de, bu nasıl olur? Benzer bir bedel ödenebilir mi? Insanda fazlasıyla hayvansı bir yan vardır, böyle bile olsa, insan kendi doğasına teslim olabilir mi? Bir hayvan ve sadece bir hayvan olduğunu kabul edebilir mi?" Buna kahkahayla güldüm.

"Yo, hayır" dedim. "Bu tıpkı şöyle demek gibi: Bir İtalyan, bir İtalyan vatandaş, Yahudi olmayı ve sadece Yahudi olmayı kabul eder mi?"

Bana acıyan gözlerle baktı

Daha sonra, "Ne demek istediğinizi anlıyorum" dedi. "Bu günlerde, inanın bana, sizi ve ailenizi pek çok kez düşündüm. Ancak izin verirseniz size şunu söylemek isterim, sizin yerinizde olsam..."

"Ne yapmam gerekir?" Ani bir öfkeyle sözünü kestim. "Kendimi olduğum gibi kabul etmek mi? Yoksa, başkalarının olmamı istedikleri şeye ayak uydurmam mı daha iyi olur?"

Tatlı bir dille karşılık verdi. "Bunu yapmama nedeninizi bilmiyorum. Sevgili dostum, sizi çok daha insani kılacak şey eğer öyle olmaksa (aksi takdirde burada benim dostluğumu bulamazdı), neden reddedesiniz, neden itiraz edesiniz? Benim durumum farklı, sizinkinin tam tersi. Geçen yaz olanlardan sonra, artık kendime hoşgörülü davranamıyorum. Yapamam, yapmamalıyım. Bazı zamanlar aynanın karşısında tıraş olmaya bile katlanamadığıma inanır mısınız? En azından başka bir biçimde giyinebilseydim! Bu şapka olmadan... bu parka... iyi insan görüntüsü veren bu gözlükler olmadan siz yine de beni görüyor musunuz? Öte yandan, üstümde bunlar varken kendimi öyle komik, kaba ve tuhaf hissediyorum

ki! Yo, hayır, tam burada söylenmesi gereken: *inde redire negant, bu durumda geri dönmeyi reddediyorlar.* Yapacak bir şey yok benim için, siz beni dinleyin!"

Sustum. Deliliers'i ve Fadigati'yi düşünüyordum: Biri cellat, öteki kurban. Kurban genellikle affediyordu, cellada boyun eğiyordu. Ama ben eğmem. Fadigati benim hakkımda yanılıyordu. Nefrete, nefretten başka bir şeyle asla karşılık veremezdim.

Evin kapısına geldiğimizde, cebimden anahtarımı çıkardım ve kapıyı açtım. Köpek içeri girmek ister gibi kapının aralığından başını içeri uzattı.

"Git!" diye bağırdım. "Git buradan!"

Hayvan korkuya kapılarak, doğruca arkadaşımın bacaklarına sığındı.

"İyi geceler" dedim. "Geç oldu, yukarı çıkmalıyım."

Büyük bir samimiyetle elimi sıktı.

"İyi geceler... Kendine iyi bak... Ailene de çok sevgiler" diye defalarca tekrarladı.

Eşiği geçtim. O her zamanki gülen yüzüyle, veda etmek için kaldırdığı elini havada tutarken, evin önünden ayrılmak konusunda hâlâ karar veremiyordu (kaldırıma oturduğunda, köpek bile aşağıdan soran gözlerle bana bakıyordu), ben yavaş yavaş sokak kapısını kapatmaya başladım.

Demir kapıyı tamamen kapatmadan önce, alçak bir sesle, "Bana telefon eder misiniz?" diye sordum.

Kapının son aralığından bir parça gizemli gülerken, "Hım!" dedi. "Yaşayan, görür."

16

Ondan iki gün sonra, tam yemek saatinde aradı. Sofraya oturuyorduk. Henüz oturmadığından, telefona annem baktı.

Telefonun bulunduğu kilerin yarı açık kapısından neredeyse hemen başını uzattı ve gözleriyle beni aradı.

"Telefon sana" dedi.

"Kim?"

Omuzlarını yukarı çekerek, öne çıktı.

"Bir adam... Adını anlayamadım."

Dalgın, sürekli hayal âleminde ve gönülsüz, bu tür işleri çabucak halletmek konusunda ise asla çok iyi olmamıştı ve bu durum, denizden döndüğümüzden beri daha da kötülemişti.

Kendimi içeri kapattım

"Kimsiniz?"

"Alo... Benim, Fadigati" dedi. "Sizleri bu saatte rahatsız ettiğim için özür dilerim. Sofrada mıydınız, yoksa?"

Sesi beni hayrete düşürmüştü. Ahizeden fazla tiz geliyordu. Venedikli vurgusu da büyük ölçüde öne çıkıyordu.

"Hayır, hayır... Affedersiniz, bir saniye bekleyin."

Kapıyı yeniden açtım, bu defa da ben başımı dışarı uzattım ve telefondakinin kim olduğunu söylemeden ve de anneme gülümsemeyi ihmal etmeden, tabağımdaki yemeğin üstünü bir tabakla örtmesini işaret ettim. Uyanık Fanny ne demek istediğimi hemen kavradı. Şaşkın ve olabildiğince kıskanç babam gözlerini üstüme dikti. "Ne oluyor?" diye sorar gibi çenesini kaldırdı. Ben çoktan kendimi kilere kapatmıştım.

"Buyurun dinliyorum."

"Yo, önemli bir şey değil." Ahizenin diğer ucundaki doktor kıs kıs güldü. "Size telefon etmemi söylemiştiniz ya, işte... Sizi rahatsız ettim değil mi, doğruyu söyleyin!"

"Yo, hayır, aksine" diye itiraz ettim. "Beni mutlu ettiniz. Yüz yüze konuşmak ister misiniz?" Hafifçe tereddüt ettim (ki bu da ondan kaçmadı); sonra ekledim: "Aslında neden bize gelmiyorsunuz?

Babamın da sizi görmekten memnun olacağını sanıyorum. İster misiniz?"

"Hayır, teşekkür ederim.. Çok naziksiniz! Yok... belki başka zaman, gerçekten seve seve... her zaman... Gerçekten büyük bir keyifle!"

Başka ne diyeceğimi bilmiyordum. Ahizeden bana olduğu gibi gelen, derin derin soluk alıp verdiği oldukça uzun bir sessizlikten sonra, yeniden söze giren o oldu.

"Bu arada, köpek benimle eve kadar geldi, biliyor musunuz?"

O anda aklımı toparlayamadım.

"Hangi köpek?"

"Şey, geçen akşamki köpek... zalim anne!" diye güldü

"Ah, tabii ya, şu sokak köpeği."

"Sadece benimle eve kadar gelmekle kalmadı," diye sürdürdü, "ama buraya, Gorgadello'daki sokak kapısının önüne geldiğimizde, baş etmek mümkün olamadı, ne olursa olsun yukarı çıkmak istedi. Zavallının karnı açmış! Artık erzak dolabından, bir salamın sonu, biraz kuru ekmek, birkaç parça peynir, artık ne varsa hepsini toparladım... Nasıl bir iştahla mideye indirdiğini görmeliydiniz! Durun, daha bitirmedim. Sonra, tahmin edersiniz, onu odama götürmek zorunda kaldım."

"Nasıl, yatağınıza demeyin?"

"Eh, işte ona yakın... Şöyle yerleştik: Ben yatağıma yattım, o da yerde, odanın bir köşesinde. Arada bir uyanıyor, ince bir sesle ağlamaya başlıyor, sonra da kapıyı tırmalıyordu. "Yat şuraya!" diye karanlıkta bağırıyordum. Bir süre için, on beş dakika, yarım saat kadar uslu duruyordu. Ama sonra yeniden başlıyordu. Cehennem gibi bir gece geçirdim, inanın bana!"

"Madem gitmek istiyordu, neden gitmesine izin vermediniz?"

"Ne yaparsınız işte, tembellik. Yatağımdan kalkmak, onu aşağı indirmek... bilirsiniz nasıl olduğunu. Fakat durumun ciddiyetini ortaya koyar koymaz, derhal onu memnun etmek için harekete geçtim. Hemen... onun peşinden ben gittim bu defa. Evin yolunu yeniden nasıl bulacağını bilmediği geldi aklıma."

"Yanılmıyorsam onu, sukemerlerinin orada bulmuştunuz."

"Tam olarak orada. Siz şimdi olanları dinleyin. Tam Garibaldi Sokağı'nın sonunda, Spianata ile oluşturduğu köşede, bir zaman sonra bir bağırma sesi duyuyorum. 'Vampa!'. Bu fırıncının yanında

çalışan çocuk, esmer bir delikanlı bisikletin üstünde. Köpek hemen bunun üstüne bir atlıyor, nasıl sarılıyor, nasıl öpüyor, anlatamam. Kısacası karşılıklı büyük bir bayram yapıyorlar. Sonra, onunla birlikte, çocuk bisiklette, o arkada gidiyorlar."

"Ah, şu kadınları görüyor musunuz?" diye takıldım.

"Ya sormayın, işte biraz!" diye iç çekti. "Epey uzaktaydı, Piangipane Sokağına girmek üzere oldukları sırada, bana bakmak için arkasını döndü, buna inanabiliyor musunuz? Sanki bana, seni ektiysem kusura bakma ihtiyar, ama benim bu delikanlıyla gitmem gerekiyor, ne yapalım, der gibiydi."

Kendi kendine güldü, üzgün bir hali yoktu.

"Gece boyunca neden çıkmak istediğini" diye ekledi, "asla tahmin edemezsiniz."

"Sakın bana, aklına yavruları düştüğünden uyumadığını söylemeyin?"

"Ama bildiniz, bakın, sadece yavrularını düşündüğünden. Bunun için size bir kanıt göstereyim mi? Odamda, onun yatmasını istediğim köşede, daha sonra bir süt gölüne rastladım. Gece boyunca oraya sütleri akmış: İşte bu nedenle bir türlü sakinleşemiyor ve sürekli ağlıyordu. Çekmek zorunda kaldığı sancıları sadece o bilir, zavallı köpek!"

Biraz daha konuştu: Köpekten, genel olarak hayvanlardan ve doğa yasalarının baskısına "belki" daha basit, daha doğrudan boyun eğseler de insanlarınkine benzeyen –öyle söyledi– hislerinden söz etti. Bana gelince ben kendimi artık diken üstünde hissediyordum. Elbette bana kulak kabartmış olan babamın ve annemin kiminle konuştuğumu anlamış olmalarından endişelendiğim için, onun sorularına tek heceli ifadelerle karşılık vermekle yetiniyordum. Bu durumda, konuşmasını kısa kesmeye yönlendirdiğimi ümit ediyordum. Ama boşuna. Ahizeden ayrılamayacakmış gibi duruyordu.

Günlerden perşembeydi. Gelecek cumartesi görüşmeye karar verdik. Öğle yemeğinden hemen sonra beni arayacaktı. Hava güzel olursa, tramvaya binip, Po Nehri'ni görmek için Pontelagoscuro'ya gidecektik. Son yağmurlardan sonra nehrin su seviyesi tehlike sınırına ulaşmış olmalıydı. Kim bilir manzarası ne hoştur!

Sonunda, görüşmeyi sonlandırmaya geçerken:

"Elveda, sevgili dostum... kendine iyi bak" diye defalarca tekrarladı, duygulanmıştı. "Sana ve ailene bol şans..."

17

Bütün cumartesi pazar boyunca yağmur yağdı. Belki de bu yüzden, Fadigati'nin verdiği söz aklımdan uçup gitti. Ne ben onu aradım ne de o beni: Ama masum bir unutkanlık yüzündendi, bunu bir daha söylüyorum, başka bir nedenle değil. Yağmur aralıksız yağıyordu. Odamın penceresinden bahçedeki ağaçlara bakıyordum. Sağanak yağmur, özellikle üzerlerinden son yapraklarını koparark savurduğu kavak ağacına, iki karaağaca ve kestane ağacına öfkeyle saldırır gibiydi.

Bahçenin ortasında, istifini hiç bozmayan ve suların inanılmaz şekilde damladığı bir tek o kara manolya ağacı, kendisini saran sağanaktan açıkça keyif alıyordu.

Pazar sabahı Fanny'ye Latince çalıştırdım. Okulda öğrenmeye başlamışlardı, ama cümle yapısında zorlanıyordu. Bana İtalyancadan yaptığı, hatalarla dolu bir çeviriyi gösterdi. Anlamıyordu, ben de küplere bindim!

"Sen aptalın tekisin!"

Ağlamaya başladı. Tenindeki bronzluk kaybolduğundan, şakaklarındaki damarların mavisini ortaya çıkaracak kadar neredeyse şeffaf olan teni eski solgun haline dönmüştü. Düz saçları titreyen omuzlarına üstünkörü dökülüyordu

Sonunda ona sarılıp öptüm.

"Niye ağlıyorsun, öğrenebilir miyim?"

Öğle yemeğinden sonra onu sinemaya götüreceğime söz verdim.

Oysa dışarı yalnız çıktım. *Excelsior*'dan içeri girdim.

Kasiyer beni tanıyordu. Kürsüsünün üstünden, "Balkon mu?" diye sordu.

Yaşı belli olmayan bir kadındı; esmer, kıvırcık saçlı, balıketinde, yüzü fazlaca pudralı ve de makyajlı. Aşağıdan göz ucuyla süzdüğüm, gözkapakları yorgun, bu gülünç burjuva gözdesi acaba kaç yıldan beri oradaydı? Annemin biz çocukken, bakıcımızla bizi sinemaya yolladığı ilk günden bu yana onu her zaman görmüştüm. Perşembeleri okul olmadığından, genellikle çarşamba öğleden sonraları giderdik ve her zaman balkona çıkardık.

Ojeli uzun tırnaklı, tombul beyaz eli bana bileti uzatıyordu. Yumuşak tavırlarında kendinden emin, neredeyse buyurgan bir taraf vardı.

Soğuk bir ifadeyle, beklemediğim anda beliriveren utancımı bastırmaya çalışarak karşılık verdim. "Hayır, bana salondan bir yer verin." İşte, tam o sırada aklıma Fadigati geldi.

Bileti teşrifatçıya uzattım, salona girdim, kalabalığa rağmen kendime hemen bir yer buldum.

Tuhaf bir huzursuzluk, sinema perdesinden gözlerimi sürekli olarak ayırmaya zorluyordu. Kimi zaman sigara dumanının ve karanlığın içinde fötr şapkasını, parkasını ve gözlük çerçevesinin kıvılcımlarını gördüğümü sanıyordum ve artan bir telaşla aranın verilmesini bekliyordum. Ve sonra, işte ışıkların altında (çok sayıdaki gri-yeşil üniformalı bir kalabalığın toplandığı koltuk sıralarına ya da giriş kapılarını örten ağır perdelerin yanındaki yan koridorlara, hatta vatanlarından uzak kalmış gençlerin, şapkalı, kürklü genç kızların ve hanımların, ordu ya da Milis subaylarının, her birinin uyukladığı yaşı geçkin ya da orta yaşlı beylerin tavana kadar balık istifi gibi dizildiği balkon sıralarına varıncaya kadar aşağıdan her tarafa bakındıktan sonra), işte ışıklar yeniden yandığında, sandığım kişilerin onunla bir ilgisi olmadığını kabul etmem gerekti, o yoktu. Yoktu işte, yok –diyordum kendi kendimi inandırmaya çalışarak–. Üstelik neden, illa bu sinemada olmak zorunda mıydı? Ferrara'da bundan başka üç sinema daha vardı. Ayrıca, onun gitmeyi tercih ettiği, yemekten sonra, akşam saatlerindeki seanslar olmuyor muydu?

Yedi buçuğa doğru çıktığımda, yağmur kesilmişti. Yırtılarak parçalanmış, bulut paçavralarından yıldızlı gökyüzü kendini göstermekteydi. Şiddetli sıcak bir rüzgâr kaldırım taşlarını çabucak kurutmuştu.

Listone'den karşıya geçtim, Bersaglieri del Po Sokağı'nda ilerledim. Gorgadello Sokağı'nın köşesinden, yanlamasına, evinin beş penceresine doğru baktım. Hepsi kapalıydı ve hepsi de karanlık. Cairoli Sokağı'ndaki T.I.M.O.'nun telefon kabinlerinden birine girip onu aramayı denedim. Ama boşuna, sadece sessizlik, yanıt yoktu.

Kısa bir süre sonra bu kez de evden denedim, sonra yeniden T.I.M.O.'dan, sonra ertesi sabah, pazartesi, ama sonuç hiç değişmedi.

Kabinden çıkarken, kendi kendime sonunda, "Gitmiş olsa gerek" dedim. "Döndüğünde nasıl olsa o beni arar." Saat birde, öğle sonrasının güneşli sükûnetinde Savonarola Sokağı'ndan aşağı iniyordum. Kaldırımlarda tek tük insan vardı: Radyolardan hafif müzikler, mutfak gürültüleri açık pencerelerden sokağa yayılıyordu. Yürürken arada bir, saçakların ve olukların çizdiği keskin hatlara karşılık bulutsuz, açık mavi gökyüzüne doğru başımı kaldırıyordum. San Girolamo Kilisesi'ni çevreleyen meydandaki hâlâ nemli çatılar, kızıldan daha koyu, neredeyse siyah görünüyorlardı.

Doğumevinin kapısının tam karşısında, adımlarımı ayaklı gazete bayii Cenzo'ya çevirdim.

Padano gazetesi almak için durduğumda, "Ee, bu sene S.P.A.L. nasıl gidiyor?" diye sordum. "B Grubuna geçebilecek miyiz?"

Belki de onunla dalga geçtiğim şüphesiyle, bana ters ters baktı. Gazeteyi katladı, paranın üstüyle birlikte bana uzattı ve sonra boğazını yırtarcasına gazete başlıklarını bağırarak uzaklaştı. "Bologna'nın Torinoooo'ya görkemli yenilgisi! Capri topraklarından S.P.A.L. yenik çıkıyoooor!"

Evin anahtarını kapının kilidine yerleştirdiğimde hâlâ, uzaktan sesinin boş sokaklarda yankılandığını duyabiliyordum.

Eve girdiğimde annemin son derece neşeli olduğunu gördüm. Erkek kardeşim Ernesto Paris'ten, yarın akşam İtalya'ya döneceğini bildiren bir telgraf yollamıştı. Yarın diyordu annem, yarım gün Milano'da kalacaktı. Bu durumda, aynı gün akşam yemeğine Ferrara'da olacağını hesap ediyordu.

Onun sevinç gözyaşlarından ve elindeki sarı kâğıdı sürekli incelemesinden duyduğum belli belirsiz rahatsızlıkla sordum. "Peki, babam haberi duydu mu?"

"Hayır Saat onda çıktı. Önce Belediye ye gidecekti, oradan da bankaya; telgraf saat on bir buçukta geldi. Kim bilir nasıl sevinecek! Dün gece gözünü uyku tutmadı. Durmadan aynı şeyi söylüyordu: "Ah keşke, şimdi Ernesto da evde olsaydı!"

"Beni telefonla arayan oldu mu?"

"Yo... ama dur bir dakika...."

Anımsama çabasıyla yüzünü şekilden şekle soktu, bir yandan da, sanki arayanın adını yerde ya da duvarlarda okuyabilecekmiş gibi, bir sağa bir sola bakıyordu.

Sonunda, "Ah, tamam... Nino Bottecchiari" diyebildi.

"Başka arayan?"

"Sanırım olmadı. Nino sürekli senden telefon beklediğini tembihledi. Neden ara sıra onu aramıyorsun? O iyi bir arkadaşa benziyor."

Sofraya sadece ikimiz oturduk (Fanny yoktu, okuldan bir arkadaşı onu öğle yemeğine davet etmişti). Annem Ernesto'dan söz ediyordu. Şimdiden başlıyordu endişelenmeye. Hukuk Fakültesi'ne mi yazılacaktı, tıbba mı? Artık mükemmel şekilde öğrenmiş olmalı, dediği İngilizce, ona şüphesiz çok yarar sağlayacaktı...

O gün babam her zamankinden daha gecikti. Eve geldiğinde, biz çoktan meyveye geçmiştik.

Yemek odasının kapısını ardına kadar açarken, "Haberler büyük!" diye bağırdı.

Mutluluğunu ifade eden bir "Aah!" çekerek, kendisini külçe gibi sandalyesine bıraktı. Yorgundu, rengi kaçmıştı, ama gözleri ışıl ışıldı. Samimiyetini takınmak için, aşçımız Elisa'nın o dakika içeri girmediğine emin olmak için gözleriyle mutfak kapısını kontrol etti. Mavi gözlerindeki heyecanın zincirini kırarken, artık çuvalındaki haberleri açıkça ortaya dökeceğini göstererek masanın üstüne abandı.

Ama yapamadı. Annem katlanmış telgrafı o anda babamın gözüne sokmak için atıldı.

Gururla gülüyordu, "Bizim de sana önemli haberlerimiz var" dedi. "Bakalım buna ne diyeceksin?"

Babam dalgın halde, "Ah!.. Ernesto'dan" dedi. "Ne zaman geliyormuş? Sonunda karar verdi, desene!"

Annem bozularak sesini yükseltti. "Ne demek, ne zaman geliyormuş? Okumadın mı? Yarın akşam diyor, değil mi?"

Telgrafı hışımla babamın elinden aldı. Asılan suratıyla, onu özenle yeniden katladı.

Telgrafı önlüğünün cebine yerleştirirken, gözlerini yere indirmiş, söyleniyordu: "Sanki söz konusu olan senin oğlun değil!"

Babam yüzünü bana çevirdi. Öfke içindeydi, beni şahitlik etmeye ve kendisine destek çıkmaya çağırıyordu. Bense susuyordum. Bu çocuksu, küçük tartışmada araya girmeme, onları uzlaştırmama içimde engel olan bir şey vardı.

Annem sonunda yatıştı, fakat bunu özellikle benim iyiliğim için yapıyormuş havasında: "Hadi, dinleyelim bakalım" dedi.

18

Babamın bize söyleyeceği haberler peş peşe sıralandı.

Yarım saat önce, Credito Italiano Bankası'nda, tesadüfen Avukat Geremia Tabet'e rastlamıştı; hepimizin iyi bildiği gibi Tabet, her zaman sadece Ferrara Faşist Evi'nin "gizli işlerinin içinde" olmadığı gibi, aynı zamanda Emniyet Genel Müdürü, Ekselansları Bocchini'nin yakın dostluğunu ve güvenini kazanmış olmanın, herkesçe malum keyfini sürerdi.

Credito'dan birlikte çıkarlarken, Tabet kolunu babamın omzuna atmıştı. Son günlerde iş için Roma'da bulunduğu sırada –babama, sırrını açar gibi söylemişti–, eline bir fırsat geçmiş ve Palazzo Viminale'nin eşiğinden bir anlığına başını içeri uzatmıştı. Zaman ve koşullar göz önüne alındığında, Ekselanslarının özel sekreterinin geldiğini haber vermeyeceğini düşünüyormuş. Oysa öyle olmamış. Vali Corazza derhal kendisini, "patronun" çalıştığı büyük salona buyur etmişti.

Bocchini onun içeri girdiğini fark ederek "Değerli avukat!" diyerek seslendi.

Yerinden kalkmış, salonun ortasına kadar ona doğru yürümüş, elini büyük bir samimiyetle sıkmış ve oturması için ona bir koltuk göstermişti. Derken, sözü fazla uzatmadan, tartışılan ırk yasaları meselesini gündeme getirmişti.

"Siz sakinliğinizi korumalısınız, Tabet" diyerek söze girmişti, "ve olabildiğince çok sayıdaki dindaşınıza huzur ve güven telkin etmenizi sizden rica ediyorum. İtalya'da, ırk ayrımcılığına dair bir mevzuat asla gündeme getirilmeyecektir, bunu *size garanti etmekle yükümlüyüm.*"

Gazeteler, evet doğrudur, her gün "Israillileri" kötülüyorlar – diye sözlerine devam etmişti Bocchini–; ama sadece daha öncelikli nedenler yüzünden, dış politika yüzünden onlar hakkında kötü konuşuyorlardı. Anlamak gerekirdi. Son aylarda Duçe, Italya'nın Almanya'ya çifte halatla bağlanmış olduğunu Batılı demokrasilere inandırmanın vaz–ge–çi–le–mez gerekliliğini üstlenmişti. Bu aşa-

mada hangi mevzuat, ırkçılıktan bir parça daha ikna edici olabilirdi? Böylece sakinleştik. Duçe'nin bu konudaki karşıt bir emri yeterli olacaktı; Interlandi ve Preziosi gibi bütün samanlık köpekleri (Emniyet Genel Müdürü onlara dair en ağır hakareti söylemekle böbürleniyordu), günün birinde mutlaka havlamayı kesecekler.

Annem kahverengi gözlerini tavana çevirerek, "Keşke, Tanrım!" dedi. "Mussolini'nin bu karşıt emri vermek için bir an önce karara varmasını ümit edelim!"

Elisa, makarna dolu oval servis tabağıyla içeri girince, babam sustu. O sırada sandalyemi çektim. Ayağa kalktım ve radyo büfesine yanaştım. Düğmesini açtım. Kapattım. Sonunda yanındaki tek kişilik hasır koltuğa oturdum.

Acaba hangi sebeple anne babamın ümitlerine katılamıyordum? Onların bu heyecanında beni ikna etmeyen ne vardı? Dişlerimi sıkarak, kendi kendime "Tanrım, Tanrım..." diyordum. "Elisa odadan çıkar çıkmaz babamın konuşmasına kaldığı yerden devam edeceğini hissediyorum."

Ümitsizdim, kesinlikle ümitsiz. Emniyet Genel Müdürü'nün yalan söylemiş olduğuna şüphe ettiğim için değildi elbette, ama babamın çabucak mutlu olduğunu, daha doğrusu eski mutluluğuna bir anda kavuşmasına tanık olduğum içindi. Acaba katlanamadığım şey bu muydu? –kendime soruyordum–. Onun mutlu olmasına katlanamıyor muydum? Katlanamadığım şey aslında, önceden olduğu gibi geleceğin yüzüne yeniden gülmesi mi?

Cebimden gazeteyi çıkardım ve ilk sayfaya bir göz attıktan sonra doğruca spor sayfasına geçtim. Yararsız. Cenzo'nun bağırışından duyduğum, Torino'da görkemli bir yenilgiyle sonuçlanan Juventus-Bologna maçı hakkındaki habere bütün dikkatimi toplamaya çabaladığım halde, boşunaydı, aklım başka yere gidiyordu.

Babamın neşesi –düşünüyordum– tıpkı kısa bir süreliğine cezalandırıldığı boş koridordan öğretmenin emriyle geri çağrılmış, haksız yere sınıftan atılan küçük bir öğrencinin, bütün beklentilerine karşı, kendisini yeniden sevdiği arkadaşlarının arasında ve sadece beraat etmiş olmasından değil, aynı zamanda masumiyetinin de kanıtlamış ve haklarını bütünüyle kazanmış olmaktan duyduğu sevince benziyordu. Buna karşılık, babamın sonuçta küçük bir çocuk gibi sevinmesi doğru değil miydi? Ama ben sevinmiyordum. Son iki aydır peşimi hiç bırakmamış olan yalnızlık duygusu, şu

anda, hiç olmadığı kadar acımasızdı, belki daha da fazlası: Hiç eksiksiz ve kararlı. Ben ceza köşemden, asla geri dönmemiştim. Hem de hiç.

Başımı kaldırdım. Elisa gitmişti, mutfağın kapısı sıkıca kapalıydı. Buna rağmen babam suskunluğunu sürdürüyordu ya da pek konuşmuyordu. Tabağına eğilmiş, hoşnut bir ifadeyle gülümseyen annemin arada bir söylediği sıradan şeylere sadece yanıt vermekle yetiniyordu. Öğle sonrasının çoktan geçtiği bu saatte güneşin kararlı ışıkları yemek odasının loşluğunu bozuyordu. Yan salondan taşarak buraya geliyorlardı. Babam yemeğini bitirdiğinde, deri kanepenin üstüne uzanıp uyumak için o tarafa geçerdi. Onu görüyordum. Orada herkesten uzak, kapalı, korunaklı. Pembe ışıklı bir kozanın içindeymiş gibi. Işığa doğru çevirdiği masum yüzüyle, pelerinine sarılarak uyurdu. .

Gazeteme döndüm...

Işte sol sayfanın sonunda, spor sayfasının öteki tarafında, gözlerim fazla büyük olmayan bir başlığa takıldı.

Şöyle diyordu:

PONTELAGOSCURO'DA PO NEHRİ'NİN
SULARINDA BOĞULAN
FERRARA'NIN TANINMIŞ DOKTORU

Bir an için kalbimin duracağını sandım. Üstelik, iyi anlamamıştım, henüz tam olarak kavrayamamıştım.

Derin derin nefes aldım. Işte, şimdi anlıyordum, evet, haberin kesinlikle bir intihardan söz etmediğini, başlığın altındaki yarım sütunu okumaya başlamadan önce zaten anlamıştım, ama kullanılan zamanlara göre bunun sadece bir felaket olduğu anlaşılıyor (o yıllarda hiç kimsenin kendisini öldürmesi iyi karşılanmazdı: Yaşaması için hiçbir nedeni kalmayan ve şerefi iki paralık olmuş ihtiyarların bile).

Yine de yazıyı sonuna kadar okuyamadım. Gözlerimi kapattım. Kalp atışlarım normale dönmüştü. Elisa'nın bir an için yeniden ortaya çıkmasını ve bizi bir kez daha yalnız bırakmasını bekledim, sonra sakin bir şekilde, hem de hemen:

"Doktor Fadigati ölmüş" dedim.

"İnsanda fazlasıyla hayvansı bir yan vardır, böyle olmakla beraber insan kendi doğasına teslim olabilir mi? Bir hayvan olduğunu kabul edebilir mi?"

Zengin, büyüleyici ve öte yandan faşizmin baskıladığı Ferrara kentinde, genç bir Yahudi öğrencinin kaderi, orta yaşlı, olgun ve oldukça ünlü bir doktor olan Athos Fadigati'yle kesişir. Aralarında gelişen bu dostluk, romanın anlatıcısı gencin, Doktor Fadigati'nin kültürlü ve seçkin kişiliğinin gizlediği eşcinselliği yüzünden içine düştüğü yalnızlık uçurumunu keşfetmesini sağlar. O günlerin İtalya'sında bağışlanabilecekler arasında yer almayan bir günah... Ve bu saygıdeğer meslek sahibinin altın çerçeveli gözlüğü de, böylelikle kolay kolay kabullenilemeyen bir farklılığın –tıpkı anlatıcının Yahudi olması gibi–, sadece trajik bir duygu karmaşasına yol açacak bir çeşitliliğin simgesine dönüşür.

Giorgio Bassani'nin ünlü kitabı *Finzi-Contini'lerin Bahçesi*'nden sonra *Altın Gözlük* hem İtalya'nın o dönem siyasi arka planı hem de insan ruhu üzerine yine benzersiz bir roman...

Giorgio Bassani 100 yaşında

ISBN 978-975-08-3584-1

8 TL